

Concordia Seminary - Saint Louis

Scholarly Resources from Concordia Seminary

Ebooks

Print Publications

3-2-2020

The Book of Proverbs

August Müller
ir_mullera@csl.edu

Emil Kautzsch
ir_kautzsche@csl.edu

Follow this and additional works at: <https://scholar.csl.edu/ebooks>

Part of the [Biblical Studies Commons](#)

Recommended Citation

Müller, August and Kautzsch, Emil, "The Book of Proverbs" (2020). *Ebooks*. 19.
<https://scholar.csl.edu/ebooks/19>

This Book is brought to you for free and open access by the Print Publications at Scholarly Resources from Concordia Seminary. It has been accepted for inclusion in Ebooks by an authorized administrator of Scholarly Resources from Concordia Seminary. For more information, please contact seitzw@csl.edu.

A. Müller and E. Kautzsch

The Book of Proverbs

in Hebrew

BS15
.2
1893
V.15

BS5
.2
1893
v. 13

THE present edition of the *Sacred Books of the Old Testament* in Hebrew exhibits the reconstructed text on the basis of which our new Version in the *Polychrome Bible* has been prepared by the learned contributors mentioned on the inside page of the back cover.

Departures from the Received Text are indicated by critical marks: — ∙ (i. e. V = Versions) designate a reading adopted on the authority of the Ancient Versions (א, ב, &c. indicate that the respective glosses relegated to the foot of the page are omitted in the Versions, esp. **6**, cf. Prov. 25, 21); — ∙ (i. e. c = conjecture) are used for Conjectural Emendations; and ∙ (i. e. נ = נקודי) for changes involving merely a departure from the Masoretic points, or a different division of the consonantal text (e. g. 30, 1). A פסק | indicates transposition of the Masoretic פסוק פסוק; — ∙ ∙ are used in cases where the יק has been adopted instead of the כתיב, and ∙ ∙ for changes introduced by reason of Parallel Passages. A small note of exclamation, (e. g. 24, 31) calls attention to readings deliberately preferred on the strength of some Heb. MSS or early printed editions of good authority. Doubtful Words or Passages are enclosed in notes of interrogation (?). Occasionally two critical marks are combined, e. g. ∙ ∙, i. e. Deviations from the Received Text suggested by the Versions as well as by Parallel Passages; or ∙ ∙, i. e. Departures from the Masoretic points, supported by the Versions, &c. [] calls attention to transposed passages, the traditional position of the words in the Received Text being marked by [] while the transposed words are enclosed in []. In addition to these brackets, [], braces, {}, and parentheses, (), are used if there are two or three transpositions on the same page (e. g. 23, 2. 8). In cases where two or three consecutive words are transposed the traditional sequence is indicated by 1 2 3 &c. respectively prefixed to the individual words (e. g. 10, 31. 32). Transposition of consonants is indicated by figures above the respective letters (e. g. 14, 32). Passages corrupted beyond emendation are indicated by, while * * * point to *Lacuna* in the original.

Headings (1, 1; 10, 1; 24, 23; 25, 1; 30, 1; 31, 1) and *Introductory Lines* (1, 2-7; 22, 17-21) have been printed in RED, also the *Acrostic Letters* in the Alphabetical Poems (24, 1. 3. 5; 31, 10-31).

The Ancient Versions are referred to in the *Notes* under the following abbreviations:— M = Masoretic Text; **6** = LXX; **7** = Targum; **8** = Peshita; **9** = Arabic Version; **10** (i. e. Jerome) = Vulgate; **11** = Ethiopic Version; **A** = Aquila; **Θ** = Theodotus; **Σ** = Symmachos. **6^A** means Codex Alexandrinus (A), **6^P** = Codex Ephraemi Syri rescriptus Parisiensis (C); **6^S** = Sinaiticus (B), **6^V** = Vaticanus (B). The symbol ∙ &c. in connection with **6^S** denotes corrections in the version of the poetical books, supposed to have been inserted in the 7th cent. A. D.

The heavy-faced figures in the left margin of the *Notes* (1, 2, 3, &c.) refer to the chapters, the numbers in () to the verses of the Hebrew text. The mark ^ means omit(s) or omitted by; alt. = as an alternative; 1°, 2° = first or second occurrence, respectively. AV = Authorized Version; RV = Revised Version.

Prov.

The Book of Proverbs

MÜLLER & KAUTZSCH

✓ ENGL. DVT. HEBREW 1873

THE SACRED BOOKS

OF

The Old Testament

A CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS, WITH NOTES

PREPARED

by eminent Biblical scholars of Europe and America

UNDER THE EDITORIAL DIRECTION OF

PAUL HAUPT

PROFESSOR IN THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY, BALTIMORE

PART 15

The Book of Proverbs

BY

A. MÜLLER AND E. KAUTZSCH

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1901

Baltimore

THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

THE
Book of Proverbs

CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT
WITH NOTES

BY

THE LATE **AUGUST MÜLLER, PH. D.**
PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF HALLE

AND

EMIL KAUTZSCH, D. D.
PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF HALLE

English translation of the Notes

BY

DUNCAN B. MACDONALD, B. D.
PROFESSOR IN THE THEOLOGICAL SEMINARY, HARTFORD, CONN.

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG
1901

Baltimore
THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.
DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

משלי

שלי שלמה בן דוד מלך ישראל:

		I, א
	לדעת חכמה ומוסר	2
	להבין אמרי בינה:	3
	צדק ומשפט ומשרים:	4
	לנער דעת ומזמה:	ה
5	ונבון תחבולות יקנה:	6
	דברי חכמים וחידתם:	7
	יראת יהוה ראשית דעת	
	חכמה ומוסר אוילים בון:	

10

	8 שמע בני מוסר אביך	
	9 כי לזית חן הם לראשך	
	10 בני אם יפתוך חטאים	
15	11 אם יאמרו לכה אתנו	
	12 נבלעם כשאלו חיים	
	13 כל הון יקר נמצא	
	14 נורדך תפיל בתוכנו	
	15 אל תלך בדרך אהם	
20	16 כי חנם מזרה הרשת	
	17 והם לדמם יארבו	
	18 יצפנו לנפשחם:	
	19 את נפש בעליו יקה:	

	20 ברחבות תתן קולה:	20 ב חכמות בחוץ תלנה
25	21 בפתחי שערים ² תאמר:	21 בראש המיות תקרא
	22 וחסילים ישנאו דעת:	22 עד מתי פתים תאהבו פתי
	23 הגה אביעה לבם רוחי:	23 תשובו לתוכתי
	24 נטיתי ידי ואין מקשיב:	24 יען קראתי ותמאנו
	25 ותובחתי לא אבותם:	25 זה ותפרעו כל עצתי
30	26 אלעג בבא פחדכם:	26 גם אני באידיכם אשחק

—113—

(1) 1.11 נצפנה לנקי חנם (2) 1.11 בני (3) 10 כי רגליהם ליע ירוצו ויטהרו לשפך רם:

(4) 21 בעיר אסרקה (5) 22 ולצים לצון חסרו להם (6) 23 אודיעה דכני אתכם

- 3,11 מוסר יהוה בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו:
 12 כי את אשר יאהב יהוה יוכיח יִכָּאֵב את בן ירצה:
- 13 אשרי אדם מצא חכמה
 14 כי טוב סתרה מִפְתֹּר כסף
 15 וְיָקָרָה הִיא מִפְּנֵי־נֵיִם
 16 אֲרֶךְ יָמִים בַּיּוֹמָה
 17 דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵי נֶעֱם
 18 עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ
 19 יְהוֹה בַּחֲכָמָה יִסַּד אֲרִץ
 10 כ בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקְעוּ
 21 בְּנֵי אֵל
 22 וַיְהִיו חַיִּים לְנַפְשָׁךְ
 15 23 אִו תֵּלֵךְ לְבָטַח דְּרֹכְךָ
 24 אִם תִּשְׁכַּח לֹא תִפְחַד
 כה אל תירא מִפְּחַד יִפְתָּאֵם
 26 כִּי יְהוֹה יִהְיֶה בְּכִסְלֶךָ
 20 כהיות לאל יִדְּךָ לַעֲשׂוֹת:
 27 וּמַחַר אֲתָן וַיֵּשׁ אֲתָךְ:
 28 וְהוּא יוֹשֵׁב לְבִטָּח אֲתָךְ:
 29 אִם לֹא נִמְלֶךְ רַעְיָה
 30 וְאֵל תִּיַחֲדָר בְּכָל דְּרֹכוֹ:
 25 וְאֵת יִשְׂרָיִם סוֹדוֹ:
 31 וְנִנְה צַדִּיקִים יִבְרָךְ:
 32 וְלַעֲנֵי־יָמִים יִתֵּן חַן:
 33 וּבְסִילִים מְרִים קִלְוֹן:
 30 וְהִקְשִׁיבוּ לְדַעַת בִּינָה:
 31 תּוֹרַתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ:
 32 רַךְ וַיְחִיד לִפְנֵי אֲמִי:
 33 יִתְמַךְ דְּבַרִי לְבָךְ:
 34 וְאֵל תֵּט מְאֹמְרֵי פִי:
 35 וּבְכָל קִנְיָנְךָ קִנְה בִּינָה:
 36 אַהֲבֵהָ וְתִצְרָךְ:
 37 תִּכְבַּדְךָ כִּי תִחַבְּקֶנָה:
 38 עֲטַר־תִּפְאֶרֶת תִּמְנַנְךָ:
 40 וַיְרִכּוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים:
 39 הַדְּרֹכְתֶיךָ בְּמַעֲגְלֵי יִשְׂרָאֵל:
 40 וְאִם תִּרְוִין לֹא תִכְשַׁל:
- 4,א שְׁמַעוּ בָנִים מוֹסֵר אֲבִי
 2 כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם
 3 כִּי בֶן חַיִּיתִי לְאֲבִי
 4 וַיְרַנֵּי וַיֹּאמֶר לִי
 ה שְׁמַר מִצְוֹתֵי־יְהוָה אֵל תִּשְׁכַּח
 7 רֵאשִׁית חֲכָמָה קִנְה חֲכָמָה
 6 אֵל תַּעֲזוּבֶהָ וְתִשְׁמַרְךָ
 8 סִלְסֵלָהּ וְתִרְוֹמֶמְךָ
 9 תִּתֵּן לְרֵאשִׁית לְיִתְּ חֵן
 י שְׁמַע בְּנֵי וְקַח אֲמֹרֵי
 11 בְּדֶרֶךְ חֲכָמָה הִרְתִּיךָ
 12 בְּלִכְתֶּךָ לֹא יִצַּר צַעֲרֶךָ

	ואירכם כסופה יאתה? ¹	I,27 כבא כשׁוֹאֵה פחדכם
	יִשְׁחַרְגְנִי וְלֹא יִמְצָאֵנִי:	28 או יקראנני ולא אענה
	ויראת יהוה לא בתרו:	29 תחת כי שנאו דעת אלהים
	נאצו כל תוכחתי:	ל לא אבו לעצתי
5	וממַעְזֵיהֶם יִשְׁבְּעוּ:	31 ויאכלו מפרי דרכם
	ושלֹת כסילים תאבדם:	32 כי משובת פְתִים תהרנם
	ושאנן מפחד רעה:	33 ושמע לי ישכן בטח
	ומצותי תצפן אתך:	2,א בני אם תקח אקרי
10	תטה לבך לתבונה:	2 להקשיב לחכמה אוגך
	לתבונה תתן קולך:	3 כי אם לבינה תקרא
	וכמטמנים תחפשנה:	4 אם תבקשנה ככסף
	ודעת אלהים תמצא:	ה או תבין יראת יהוה
	מפיו דעת ותבונה:	ו כי יהוה יתן חכמה
15	מִן הַלְכֵי הַסֵּ:	7 וצפן לְיִשְׁרָיִם תושיה
	ודרך יחסֵדוּ יִשְׁמְרוּ:	8 לנצר ארחות משפט
	ומישרים כל מעגל טוב:	9 או תבין צדק ומשפט
	ודעת לנפשך ינעם:	י כי תבוא חכמה בלבך
	תבונה תנצרפה:	11 מומה תשמר עליך
20	מאיש מדבר תהפכות:	12 להצילך מדרך רע
	ללכת בדרכי חשך:	13 העוזבים ארחות ישר
	יגילו בתהפכות ⁸ :	14 השמחים לעשות רע
	וגלזים במעגלותם:	15 אשר ארחתיים מעקשים
	מנבריה אמריה החליקה:	16 להצילך מאשה זרה
25	ואת ברית אלהיה שכחה:	17 העובת אלוף נעוריה
	ואל רפאים מעגלתיקה:	18 כי שתי־ה אל מות ביתה
	ולא ישינו ארחות חיים:	19 כל באיה לא ישובון
	וארחות צדיקים תשמרו:	כ למען תלך בדרך טובים
	ותמימים יתרו בה:	21 כי ישרים ישכנו ארץ
30	ובוגדים יִסְחֹו מִמֶּנָּה:	22 ורשעים מארץ יברתו
	ומצותי יצר לבך:	3,א בני תורתִי אל תשכח
	ושלום יוסיפו לך:	2 כי אך ימים ושנות חיים
	קִשְׁרָם עַל נִרְגְּתֵיךָ־ז:	3 חסד ואמת אל יעזבך
35	בעיני אלהים ואדם:	4 ומצא חן ושלכל טוב
	ואל בינתך אל תשעון:	ה בטח אל יהוה בכל לבך
	והוא יִיִשֶׁר אֲרַחְתֵיךָ:	6 בכל דרכיך דעהו
	וְרָא אֵת יְהוָה וסוד מרע:	7 אל תהי חכם בעיניך
40	ושקוי לעצמותיך:	8 רפאות תהי לִשְׂרֵיךָ
	ומראשית כל תבואתך:	9 כבוד את יהוה מהונך
	ותירוש יקבך יפרצו:	י וימלאו אסמך לְשִׁבְרֵךְ־

	ואל תטש תורת אמוך:	6, נצר בני מצות אביך
	עֲנֶדְם על נרגרתך:	21 קִשְׁרָם על לֶבֶךְ תמיד
	ודרך היים תזיכרת וְמוֹסֵר:	23 כי נר מצוה ותורה אור
	כהתהלכך תנחה אתך	22 * * * * *
5	והקיצות היא תשיחך:	בשכבך תשטר עליך
	מהלקת לשון נכריה:	24 לְשֹׁמְרֵךְ מֵאִשֶׁת יָדָע
	ואל תקחך בעפעפיה:	כה אל תחמד יִפְיָה בלבבך
	ואשת איש נפש יקרה תצור:	20 כי יבער אִשָּׁה זונה עד כפר לחם
	ובגדיו לא תשרפנה:	27 הִיחַתָּה איש איש בחיקו
10	ורגליו לא תפוינה:	28 אם יהלך איש על הַגְּחָלִים
	כי יגנוב לִמְלֵא נפשו:	ל לא יבוזו לנגב
	את כל הון ביתו יתן:	31 ונמצא יִשְׁלֵם שבעתים
	משחית נפשו הוא יעשנה:	32 נֶאֱפָ אִשָּׁה חסר לב
	וחרפתו לא תמחה:	33 נָגַע וקלון ימצא
15	ולא יחמול ביום נקם:	34 כי קנאה חמת גבר
	ולא יאבה כי תרבה ישחד:	לה לא ישא פני כל פפר
	ומצותי תצפן אתך:	7, א בני שמר אמרו
	ותורתי כאישון עיניך:	2 שמר מצותי וְתוֹיָה
20	פְתָבְם על לוח לבך:	3 קִשְׁרָם על אצבעותיך
	ומדע לבינה תקרא:	4 אמר לחכמה אחתי אֶת
	מנכריה אמריה החליקה:	ה לְשֹׁמְרֵךְ מֵאִשָּׁה זרה
	בער אשנבי נשקפתי:	6 בי כחלון ביתי * * *
25	בבנים נער חסר לב:	7 וארא כפְתָאִים אבינה
	ודרך ביתה יצער:	8 עֲבַר בשוק אֶצֶל פְּנֵיהֶּ
	באישון לילה ואפלה:	9 בגשף בערב יום
	שית זונה ו:	י והנה אִשָּׁה לקראתו
30	בביתה לא ישבנו רגליה:	11 המיה היא וסררת
	ואצל כל פנה תארב:	12 פעם בחוין פעם כרחבת
	העזה פניה ותאמר לו:	13 והחזיקה בו ונשקה לו
	היום שלמתי נדרי:	14 ובחי שלמים עלי
	לשחר פניך ואמצאך:	15 על כן יצאתי לקראתך
	המיתי אטון מצרים:	16 מרַבְּדִים רבדתי ערשי
35	מר אהלים וקנמוני:	17 נפתי משכבי
	נתעלסהו באהבים:	18 לכה גרוה דרים עד הבקר
	הלך בדרך מרחוק:	19 כי אין האיש כביתו
	ליום הפסא יבא ביתו:	כ צָרוּר הכסף לקח בירו
	בחלק שפתיקה תדיחנו:	21 הסתו ברב לקחה
40	22 ^א הולך אחריקה פתאם
	כמהר צפור אל פח:	23 ^ב כשור אל טבת יִבְיֵא ו
	ולא ידע כי בגפשו הוא:	23 ^ג

- 4,13 החזק במוסר אל תִּרְף
 14 בארח רשעים אל תבא
 15 ויִפְרַעֲהוּ אל תעבר בו
 16 כי לא יִשְׁנוּ אם לא יִרְעוּ
 17 כי לחמו לחם רשע
 19 דרך רשעים כאִפְלָה
 18 וארח צדיקים כאור נגה
- 5
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
- נצרה כי היא חייך:
 ואל תאשר בדרך רעים:
 שִׁפְּהָ מֵעֲלוּ וְעֵבֵר:
 ונגולה שנתם אם לא יכשי־לוֹ:
 ויין חמסים ישתו:
 לא ידעו בִּפְהָ יכשלו:
 הולך ואור עד נכון היום:
 לאמרי הט אונך:
 שִׁמְרָם בְּתוֹךְ לִבְבְּךָ:
 ולכל בשרו מִן־פֶּה:
 כי ממנו תוצאות חיים:
 ולזות שפתים תִּרְחַק מִמֶּךָ:
 ועֲפֹפִיךָ יִיָּשְׁרוּ נִגְדֶּךָ:
 וכל דרכיך יִבְנוּ:
 הִסֵּר רִגְלְךָ מִרַע:
 לתבונתי הט אונך:
 ודעת יִשְׁפֹּתֶיךָ יִנְצְרוּ:
 וחלק משמן חֶפֶז:
 הדה כהרב פיות:
 שאל צעדיִךָ יתמכו:
 נעו מעגלתיִךָ לא תדע:
 ואל תסורו מאמרי פי:
 ואל תקרב אל פתח ביתה:
 ושנתיך לאבזרי:
 ועצביך . . . נכרי:
 בכלות בשרך ושִׁאֲרֶךָ:
 ותוכחת נאִץ לבי:
 ולמלמדי לא השיתי אוני:
 בתוך קהל ועדה:
 וגוולים מתוך בארך:
 ברחבות פלגי מים:
 ואין לזרים אתך:
 וְשִׂמְחָ מְאֹשֶׁת נְעוּרֶיךָ:
 יִדְרִיָּה יִרְגֵךְ ככל עת:
 ותִּקְבֹּק חק נכריה:
 וכל מעגלתיו מִפְּלִס:
 וכחבלי חטאתו יתמך:
 וברב אִזְלָתוֹ יִשְׁנֶה:
- ב בני לדברי הקשיבה
 21 אל יִיָּזְלוּ מעיניך
 22 כי חיים הם למצאיהם
 23 כִּלְמֶשֶׁר נִצַּר לִבְךָ
 24 הִסֵּר מִמֶּךָ עֲקָשׁוֹת פֶּה
 25 עֵינֶיךָ לִנְכַח יִבִּיטוּ
 26 פִּלֶס מֵעַגְל רִגְלְךָ
 27 אל תֵּט יָמִיִן וּשְׂמֹאוֹל
- 5,א בני לחכמתי הקשיבה
 2 לשמר מזמות
 3 כי נֶפֶת תִּטְפְּנָה שִׁפְתֵי זֶרֶה
 4 ואחריתה מרה כִּלְעִנָּה
 5 רגליִךָ יִדְרוֹת = מוֹת
 6 ארח חיים פִּן תִּפְלֵס
 7 ועתה בנים שמעו לי
 8 תִּרְחַק מֵעֲלִיָּה דֶרֶכְךָ
 9 פִּן תִּתֵּן לֵאחֲרֵיִם הוֹרֵךְ
 י פִּן יִשְׁבְּעוּ זֵרִים בְּחֶךָ
 11 ונהמֶךָ באחריתך
 12 ואמרֶךָ אֵיךְ שִׁנְאַתִּי מוֹסֵר
 13 ולא שמעתי בקול מורי
 14 כמעט הייתי בכל רע
 15 שְׁתֵּה מִיִּם מְבוֹרֵךְ
 16 יִפְצוּ מֵעֵינֶיךָ חוֹצֵה
 17 יִהְיוּ לְךָ לִבְדֶּךָ
 18 יִהְיֶה מִקּוֹרֶךָ בְּרוּךְ
 19 אֵילַת אֲהָבִים וְיַעֲלֵת הֵן
 20 וְלִמָּה תִּשְׁנֶה בְּנֵי בֹרָה
 21 כִּי נִכַח עֵינֵי יְהוָה דְּרָבֵי אִישׁ
 22 עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּ?
 23 הוּא יְמוֹת בְּאֵין מוֹסֵר

	לשמר מוֹזוֹת פתחי: וַיִּפֶק רצון מִיהוּה: כל מִשְׁנְאֵי אֲהָבוֹ מוֹת:	8,34c.b לשקד על דלתתי יום יום לה כי מצאי מצא־היים 36 וחמאי חמם נפשו
5	חצבה עמודיה שבעה: אף ערכה שלחנה: על גפי מלמי קרת: חסר לב ואמרה לו: ושתו בין מסבתי: וְאָשְׁרוּ כדרך בינה: ^א 10 ויוסיפו לך שנות חיים: ולצַת לְבָדְךָ תשא:	9,א חכמות בנתה ביתה 2 טבחה טבחה מסכה יינה 3 שלחה גערתיָה תקרא 4 מי פתי יקר הנה ה לכו לחמו בלחמי 6 עזבו פתאים וחיו 11 כי בי ירבו ימך 12 אם חכמת חכמת לך
15	וְיִפְתְּהָ ובל ידעה כל־מה: על כפא מרמי קרת: המנשרים ארחותם: וחסר לב ואמרה לו: ולחם סתרים ינעם: בעמקי שאול קראיה:	13 אשת כסילות המיה 14 וישבה לפתח ביתה 15 לקרא לעברי דרך 16 מי פתי יקר הנה 17 מים ננוכים ימתקו 18 ולא ידע כי רפאים שם

	תקעת לור כפ־ך גלכדת באמרי פ־ך: לך התרפס ורחב רעיד: 25 ותגומה לעפעפ־ך: וכצפור מיד יקוש:	6,א בני אם ערבתי לך 2 נוקשת ב־שפת־ך 3 עשה זאת אפוא בני והנצל ^ב 4 אל תתן שנה לעיניך ה הנצל כצבי מ־פח־
30	ראה דרכיה וחכם: תכין בקיץ לחמה: ^י מתי תקום משנתך: מעט תִּקֶּךָ ידים לשכב: ומחסרך כאיש מגן:	6 לך אל נמלה עצל 7.8 זאין לה קצין ^ז ומשלן 9 עד מתי עצל תשכב י מעט שנות מעט תנומות 11 ובא כמהלך ראשך
35	הולך עקשות פה: מרה באצבעתיו: בכל עת מדנים ישלח: פתע ישבר ואין מרפא:	12 אדם בליעל איש און 13 קרין בעיניו מולל ברנילו 14 תהפכות בלבו חרש ירע 15 על כן פתאם יבוא אידו

—*—*—*—*—*—*—*

- (א) 9.7 יסר לין לקח לו קלון
8 אל תובח לין פן ישנאך
9 תן לחכם י * * * ויחכם עוד
י תחלת חכמה יראת יהוה
- וסוכיח לרשע מומו:
הובח לחכם ויאהבך:
הורע לצדיק ויוסף לקח:
ורעת קרשים בינה:

(ב) 6.3 כי כאת בקף רַעַךְ (ג) 7 אשר (ד) 8 אנרה בקציר מאכלה

	והקשיבו לאמרי פי: אל תתע בנתיבותיה: ועצמים כל הרגיה: ירדות אל חדרי מות:	7,24 ועתה בנים שִׁמְעוּ לִי כֹה אֵל יִשְׁטָן אֶל דְּרֹכֶיהָ לַבָּךְ 26 כִּי רַבִּים חַלְלִים הַפִּילָה 27 דְּרָכֵי שְׂאוּל - דְּרָכֵי - בֵּיתָה
5	ותכונה תתן קולה: בְּתִי־יָדְךָ נְתִיבוֹת נֹצֵחַ: מבוא פתחים תלנה: וקולי אל בני אדם: וכסילים הביינו לב: ומפתח שפתי מישרים: ותועבת שפתי רשע: אין בהם נפתל ועקש: וישרים למצאי דעת: ודעת מחרוץ נבחר: וכל חפצים לא ישוּן בה:	8,א הלא חכמה תקרא 2 בראש מרמים עלי דרך 3 ליד שערים לפי קרת 4 אליכם אישים אקרא ה הבינו פתאים ערמה 6 שִׁמְעוּ כִּי נִגְוִיִּים אֲדַבֵּר 7 כִּי אִמַּת יִהְיֶה חֲבִי 8 בצדק כל אמרי פי 9 בָּלֶם נִבְחִים לְמִבִּין י קחו מוסר - ואל כסף 11 כִּי טוֹבָה חֲכָמָה מִפְּנִינִים
10	ודעת מן מומות אמצא: ופי תהפכות שגאתי: לִי בִּינָה לִי נְבוֹרָה: ורזנים יחוקקו צדק: ונדיבים כל שפטי ארץ: ומשחרי ימצאני: הוֹן עֲתָק וצָדֵקָה: ותבואתי מכסף נבחר: בתוך נתיבות משפט: ואצלתיהם אמלא:	12 אֲנִי חֲכָמָה שִׁכַּנְתִּי עֲרֻמָּה 13 אֲנִי אֶהְיֶה וְנִאֲוֹן וְדֹרֵךְ רַע 14 לִי עֵצָה וְתוֹשִׁיָה 15 בִּי מַלְכִּים יִמְלְכוּ 16 בִּי שָׂרִים יִשְׁרוּ 17 אֲנִי אֶהְיֶה אֶהָב 18 עֲשֵׂר וּכְבוֹד אֲתִי 19 טוֹב פְּרִי מִחֲרוֹץ וּמִפִּי כ בארח צדקה אהלך 21 להנחיל אהבי יש
20	קדם מפעליו מאו: מראש מקדמי ארץ: באין מעינות ינבדיו מים: לפני נבעות חוללתי: ... עפרות תבל: בחקו חונ על פני תהום: בְּעֵצָוֹת עֵינֹת תְּהוֹם: ומים לא יעברו פיו * * * * * משחקת לפניו בכל עת: ישעשעי את בני אדם:	22 יִהְיֶה קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרָכֹו 23 מְעוֹלָם נִסְכַּתִּי 24 בְּאֵין תְּהוֹמוֹת חוֹלְלָתִי כֹה בְּטָרֶם הָרִים הִקְבְּעוּ 26 עַד לֹא עָשָׂה אֶרֶץ וְחוֹצוֹת 27 בְּהִכְנִי שָׁמַיִם שֵׁם אֲנִי 28 בְּאֲמָצוֹ שֶׁהָקִים מִמַּעַל 29 כְּשׁוּמוֹ לִים חֲקוּ כח - קו מוסדי ארץ ל ואהיה אצלו אמן יום יום 31 משחקת בתבל ארצו
25	שמעו מוסר וחכמו: - [ואשרי דרכי ישמרו:] -	33א, 32א ועתה בנים שִׁמְעוּ לִי [] 32ב, 34א אשרי אדם שִׁמְעוּ לִי
30		
35		
40		

	10,23	כשחוק לכסיל עשית וְזֹמָה	וחכמה לאיש תבונה:
	24	מנורת רשע היא תבואנו כה כעבור סופה ואין רשע	ותאֹת צדיקים יִתֵּן: וצדיק יסוד עולם:
5	26	כחמין לשנים וכָעֵשֶׂן לעינים	כן העצל לשלחיו:
	27	יראת יהוה תוסיף ימים	ושנות רשעים תקצרנה:
	28	תוקלת צדיקים שמחה	ותקות רשעים תאבד:
10	29	מעוז לִיְהִים דרך יהוה ל צדיק לעולם כל יומם	ומחמתה לפעלי אָוֶן: ורשעים לא ישכנו ארץ:
	31 ^a , 32 ^a	פי צדיק ינוב חכמה	וְזֹפִי רִשְׁעִים תִּהְיֶינָה:
	31 ^b , 32 ^a	שפתי צדיק יִדְעוּן רָצוֹן	יִלְשׁוּן וְיִתְהַפְּכוּ בְּתִפְרָת:
15	II, א	מֵאוֹנֵי מְרִמָּה תועבת יהוה	ואכן שלמה רצונו:
	2	בא זרון ויבא קלון.	ואת צנועים חכמה:
	3	תַּטַּת ישרים תִּנְחַם	וסלף בְּנָדִים יִשְׁפָּדֵם:
20	4	לא יועיל הוֹן ביום עֲבָרָה	וצַדִּיקָה תציל ממות:
	ה	צַדִּיקָה תִּישַׁר דרכו	וברָשָׁעֵתוֹ יִפֹּל רשע:
	6	צדקת ישרים תצילם	ובקִהוֹת בְּנָדִים ילכדו:
	7	יבמות אדם תאבד תקוה	ותוקלת אונים אבדה:
25	8	צדיק מִצָּרָה נִחְלָץ	ויבא רשע תחתיו:
	9	בפה חֲנֹף ישחת רעהו	וברעת צדיקים יחלצו:
30	י	במוֹב צדיקים תעלין קריה	ובאבד רשעים רָנָה:
	11	בכִּרְכַּת ישרים תרום קרת	ובפי רשעים תִּתְרַם:
	12	בו לרעהו חפר לב	ואיש תבונות יחריש:
	13	הולך רכיל מגלה סוד	ונאמן רוח מִכְסֵה דבר:
35	14	באין תחבלות יפל עם	ותשועה ברכ יועין:
	טו	רע ירזע כי ערב זר	ושנא תוקעים בוטח:
	16 ^{b,c}	אשת חן תתמך כבוד	ובכֶּסֶף קלון אשה שִׁנְאֵת ישר:
40	16 ^{d,c}	הון עצלים יחסרו	וּיְחַרְוּ-זָרִים יתמכו עשר:

—*—*—*—*—*—*

רשע 11.7 (א)

6,16 שש הגה שגא יהוה
 17 עינים רמות לשון שקר
 18 לב חרש מחשבות און
 19 יפיח כובים עד שקר

ושבע תועבתי נפשו:
 וידיים שפכות דם נקי:
 רגלים ממהרות לרוץ לרעה:
 ומשלה מדנים בין אחים:

5

משלי שלמה

10

10,א בן חכם ישלמה אב וכן כסיל תוגת אמו:

15

2 לא יועילו אוצרות רשע
 3 לא ירעיב יהוה נפש צדיק
 4 ראש עשה כף רמיה
 ה אגר בקיץ בן משביל
 6 ברבות לראש צדיק
 7 זכר צדיק לכרבה
 8 חכם לב יקח מצות
 9 הולך בתם ילך קטח
 י קרין עין יתן עצבת
 11 מקור חיים פי צדיק
 12 שגאה תעורר מדנים
 13 כשפתי נבון תמצא חכמה
 14 חכמים יצפנו דעת
 15 ופני רשעים יכסה חמם:
 ושם רשעים ירקב:
 ואויל שפתים ילכט:
 ומעקש דרכיו יקדעו:
 ו . . . שפתים ש-ל-ום:
 ופני רשעים יכסה חמם:
 ועל כל פשעים תכסה אהבה:
 30 ושבט לגו חסר לב:
 ופי אויל מחתה קרבה:
 מחתת דלים רישם:
 תבואת רשע לחטאת:
 ועזב תוכחת מתעה:
 35 ומוצא רבה הוא כסיל:
 וחושך שפתיו משביל:
 לב רשעים וכמעט:
 ואוילים בחסר לב ימותו:
 ולא יוסף עצב עמה:
 40

30

35

40

18 מכסה שגאה שפתי שקר
 19 ברב דברים לא יחדל פשע
 כ כסף נבחר לשון צדיק
 21 שפתי צדיק ירעו רבים
 22 בקרבת יהוה היא תעשור

- 12, טו, דרך אויל ישר בעיניו ושמע לעצה הכס: 16
 16 אויל ביום יודע כעסו וכסה קלון ערום:
- 17 יפוח אמונה יניד צדק ועד שקרים מקמה:
 18 יש בוטה כמדקרות חרב ולשון הכמים מרפא:
 19 שפת אמת תפון לעד ועד ארניעה לשון שקר: 5
- 20 ב מקמה בלב חרשי רע וליעצי שלום שקמה:
 21 לא יאנה לצדיק כל און ורשעים מלאו רע:
 22 תועבת יהוה שפתי שקר ועשי אמונה רצונו:
 23 אדם ערום פסה דעת ולב כסילים יקרא אגלת: 10
- 24 יד חרוצים תמשול ורמיה תהיה למס:
- 25 כה דאנה בלב איש תשחננו- ודבר טוב ישמחננו-:
- 26 יתיד ימרהוהו צדיק ודרך רשעים מתעם:
- 27 לא יחרך רמיה צירו והון יקר יאדם חרוץ:
 28 בארח צדקה חיים ודרך עבירה יאגל מות: 20
- 13, א, בן חכם מוסר איהב ולין לא שמע גערה:
 2 ונפש בנדים חמם: 25
 3 נצר פיו שמר נפשו פשק שפתיו מתתה לו:
 4 מתאוה ואין נפש עצל ונפש חרצים תדשן:
 5 דבר שקר ישנא צדיק ורשע יבאיש ויחפיר: 30
 6 צדקה תצר תם דרך ורשעה תסלף הטאת:
 7 יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב:
 8 כפר נפש איש עשרו ורש לא שמע גערה:
 9 אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך:
 10 בודון יתן מצה ואת ינועצים חכמה:
 11 הון ימכהל ימעט וקבין על יד ירבה:
 12 תוקלת ממשכה מחלה לב ועין חיים תאוה באה:

	ועבר שאָרו אבוּרִי:	17,11 גַּמַּל נַפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד
	וּזְרַע צְדָקָה שֶׁכֶר אִמְתּוֹ:	18 רֹשַׁע עֲשֵׂה פִּעֲלַת שֶׁקֶר
	וּמִרְדָּף רַעָה לַמּוֹתוֹ:	19 יִרְעֶה: צְדָקָה לַחַיִּים
5	וּרְצוֹנוֹ תְּמִימֵי דֶרֶךְ:	כ תּוֹעֵבַת יְהוָה עֲקָשִׁי לֵב
	וּזְרַע צְדִיקִים נִמְלֵט:	21 יָד לֵיד לֹא יִגְקָה רַעַ
	אִשָּׁה יִפֶּה וְקָרַת טַעֵם:	22 גּוֹם זֶהֱב בֶּאֱפֵי חוּיר
10	תִּקְוַת רִשְׁעִים עִבְרָה:	23 תִּאֲוֹת צְדִיקִים אֵךְ טוֹב
	וּחֲשֶׁךְ מִיֶּשֶׁר אֵךְ לַמַּחְסוֹר:	24 יֵשׁ מִפְּזוֹר וְנוֹסֵף עוֹד
	וּמְרוּה גַם הוּא יוֹרֵא:	כה נֶפֶשׁ בְּרַכְּהָ תִדְשֵׁן
	וּבְרַכְּהָ לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר:	26 מִנֵּעַ בָּר יִקְבְּהוּ לְאִזִּים
15	וּדְרִשׁ רַעָה תְּכוֹאֲנוּ:	27 שֶׁחֵר טוֹב יִקְשֵׁ רְצוֹן
	וּכְעֲלָה צְדִיקִים יִפְרָחוּ:	28 בּוֹטַח בְּעֲשָׂרוֹ הוּא יִפְּוֹל
	וְעַבְדֵי אוֹיֵל לַחֲבֵם לֵב:	29 עֵבֶר בֵּיתוֹ יִנְחַל רוּחַ
20	וּלְקַח נַפְשׁוֹת חֲבֵם:	ל פְּרִי צְדִיק עֵין חַיִּים
	אֵף כִּי רֹשַׁע וְחֹטֵא:	31 הֵן צְדִיק . . . יִשְׁלֵם
	וּשְׂנוֹא תוֹכַחַת בַּעַר:	א,12 אֱהָב מוֹסֵר אֱהָב דַּעַת
25	וְאִישׁ מוֹמֹת יִרְשִׁיעַ:	2 טוֹב יִפִּיק רְצוֹן מִיְהוָה
	וְיִשְׂרָשׁ צְדִיקִים בַּל יִמוּט:	3 לֹא יִבּוֹן אָדָם בְּרֹשַׁע
	וּכְרָקֵב בַּעֲצֻמוֹתָיו מִבִּישָׁה:	4 אִשֶׁת חַיִל עֲסָרַת בַּעֲלָהּ
30	תַּחֲבֵלוֹת רִשְׁעִים מְרַמֶּה:	ה מַחֲשַׁבוֹת צְדִיקִים מִשְׁפָּט
	וּפִי יִשְׂרָיִם יִצִּילֵם:	6 דַּבְּרוּ רִשְׁעִים אֶךְ־בִּדָּם
	וּבֵית צְדִיקִים יַעֲמֵד:	7 הַפּוֹךְ רִשְׁעִים וְאִיִּם
	וּנְעוּנָה לֵב יִהְיֶה לְבוֹז:	8 לְפִי שִׁקְלוּ יִהְלֵל אִישׁ
35	מִמֵּת־כְּבֹד וְחֶסֶד לַחֵם:	9 טוֹב נִקְלָה וְיַעֲבֹד לוֹ
	וּרְחַמֵי רִשְׁעִים אֲבוּרִי:	י יוֹדַע צְדִיק נֶפֶשׁ בַּהֲמָתוֹ
	וּמִרְדָּף רִיקִים חֶסֶד לֵב:	11 עֵבֶד אֲדַמְתוֹ יִשְׁבַּע לַחֵם
40	וְיִשְׂרָשׁ צְדִיקִים - אֵי־תֵן:	12
	וְיִצֵּא מִצָּרָה צְדִיק:	13 בְּפִשַׁע שִׁבְתִּים יִמוֹקֵשׁ רַעַ
	וְנִמְוֹל יָדֵי אָדָם יִשְׁיֹב לוֹ:	14 מִפְּרִי פִי אִישׁ יִשְׁבַּע

- 14,11 בית רשעים ישמד ואהל ישרים יפריה:
- 12 יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות:
- 13 גם בשחק יכאב לב ואחריתו שמחה תונה: 5
- 14 מדרכיו ישבע כוג לב ומקמליו איש טוב:
- 15 פתי יאמין לכל דבר וערום יבין לאשרו:
- 16 חכם ירא וסר מרע וכסיל מתעבר ובוטח: 10
- 17 קצר אפים יעשה אגלת ואיש מזמות ישנא:
- 18 נחלו פתאים אגלת וערומים יכתרו דעת:
- 19 שחו רעים לפני טובים ורשעים על שערי צדיק: 15
- 20 גם לרעהו ישנא רש ואהבי עשיר רבים: 21
- 21 בז לרעהו חוטא ומחונן עניים אשריו:
- 22 הלוא יתעו חרשי רע וחסד ואמת חרשי טוב: 20
- 23 בכל עצב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור:
- 24 עמרת חכמים ערמ³ה- לוי²ת¹ כסילים אגלת: 25
- 25 בה מציל נפשות עד אמת ויפת טובים ימרמה:
- 26 ביראת יהוה מבטח עו ולבניו יהיה מחסה:
- 27 יראת יהוה מקור חיים לסור ממקשי מות: 30
- 28 כרב עם הדרת מלך ובאפס לאם ממתת רזון:
- 29 אך אפים רב תבונה וקצר רוח מרים אגלת: 35
- ל חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה:
- 31 עשק דל תרף עשהו ומכבדו חנן אביון:
- 32 ברעתו ידהה רשע וחסה ביתו^{1,2,3} צדיק:
- 33 בלב נכון תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע:
- 34 צדקה תרומם גוי וחסה לאמים חטאת: 40
- לה רצון מלך לעבד משכיל ועברתו תהיה מביש:
- 15,א מענה רך ישיב חמה ודבר עצב יעלה אף: 2
- לשון חכמים תיטיב דעת ופי כסילים יביע אגלת: 3
- בכל מקום עיני יהוה צפות רעים וטובים:

13.13 בו לדבר יחבל לו ויֵרָא מַצוּהוּ הוּא יִשְׁלָם:

14 הורת חכם מקור חיים לסור מבוקשי מות:

5 15 שכל טוב יהן הן ודרך בגדים אי-דם:
 16 יִבְלֵ עָרוֹם יַעֲשֶׂה כְדַעַת וְכִסִּיל יִפְרֵשׁ אֵילַת:
 17 מֵלֶאךְ רָשַׁע יִפְּלֵ בָרַע וְצִיר אֲמוּנִים מֵרַפָּא:

10 18 ריש וקלון פורע מוסר ושמר תוכחת יקבד:

19 תָּאוֹה נִהְיָה תַעְרַב לִנְפֶשׁ * * * * *

וְתוֹעֵבַת כִּסְיִים סוֹר מָרַע: * * * * *
 כ יִהְיֶה אֶת חֲכָמִים יִתְחַיֵּם: וְרַעָה כִּסְיִים יִרְוַע:

15 21 חֲטָאִים תִּרְדֹּף רַעָה וְאֵת צַדִּיקִים יִשֶׁ-יִגַּ טוֹב:
 22 טוֹב יִנְחִיל בְּנֵי בָנִים וְצַפּוֹן לְצַדִּיק חֵיל חוֹטָא:

20 23 רב אכל ניר ראשים ויש נקפה בלא משפט:

24 חושך שבטו שונא בנו ואהבו שחרו מוסר:

כה צדיק אכל לשבע נפשו ובטן רשעים תחסר:

25 א,14 יִתְחַכְּמוּת^א בִּנְתָה בִּיתָה וְאֵלֶת בִּידֵיהָ תִתְחַרְסְנוּ:

2 הולך בִּישְׁרוֹ יֵרָא יְהוּזָה וְנִלְוֹז דְּרַכּוּ בּוֹזָהוּ:

30 3 כפי אויל חמר גאווה וּשְׁפַתִּי חֲכָמִים תִּשְׁמְרוּ-ם:¹²

4 באין אלפים אַבּוּסִי בַר וְרַב תְּבוֹאוֹת בַּלְחָ שׁוֹר:

ה עד אמונים לא יכוב וּיִפִּיחַ כּוֹכִים עַד שִׁקְרָ:

35 6 בקש לִין חכמה ואין וְרַעַת לִנְבוֹן נִקְלָ:

7

8 חכמת ערום הבין דרכו וְאֵלֶת כִּסְיִים מְרַמָּה

40 9 וּבֵין יִשְׂרָיִם רְצוֹן:

י לב יודע מרת נפשו וּבִשְׂמַחְתּוֹ לֹא יִתְעַרַב זָר:

ל15 מאור עינים ישמח לב שמועה טובה תדשן עצם:

31 און שמעתי תוכחת חיים
 32 פורע מוסר מואס נפשו
 33 יראת יהוה מוסר חכמה
 5 וברב חכמים תלין:
 ושומע תוכחת קונה לב:
 ולפני כבוד עניה:

16,א ל אדם מערכי לב
 2 כל דרכי איש זך בעיניו
 3 גל אל יהוה מעשיך
 4 כל פעל יהוה ילמענהו
 5 תועבת יהוה כל גבה לב
 6 בחסד ואמת יקפר עון
 7 ברצות יהוה דרכי איש
 8 טוב מעט בצדקה
 9 לב אדם יחשב דרכו
 10 ומיהוה מענה לשון:
 ותכן רותות יהוה:
 ויבגו מחשבתוך:
 וגם רשע ליום רעה:
 יד ליד לא ינקה:
 וכיראת יהוה סור מרע:
 גם אויביו ישלם אתו:
 מלב תבואות בלא משפט:
 15 ויהוה יכין צעדו:

1 קסם על שפתי מלך
 11 פלס ומאזני משפט ליהוה
 12 תועבת מלכים עשות רשע
 13 רצון מלך - שפתי צדק
 14 חמת מלך מלאכי מות
 15 באור פני מלך חיים
 20 כמשפט לא ימעל פיו:
 מעשהו כל אבני כים:
 כי בצדקה יפון כפא:
 ולבר ישרים יאהב:
 ואיש חכם יכפרנה:
 ורצונו כעב מלקוש:

16 קנה חכמה - טוב מחרוץ וקנות בינה נבחר מכסף:
 25 17 מסלת ישרים סור מרע
 18 לפני שבר גאון
 19 טוב שפל רוח את עיניוים
 20 שמר נפשו נצר דרכו:
 ולפני כשלוך גבה רוח:
 מחלק שלל את גאים:

30 כ משכיל על דבר ימצא טוב
 21 לחכם לב יקרא נבון
 22 מקור חיים שכל -ל-בעליו
 23 לב חכם ישכיל פיהו
 24 צוף דבש אמרי נעים
 כה יש דרך ישר לפני איש
 35 ובוטח ביהוה אשריו:
 ומתק שפתים יסיף לקח:
 ומוסר אנלים אגלת:
 ועל שפתיו יסיף לקח:
 מתוק לגפש ומרפא לעצם:
 35 ואחריתה דרכי מות:

26 גפש עמל ועמלה לו
 כי אכף עליו פיהו:

40 27 איש בליעל ברה רעה
 28 איש תהבכות ישלח מדון
 29 איש חמס יפתה רעהו
 5 עציה: עיניו לחשב תהבכות
 ועל שפתיו כאש צרבת:
 ונגרנן מפריד אלוף:
 והוליכו בדרך לא טוב:
 קרין שפתיו כלה רעה:

- 15.4 מרפא לשון עין חיים וסלף בה שבר ברות:
ה אויל ינאין מוסר אביו ושמר תכחת יערם:
6 בית צדיק חסן רב ובתבואת רשע נעכרת:
7 שפתי חכמים יזרו דעת ולב כסילים לא כן:
8 זבח רשעים תועבת יהוה ותפלת ישרים רצונו:
9 תועבת יהוה דרך רשע ומדרך צדקה יאהב:
י מוסר רע לעזב ארח שונא תוכחת ימות:
11 שאול ואכדון נגד יהוה אף כי לבות בני אדם:
12 לא יאהב ליין הוכה לו אל חכמים לא ילך:
13 לב שמח ייטב פנים ובעצבת לב רוח נכאה:
14 לב נכון יבקש דעת ופמי כסילים ירעה אולת:
טו כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד:
16 טוב מעט ביראת יהוה מאוצר רב ומהומה בו:
17 טוב ארחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו:
18 איש המה יגרה מדון וארך אפים ישקיט ריב:
19 דרך עצל כמשכת חרק וארח ישרים סללה:
כ בן חכם ישמח אב וכסיל אדם בוזה אמו:
21 אולת שמחה לחסר לב ואיש תבונה יישר לכת:
22 הפר מחשבות באין סוד וברב יועצים תקום:
23 שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב:
24 ארח חיים למעלה למשכיל למען סוד משאול מטה:
כה בית גאים יפח יהוה ויעב נבול אלמנה:
26 תועבת יהוה מחשבות רע וטהרים אמרי נעם:
27 עכר ביתו בוצע בצע ושונא מתנת יתיה:
28 לב צדיק יהנה לענות ופי רשעים יביע רעות:
29 רחוק יהוה מרשעים ותפלת צדיקים ישמע:

	ועיני כסיל בקצה ארץ: וממר ליולדתו:	17,24 את פני מבין חכמה כה כעם לאביו בן כסיל
	להפות נדיבים עלי יתאר:	26 גם ענוש לצדיק לא טוב
5	וקר רוח איש תכונה: אטם שפתיו נבון:	27 חושך אמריו יודע דעת 28 גם אויל מחריש חכם יחשב
10	בכל תושיה יתגלע: כי אם בהתנלות לפו:	18,א לתאויה יבקש נפרד 2 לא יתפין כסיל בתכונה
	ועם קלון חרפה:	3 כבוא ירשע כא גם בו
15	נחל נבע מקור יחכמה: להטות צדיק כמשפט:	4 מים עמקים דברי פי איש ה שאת פני רשע לא טוב
20	ופיו למהלמות יקרא: ושפתיו מוקש נפשו: והם ירדו חדרו בטן:	6 שפתי כסיל יבאו בריב 7 פי כסיל מחתה לו 8 דברי נרנן כמתלהמים
	את הוא לבעל משחית:	9 גם מתרפה במלאכתו
25	בו ירוץ צדיק ונשגב: ובחומה נשגבה במשכתו:	י מגדל עז שם יהוה 11 הון עשיר קרית עזו
	ולפני כבוד ענוה: אנלת היא לו וכלמה:	12 לפני שבר יגבה לב איש 13 משיב דבר כטרם ישמע
30	ורוח נבאה מי ישאנה: ואזן חכמים תבקש דעת:	14 רוח איש יכלכל מחלהו 15 לב נבון יקנה דעת
35	ולפני גדלים ינחמו: 17-18 בא רעהו וחקרו: ובין עצומים יפריד:	16 מתן אדם ירחיב לו 17 צדיק הראשון בריבו 18 מדינים ישבית הגורל
	ו כברח ארמון:	19 ומקרית עז
40	תבואת שפתיו ישבע: ואהביה יאכלו פריה:	כ מפרי פי איש תשבע בטנו 21 מות וחיים ביד לשון
	ויפק רצון מיהוה: ועשיר יענה עזות: ויש אהב דבק מאח:	22 מצא אשה מצא טוב 23 תחנונים ידבר רש 24 ייש נעים להתרוועע

	בדרך צָקָה תמצא:	16,31 עֲפָרַת תַּפְאָרֶת שׁוֹבָה
	ומִשָּׁל ברוחו מלכד עיר:	32 טוֹב אָרֶךְ אַפַּיִם מִנְבוֹר
5	ומיהוה כל משפטו:	33 בַּחֵיק יוֹטֵל אֶת הַנּוֹרֵל
	מִבֵּית מֶלֶךְ זִבְחֵי רִיב:	17,א טוֹב פֶּת חֲרָבָה וְשִׁלּוּה בָּהּ
	ובתוך אחים יחלק נחלה:	2 עֶבֶד מִשְׁבִּיל יִמְשָׁל בְּבֵן מְכֻשׁ
10	ובחן לבות יהוה:	3 מִצָּרְף לַכֶּסֶף וְכוֹר לִזְהָב
	שקר מוין על לשון הוֹת:	4 מָרַע מִקְשִׁיב עַל שִׁפְתֵי אָזֶן
15	שִׁמְחָ לֹא־יִכָּדֵר לֹא יִנְקָה:	ה לַעֲנֵן לִרְשׁ חֲרָף עֲשֵׂהוּ
	ותפארת בנים אבותם:	6 עֲפָרַת זִקְנִיִּם כְּנֵי בָנִים
	אף כי לנדיב שפת שקר:	7 לֹא נֹאוּה לִנְבוּלֵי שִׁפְתֵי יִתֵּר
20	אל כל אשר יפנה ישביל:	8 אֲבָן חֵן הַשְּׁחָד בְּעֵינֵי בְּעֵלָיו
	ושנה בדבר מפריד אלוף:	9 מִכֶּסֶף קָשַׁע מִכֶּקֶשׁ אֲהַבָּה
	מהנות כסיל מאה:	י תַּחַת נִגְרָה בְּמִבֵּין
25	ומלאך אכורי ישלח בו:	11 וְיִמְרֵי יִבְקֹשׁ רַעַ
	ואל כסיל באזלתו:	12 פְּנוּזֵשׁ דָּב שִׁפּוּל בְּאִישׁ
	לא תמיש רעה מביתו:	13 מִשׁוֹב רַעַה תַּחַת טוֹבָה
	ולפני התנלע הריב נטוש:	14 פּוֹטֵר מִיָּם רֹאשִׁית מִדּוֹן
	תועבת יהוה גם שניהם:	טו מִצְדִּיק רִשְׁעֵי וּמִרִשְׁעֵי צְדִיק
30	לקנות חכמה ולב אין:	16 לְמָה זֶה מַחִיר בִּיד כֶּסֶל
	ואח לצרה ינלד:	17 בְּכָל עֵת אֲהַב הֲרַעַ
35	ערב ערבה לפני רעהו:	18 אָדָם חֶסֶד לֵב תִּקְעַ כֶּף
	מנביה פתחו מבקש שכר:	19 אֲהַב קָשַׁע אֲהַב מִצָּה
	ונהפך בלשונו יפול ברעה:	כ עֲקֹשׁ לֵב לֹא יִמְצָא טוֹב
40	ולא ישמח אבי נבל:	21 יֶלֶד כֶּסֶל - תּוֹנֵה לוֹ
	ורוח נבאה תיכבש נרם:	22 לֵב שִׁמְחָ יִיטִיב גְּוִיָּהּ
	להטות ארחות משפטו:	23 שֹׁחַד מִחֶק רִשְׁעֵי יִקַּח

- א, 20 לִין הַיִּין הַמָּה שֶׁכַּר וְכָל שְׁנָה בּוֹ לֹא יִחַסְכוּ:
- 2 נָהֵם כַּכְּפִיר אֵימַת מֶלֶךְ מִתְעַבְרוּ חוּטֵא נִפְשׁוּ:
- 3 כְּבוֹד לְאִישׁ שֶׁבֶת מְרִיב וְכָל אוֹיֵל יִתְגַּלַּע:
- 4 מִחֲרָף עֵצֶל לֹא יִחְרַשׁ וְגַם שָׁאֵל בְּקִצִּיר וְאוֹיֵן:
- ה מִים עֵמְקִים עֵצָה בִּלְבַב אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִרְלַנָּה:
- 6 רַב אָדָם יִקְרֵא אִישׁ חֶסֶד וְאִישׁ אֲמוּנִים מִי יִמְצֵא:
- 7 מִתְהַלֵּךְ בְּתֻמוֹ צַדִּיק אֲשֶׁרֵי בָנָיו אַחֲרָיו:
- 8 מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִּין מְזַרְהָ בְּעֵינָיו כָּל רַע:
- 9 מִי יֹאמֵר זְבִיתִי לְבִי טִהַרְתִּי מִחַטָּאתַי:
- י אֲבָן וְאֲבָן אֵיפָה וְאֵיפָה תוֹעֵבֶת יִהְיֶה גַם שְׁנֵיהֶם:
- יֵי גַם בְּמַעַלְלָיו יִתְנַכֵּר גַּעַר אִם זָךְ וְאִם יִשָּׂר דְּרָכָיו:
- יב אֲזֵן שֹׁמְעֵת וְעֵינַי רֹאֶה יִהְיֶה עֹשֶׂה גַם שְׁנֵיהֶם:
- יג אֵל תֵּאֱהָב שְׁנָה פֶן תִּזְרַשׁ פֶּקֶד עֵינֶיךָ שִׁבַּע לַחֵם:
- יד רַע רַע יֹאמֵר הַקּוֹנֵה וְאוֹל לֹו אִזּוֹ יִתְהַלֵּל:
- טו יֵשׁ זֶהָב וְרַב פְּנִינִים וְכָלֵי יָקָר שִׁפְתֵי דַעַת:
- טז לָקַח בְּגָדוֹ כִּי עָרַב זֶר וְבַעַר נִכְרֵיִם חִבְלָהוּ:
- יז עָרַב לְאִישׁ לַחֵם שֶׁקָּר וְאַחַר יִמְלֵא פִיהוּ חֶזְקִין:
- יח מַחֲשָׁבוֹת בְּעֵצָה תִּפְוֵן וְבַתְּחִלָּוֹת עֹשֶׂה מִלְחָמָה:
- יט גּוֹלָה סוֹד הוֹלֵךְ רִכְוֵל וְלִפְתָּה שִׁפְתָיו לֹא תִתְעַרֵב:
- כ מִקְלָל אֲבָיו וְאִמּוֹ יִדְעַךְ גְּרוֹ יִבְאִישׁוֹן חֶשֶׁךְ:
- כא גַּחְלָה מִבְּהֵילֵת בְּרֵאשׁוֹנָה וְאַחֲרֵיתָהּ לֹא תִבְרַךְ:
- כב אֵל תֹּאמֵר אֲשֶׁלְמָה רַע קִנְיָה לִיהוּה וְיִשַׁע לָךְ:
- כג תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֲבָן וְאֲבָן וּמֵאוּנֵי מְרָמָה לֹא טוֹב:
- כד מִיֵּהוּה מְצַעְדֵי גֵבֵר וְאָדָם מֵה יִבִּין דְּרָכָיו:
- כה יִמּוֹקֵשׁ אָדָם יֵלַע קֹדֶשׁ וְאַחַר גְּדָרִים לְבַקֵּר:
- כו מְזַרְהָ רִשְׁעִים מֶלֶךְ חֶסֶם וְיִשָּׁב עֲלֵיהֶם אוֹפֵן:
- כז גֵּר יִהְיֶה נְשָׁמַת אָדָם חֶפֶשׁ כָּל חֲדָרֵי בֵטֵן:
- כח חֶסֶד וְאֵמֶת יִצְרוּ מֶלֶךְ וְסַעַד בַּחֶסֶד כִּסְאוֹ:
- כט תִּפְאָרֶת בְּחֹרִים פֶּחֶם וְהִדְרָה זְקִנִים שִׁיבָה:
- ל חֲבָרוֹת פָּצַע תִּמְרִיקֵי בְרַע וּמִפּוֹת חֲדָרֵי בֵטֵן:

- 19,א טוב רש הולך בתמו
 2 גם בלא דעת נפש לא טוב
 3 אִנְלַת אַדָּם תִּסְלַף דַּרְכּוֹ
 4 הוֹן יִסִּיף רַעִים רַבִּים
- 5 מַעֲקֵשׁ יִדְרֹכֵיו וְהוּא עֵשִׂי-רָ:
 וְאֵין בְּרַגְלִים חוּטֵא:
 וְעַל יְהוּה יוֹעֵף לְבוֹ:
 וְדַל מַרְעֵהוּ יִפְרֵד:
- 6 עַד שִׁקְרִים לֹא יִנְקָה
 7 רַבִּים יִחְלוּ פְנֵי גְדִיב
 8 כָּל אַחֵי רֶשׁ שִׁנְאָתוֹ
- 9 מְרַדֵּף אִמְרִים וְלֹא הַמְהוּ:
 10 שֹׁמֵר תְּבוּנָה וְלִמְצֵא טוֹב:
 וְיִפִּיחַ כּוֹבִים יֶאֱבֹד:
- 11 לֹא נֶאֱוָה לְכַסִּיל תַּעֲנוּג
 12 אֵף כִּי לַעֲבֹד מִשָּׁל בְּשָׂרִים:
- 13 שֶׁבֶל אַדָּם יִחַץ-רִיחַ אֲשׁוּ
 14 וְתַפְאֲרָתוֹ עֵבֵר עַל פִּשְׁעוֹ:
 15 וְכַטֵּל עַל עֵשֶׂב רְצוּנוֹ:
- 16 הִזֵּת לְאֲבִיו בֶּן כַּסִּיל
 17 וְהוֹן נַחֲלַת אֲבוֹת
 18 וְנֶפֶשׁ רַמְיָה תִרְדְּמָה
- 19 שֹׁמֵר מִצְוָה שֹׁמֵר נִפְשׁוֹ
 20 מְלִנְיָה יְהוּה חוֹנֵן דַּל
 21 וְנִמְלֹז יִשְׁלַם לוֹ:
- 22 יִסֹּר בִּנְךָ כִּי יִישׁ תִּקְוָה
 23 וְאֵל הַמִּיתוֹ אֵל תִּשָּׂא נִפְשְׁךָ:
- 24 גִּידֵל-חֶמְדָּה נִשְׂא עֲנִשׁ
 25 כִּי אִם תִּצִּיל וְעוֹד תּוֹסֵף:
- 26 כִּי שָׁמַע עֲצָה וּקְבַל מוֹסֵר
 27 רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בִּלְבָב אִישׁ
 28 וְעֵצַת יְהוּה הִיא תְּקוּם:
- 29 וְטוֹב רֶשׁ מֵאִישׁ כּוֹזֵב:
 30 וְשִׁבְעַת יְלִינִן בֵּל יִפְקֹד רַע:
- 31 גַּם אֵל פִּיהוּ לֹא יִשְׁכַּחַת
 32 וְהוֹכִיחַ לְגַבּוֹן יִבִּין דַּעַת:
 33 בֶּן מִבִּישׁ וּמַחֲפִיר:
 34 לְשָׁנוֹת מֵאֲמָרֵי דַּעַת:
 35 וְפִי רַשָּׁעִים יִכְלֹעַ אָוֶן:
 36 וּמַהֲלָמוֹת לִגְוֵי כַּסִּילִים:
- 37 טָמֵן עֵצַל יָדוֹ בַּעֲלַחַת
 38 כִּה לִינֵן תְּבַה וּפְתֵי יַעֲרֵם
 39 מִשְׁדָּד אֵב יִבְרִיחַ אִם
 40 קָדַל בְּנֵי לִשְׁמֹעוֹ מוֹסֵר
 41 עַד בְּלִיַּעַל יְלִינֵן מִשְׁפָּט
 42 נְכוֹנוֹ לְלִצִּים שִׂכְיֹטִים

- 21, ל אין חכמה ואין תבונה
31 סוס מוכן ליום מלחמה
ואין עצה לנגד יהוה:
וליהוה התשועה:
- 22, א נבחר שם מעשר רב
2 עשיר ורש נפגשו
מכסף ומוזהב חן טוב:
עשה כלם יהוה:
- 3 ערום ראה רעה ויגסתר
4 עקב ענוה יראת יהוה
ה יצנים פחים בדרך עקש
שומר נפשו ירחק מהם:
- 5 10 6 חנך לנער על פי דרכו
7 עשיר ברשים ימשול
8 זורע עולה יקצור און
9 טוב עין הוא יברך
גם כי יזקין לא יסור ממנה:
ועבד לזה לאיש מלוה:
ושבט עברתו יכלה:
כי נתן מלחמו לדל:
- 15 10 י גרש לין ויצא מדון
11 אהב יהוה טהור לב
12 עיני יהוה נצרו דעת
* * * * *
שפתיו ירועה² מלך:
ויסלף דברי בנד:
- 13 אמר עצל ארי בחוץ
14 שוחה עמקה פי זרות
15 16 אגלת קשורה בלב נער
עישק דל להרבות לו
בתוך רחבות ארצח:
זעום יהוה יפול שם:
שבט מוסר ירחיקנה ממנו:
נתן לעשיר אך למחסור:
- 17 לאמרתי הט אנך
ולבך תשית לדעת
18 כי תשמרם בבטנך
19 להיות ביהוה מבטחך
20 אף את מול כתבתי לך
21 להודיעך קשקש אמרי אמת
ושמע דברי חכמים
כי נעימים:
יבנו יתרו על שפתיך:
הודעתך היום:
שלשום במעצות ודעת:
להשיב אמרים אמת לש א ליד:
- 22 אל תנול דל כי דל הוא
23 כי יהוה יריב ריבם
24 אל תתרע את בעל אף
כה פן האלף ארחתייו
ואל תדכא עני בשער:
ועקב את עקביהם נפש:
ואת איש תמות לא תבוא:
ולקחת מוקש לנפשך:
- 40

- 21,א פלני מים לב מלך ביד יהוה על כל אשר יחפין יִסְנוּ:
 2 כל דרך איש ישר בעיניו ותכן לבות יהוה:
 3 עֲשֵׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נבחר ליהוה מזבח:
- 4 רום עינים ורחב לב יִגְרוּ רְשָׁעִים חֲטָאת: 5
- ה מחשבות חרוין אך למותר וכל אין אך למחסור:
- 6 פעל אצרות בלשון שקר הבל נִדְף מִי־קִשֵׁי מוֹת: 6
 7 שד רשעים יגורם כי מֵאֲנוּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: 10
 8 הפִּכְכֵךְ דרך איש יוורי ווך ישר פעלו:
 9 טוב לשבת על פֶּתַח נַגַּן מאַשֶׁת מִדֵּי־נִים וּבֵית חֵבֵר: 10
 י נפש רשע אֶתְהָרַע לא יִחַן בְּעֵינָיו רַעְהוּ: 10
- 11 בענש לין יחכם פתי ובהשכיל לחכם יקח דעת: 15
- 12 משכיל צְדִיק לבית רשע מפלף רשעים לרע:
- 13 אטם אונו מִזְעַקַת דָּל גם הוא יקרא ולא יֵעֲנֶה: 20
 14 מתן בסתר יכפה אף וְשֹׁחַד בְּחֶק חֲמָה עֲזָה: 20
- 15 שמחה לצדיק עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט ומתהה לפעלי אָוֶן:
 16 אדם תועה מדרך הַשְׁכָּל בקהל רפאים ינוח: 20
- 17 איש מחסור אהב שמחה אהב יין ושמן לא יעשיר: 25
 18 כפר לצדיק רשע ותחת ישרים בוגד:
 19 טוב שבת בארץ מדבר מאַשֶׁת מִדֵּי־נִים וּכְעֵס:
 כ אוצר נחמד בננה חכם וכסיל אדם יבלענו:
 21 רֶדֶף צְדָקָה וּחֶסֶד ימצא חיים^ב וכבוד: 30
- 22 עיר גברים עלה חכם וירד עו מבטחה:
 23 שמר פיו ולשונו שמר מַצְרוֹת נִפְשׁוֹ:
- 24 יָד יְהוֹר לִין שִׁמוֹ עושה בעברת זדון: 35
- כה תאֹת עצל תמיתנו כה תאֹת עצל תמיתנו
 26 כל היום התאֹה ר־עֵ- וצדיק יתן ולא יחשך:
- 27 זבח רשעים תועבת יהוה אף כי בִּזְמָה יבִיאֲנוּ: 40
 28 עַד כּוֹבִים יֵאבֵד
 29 הָעֵזוּ אִישׁ רִשָׁע בִּפְנֵיו וישר הוא יכין דרכו: 40

	ועיניך דרכי תִּקְצֶנָה: ובאר צרה נכריה: ובוגדים באדם תּוֹקֵף:	23,26 תִּגְנֶה בְּנֵי לִבְךָ לִי 27 כִּי שׁוֹחֵה עֵמֶקָה זִרְיָה 28 אִף הִיא כְּתֵתְךָ תֹאֲרֵב
5	לְמִי יִמְדוּ-נִים לְמִי שִׁיחַ לְמִי חִלְלִילוֹת עֵינָיִם: לְבָאִים לַחֲקוֹר מִקְסֶךְ: כִּי יִהְיֶה בְּבוֹסֵי עֵינָיו: אֲחֵרִיתוֹ כְּנַחֵשׁ יִשְׁךָ: 10 וּלְבֶךָ יִדְבַר הַתְּפֹבֹת: וּבְשֹׁכֵב בְּרֹאשׁ תִּפְּלֵל: הַלְמוּנִי בַל יִדְעֵתִי אוֹסִיף אֲבַקֶּשְׁנוּ עוֹד:	29 לְמִי אוֹי לְמִי יֹאבוּי לְמִי פְצָעִים תִּגְנֹם לְמֵאֲחֵרִים עַל הַיּוֹן 31 אֵל תִּרְאֵהוּ יוֹן כִּי יִתְאַדָּם 32 יִתְהַלֵּךְ בְּמִישְׁרֵים 33 עֵינֶיךָ יִרְאוּ זָרוֹת 34 וְהִיָּיתָ כְּשֹׁכֵב בְּלֵב יָם לֵה הַפּוֹנֵי בַל חֲלִיתִי מִתִּי אֶקִּיץ
15	וְאֵל תִּתְּאוּ לֵהוּיֹת אֲתֵם: וְעִמַּל שְׁפֹתֵיהֶם תִּדְכַּרְנָה: וּבְתִבּוֹנָה יִתְכַוֵּן: כֹּל הוֹן יִקֵּר וְנָעִים:	24,א אֵל תִּקְנֵהוּ כְּאֲנָשִׁי רַעִה 2 בִּי שֹׁר יִהְיֶה לְבֵם 3 בְּחִכְמָה יִבְנֶה בַיִת 4 וּבִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹא
20	וְאִישׁ דַּעַת יִמְ-אֶמֶן פֹּחַ: וּתְשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵין: בְּשַׁעַר לֹא יִפְתַּח פִּיהוּ: לֹא בְעַל מְנוֹמוֹת יִקְרֹאוּ: 25 וְתוֹעֵבַת לְאָדָם לֵיץ: כִּיּוֹם צָרָה צָר פִּחְכָה: וּמַטִּים לִקְרָנָה אִם תִּחְשׁוֹךְ: 30 הַלֹּא תִכֵּן לְבוֹת הוּא יִכֵּן וְהַשִּׁיב לְאָדָם כַּפְּעָלוֹ: וּנְפֹת מִתּוֹק עַל חֶכֶךְ: חִכְמָה לְנַפְשֶׁךָ ^ב :	ה גִּבֹר חֵכֶם זִי יִי מִ-ע-ו 6 כִּי בְתִתְּבִלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מִלְחָמָה 7 וְרֵאוֹת לְאֹיִל חִכְמוֹת 8 מִחֶשֶׁב לְהִרְעֵ 9 זְמַת אוֹיֵל חֲטָאת י * * * * * הַתְּרַפִּית 11 הֲצֵל לְקָחוּם לְמוֹת 12 כִּי תֹאמַר הֵן לֹא יִדְעֻנוּ זֶה וְנִצַּר נַפְשֶׁךָ הוּא יִדַּע 13 אֲכַל בְּנֵי דִבְשׁ כִּי טוֹב 14 כֵּן יִדְעִיה * * * * *
35	אֵל תִּשְׁדֵּר רְבִצּוֹ: וּרְשָׁעִים יִבְשְׁלוּ בְרַעִיה: וּבְקִשְׁלוֹ אֵל יִגַּל לְבֶךָ: 40 וְהַשִּׁיב מְעִלּוֹ אִפּוֹ: אֵל תִּקְנֵהוּ בְרִשְׁעִים: גֵּר רִשְׁעִים יִדַּע:	15 אֵל תֹּאֲרֵב וּרְשָׁעִי לִנְהַ צְדִיק 16 כִּי שֹׁבַע יִפּוֹל צְדִיק וְקָם 17 בְּנִפְל אוֹיֵבֶךָ אֵל תִּשְׁמַח 18 פֶּן יִרְאֶה יְהוָה וְרַע בְּעֵינָיו 19 אֵל תִּתְּחַר בְּמַרְעִים כ כִּי לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵית לְרַע

(ב) 24,14 אם מצאת ויש אחרית ותקנתך לא תפרת:

(ג) 23,31 ובקפני יפרש

	22,26 אַל תְּהִי בְתַקְעֵי כַף 27 אִם אֵין לְךָ לְשֵׁלָם	כְּעֹרְבִים מְצֹאוֹת: מִשְׁכַּבְךָ מִתְחַתִּיךְ: ^א
	28 אַל תִּפְגַּן נְבוּל עוֹלָם	אֲשֶׁר עָשׂוּ אַבּוֹתֶיךָ:
5	29 חַוִּיתָ אִישׁ מֵהִיר בְּמִלֻּאֲבָתוֹ	בְּלִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי הַשָּׁמַיִם: ^ב
	23, א כִּי תִשָּׁב לְלַחֹם אֶת מוֹשֵׁל 2 וּשְׂמַתָּ שְׁפִין בְּלַעַךְ	בֵּין תִּבִּין אֶת אֲשֶׁר לִפְנֶיךָ: אִם בְּעַל נֶפֶשׁ אֲתָהּ: [א]
10	4 אַל תִּיגַע לְהַעֲשִׂיר ה זָכִי יַעֲשֶׂיךָ יַעֲשֶׂה לּוֹ כְּנָפִים הַדָּל: כְּנֹשֶׁר עֲשֶׂיךָ הַשָּׁמַיִם: ^ג
	6 אַל תִּלְחֹם אֶת לֶחֶם רַע עֵין	וְאֵל תִּתְּאוּ לְמִסְעָמֹתֶיךָ: ^ד
15	7 כִּי אָבוֹל וּשְׂתָה יֹאמֵר לְךָ 3 ^b , 8 ^a פֶּתַךְ אֲכַלְתָּ תְּקוּיָאָנָה כֵּן הוּא וּלְבוֹ בַל עֵמֶךָ: וְהוּא לֶחֶם כּוֹבִים: ^ה
	9 בְּאוּנֵי כֶסֶל אַל תִּדְבַר	כִּי יִבּוּז לְשִׁכַּל מִלִּיד: ^ו
20	י אַל תִּסְגַּן גְּבוּל אֱלֹמֵנָה 11 כִּי גֵאלֶם חוֹק	וּבְשָׂדֵי יְתוּמִים אַל תִּכְאֵ: הוּא יִרְיֵב אֶת רִיבֶם אֲתָךְ:
	12 הַבִּיָּאָה לְכוּכֹר לְבֶךְ	וְאוֹנֵךְ לְאֲמִרֵי דַעַת:
25	13 אַל תִּמְנַע מִנְעֵר מוֹסֵר 14 אֲתָהּ בִשְׁבַט תִּפְנּוּ	כִּי תִפְנּוּ בְשִׁבְטֵי לֹא יִמּוֹת: וּנִפְשׁוּ מִשְׂאוֹל הַצִּיל:
	15 בְּנֵי אִם חֲכָם לְבֶךְ 16 וְתַעֲלֹזְנָה כְלִיֹּתִי	יִשְׁמַח לְבִי גַם אֲנִי: בְּדַבַּר שְׂפַתֶיךָ מִיִּשְׂרָאֵל: ^ז
30	17 אַל יִקְנֵא לְבֶךְ בַּחֲטָאִים 18 כִּי אִם תִּצְרַנְדָּה יֵשׁ אַהֲרִית	כִּי אִם בִּירְאָתָה יִהוּהוּ כָל הַיּוֹם: וְתִקְוֶתְךָ לֹא תִפְרֹת:
35	19 שְׁמַע אֲתָהּ בְּנֵי וְחֲכָם כ אַל תְּהִי בְּסַבְּאֵי יִין 21 כִּי סַבְּא וּזוּלָל יִרְשׁ	וְאֲשֶׁר בְּדַרְךְ לְבֶךְ: בּוֹלְלֵי בִשָׁר לְמוֹ: וּקְרַעִים תְּלַבִּישׁ נוּמָה:
	22 שְׁמַע לְאַבְיֶיךָ זֶה יִלְדֶךָ 23 אֲמַת קָנָה וְאֵל תִּמְכֹר כֵּה יִשְׁמַח אֲבִיךָ וְאֲמֶךָ 24 גִּיִּל יִגִּיִּל אֲבִי צִדִּיק	וְאֵל תִּכּוּז כִּי זָקְנָה אֲמֶךָ: חֲבַמָּה וּמוֹסֵר וּבִינָה: וְתִגְּלֵל יוֹלְדֶתְךָ: [ו] יוֹלְדֵי חֲכָם [יִשְׁמַח בּוֹ:
40		

(1) 23,7 ד. תְּעוּפָה עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִינְנוּ

(2) 29 לפְנֵי סַלְכִים יִתְיַצֵּב

(3) 22,27 לְסָה

(4) 5^b וּשְׂחָתָה דְּבִרְיָךְ הַנְּעִיטִים(5) 23,3^a אַל תִּתְּאוּ לְמִסְעָמוֹתֶיךָ

	פן * * * * * בהכלים אתך רעך:	25,8 אל תצא לרב מהר מה תעשה באחריתה
5	וסוד אחר אל תגל: ורבתך לא תשוב:	9 ריבך ריב את רעך י פן יחסדיך שמע
10	דבר דבר על יאָפניו: שִׁיחַ חכם על און שמעת: ציר נאמן לשלחיו: איש מתהלל במהת שקר: ולשון רבה תשבר גרם: פן תשבענו והקאתו: פן ישבעך ושגאד: איש ענה ברעהו עד שקר: בוגד ביום צרה: >2<	11 תפוחי זהב במשפיות כסף 12 נזם זהב וחלי כתם 13 כצנת שלג ביום קציר 14 נשיאים ורוח וגשם אין 15 טו בארך אפים יפתה קצין 16 דבש מצאת אכל דק 17 הקר רגלך מבית רעך 18 מפיץ וחרב חזין שנון 19 שן ירעה ורגל מועדת 20 * * * * * חמין על ינתו
15	ואם צמא השקהו: ² ויהוה ישלם לך: ופנים נועמים לשון סתר: מאשת מדויגים וכית חבר: ושמועה טובה מארץ מרחק: צדיק מט לפני רשע: וחקר יכירם כבוד: איש אשר אין מעצר לרוחו: כן לא נאנה לכסיל כבוד: כן קללת חכם לא תבא: ושבט לגו כסילים:	21 אם רעב שגאד האכילהו: ² 22 כי נחלים אתה חתה על ראשו 23 רוח צפזף תחולל גשם 24 טוב שבת על פנת גג 25 כה מים קרים על גפש עיפה 26 מעין גרפש ומקור משחת 27 אכל דבש הרבות לא טוב 28 עיר פרוצה אין הומה 29 א, כשג בקיין וכמטר בקציר 30 כצפור נודר כדרור לעוף 31 שוט לסוס מתג לחמור
20	פן תשוה לו גם אתה: פן יהיה חכם בעיניו:	4 אל תען כסיל כאגלתו ה ענה כסיל כאגלתו
25	שלח דברים ביד כסיל: ומשל בפי כסילים: כן נותן לכסיל כבוד: ומשל בפי כסילים: ושכר כסיל וישפיר:]] כסיל שונה באגלתו: תקוה לכסיל ממנו:	6 * * * * * חמס שתה 7 דליו שקים מפסח 8 יכצור יר אבן במרגמה 9 חוח עלה ביד שפור י רב מהולל כל [עברים] 11 ככלב שב על קאו 12 ראי איה חכם בעיניו
30	ארי בין הרחבות: ועצל על מטתו:	13 אמר עצל שחל בדרך 14 הרלת תסוב על צירה

(3) 9 מכתב

(2) 25,13 ונפש אדניו ישיב

(4) טים

(5) 21 לחם

(7) 25,15 מעדה בנד ביום קרה

24,21 וְרָא אֶת יְהוָה בְּנֵי וּמֶלֶךְ עִם שׁוֹנִים אֶל תִּתְעַרְבּוּ:
22 כִּי פִתְאֹם יָקוּם אִדָּם וּפִיד שׁוֹנִים מִי יוֹדֵעַ:

5

גַּם אֱלֹהִים לַחֲכָמִים

- 23 הִפְרַר פָּנִים בְּמִשְׁפָּט * * * בַּל טוֹב:
24 אָמַר לְרֹשַׁע צְדִיק אֶתָּה וְעַלְיָהֶם תִּבּוֹא בְרַכַּת טוֹב:
26 שִׁפְתֵי יֹשֶׁק מְשִׁיב יְדַבְּרִים נֹכְחִים:
27 הֶכֶן בַּחַוִּין מֵלֹאכֶתֶךָ וְעֵתְהָּ בִשְׂדֵה לֶךְ וּבִנְיַת בֵּיתְךָ:
28 אֵל תְּהִי עַד חֲנָם כִּרְעֶךָ וְיִתְפָּאֲרֶינָהּ בִּשְׁפֹתֶיךָ:
29 אֵל תֹּאמַר כֹּאשֶׁר עָשָׂה לִי כֵן אֵעֲשֶׂה לוֹ:
30 עַל שְׂדֵה אִישׁ עֲצַל עִבְרָתִי וְעַל כֶּרֶם אִדָּם חֶסֶר לִבִּי:
31 וְהִנֵּה עֹלָה בָּלוּ קַמְשֵׁנִים וְגִדְרֵי אֲבָנֵי נְהַרְסָה:
32 וְאַחֲזָה אֲנֹכִי אִשִּׁית לְבִי רֵאִיתִי לְקַחְתִּי מוֹסֵר:
33 מֵעַט שָׁנוֹת מֵעַט תְּנוּמוֹת מֵעַט חֶבֶק יָדַי לִשְׁכַּב:
34 וּבֹא יֵלֶמְהֶלֶךְ רִישְׁךָ וּמִחֶסֶר־ךָ כֹּאִישׁ מִנִּי:

30

25, א גַּם אֱלֹהִים מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר הֶעֱתִיקוּ אֲנָשֵׁי חֲזֻקֵיהֶּ מֶלֶךְ יִהְיֶה:

- 2 כְּבֹד אֱלֹהִים הִסְתֵּר דְּבַר וּכְבֹד מַלְכִים חָקַר דְּבַר:
3 שְׁמַיִם לְרוֹם וָאָרֶץ לְעֵמֶק וְלֵב מַלְכִים אֵין חָקַר:
4 הִגְוּ סִיגִים מִכֶּסֶף וַיֵּצֵא לְצַרְף כְּלִי:
ה הִגְוּ רֹשַׁע לְפָנַי מֶלֶךְ וַיִּפְּוּ בְצַדֵּק כֶּסֶף:
6 אֵל תִּתְהַדֵּר לְפָנַי מֶלֶךְ וּבִמְקוֹם גְּדִלִים אֵל תַּעֲמֹד:
7 כִּי טוֹב אָמַר לֶךְ עֹלָה הִנֵּה מִהַשְׁפִּילְךָ לְפָנַי נְדִיבֵךְ:

40

משלי כ"ה

(ז) 25,7 אשר ראו עיניך

(ח) 31 פניו חרלים

(ט) 24,29 אשיב לאיש כפעלו

	ואֲיִן . . לְדוֹר דּוֹר: וּנְאֻמָּו עֲשׂוֹת הַרִים: וּמַחֲדֵי שָׂדֵה עֲתוּדִים: וּחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ:	27,24 כִּי לֹא לְעוֹלָם חֶסֶן כֹּה גִלְהֵי חֲצִיר וּנְרָאָה דָּשָׁא 26 כְּבָשִׂים לְלִבּוֹשֶׁךָ 27 וְיֵי חֶלֶב עַיִם לְלַחֲמֶךָ ^א
5	וּצְדִיק [] כִּכְפִיר יִבְטַח: וּבְאֵדָם יָדַע כֵּן יֵאָרֶיךָ: מִטֵּר סַחֵף וְאִין לֶחֶם: וּשְׁמֵרֵי תוֹרָה יִתְּנֶוּ בָם: 10 וּמִבְּקָשֵׁי יְהוָה יִבְנוּ כָל: מְעַקֵּשׁ דְּרִיכִים וְהוּא עֲשִׂיר: וְרַעְיָה זוֹלָלִים יִכְלִים אֲבִיו: לְחֹנֵן דְּלִים יִקְבְּצֵנּוּ: נִם תִּפְּלֹתוֹ תוֹעֵבָה: 15 בְּשַׁחֲתוֹ הוּא יִפּוֹל: ^ב וְדָל מִבֵּין יִחְקֶרְנוּ: וּבְקוֹם רְשָׁעִים יִתְּפֹשֵׁי אָדָם: וּמוֹדָה וְעֹזֵב יִרְחֵם: וּמְקַשֶּׁה לְבוֹ יִפּוֹל בְּרַעְיָה: 20 מוֹשֵׁל רְשָׁע עַל עַם דָּל: שָׁנְאָה קָצַע יֵאָרֶךְ יָמָיו: יַעַד בּוֹר יִנּוֹם אֵל יִתְמַכּוּ בּוֹ: וְנַעֲקֵשׁ דְּרִיכִים יִפּוֹל בְּ-שַׁחַת: 25 וּמְרַרֵף רִיקִים יִשְׁבַּע רִישׁ: וְאִין לְהַעֲשִׂיר לֹא יִקְנֶה: וְעַל פֶּת לֶחֶם יִפְשַׁע גִּבֹר: וְלֹא יָדַע כִּי חֶסֶר יִבְאֲנֶנּוּ: 30 מִמַּחְלִיק לְשׁוֹן [אֶת-רֵיאוֹ]: חֶכֶר הוּא לְאִישׁ מִשַּׁחֲתִית: וּבִטַח עַל יְהוָה יִרְשֵׁן: וְהוֹלֵךְ בַּחֲכָמָה הוּא יִמְלֹט: וּמַעֲלִים עֵינָיו רַב מְאֹרוֹת: 35 וּבְאֶבְרָם יִרְבוּ צְדִיקִים: פָּתַע יִשְׁבֵּר וְאִין מִרְפָּא: וּבְמִשְׁלַל רְשָׁע יִאֲנַח עַם: וְרַעְיָה זוֹנוֹת יִאֲבֹד הוֹן: 40 וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְרַסְנָה: רֶשֶׁת פּוֹרֵשׁ עַל פַּעֲמָיו: וּצְדִיק יְרוּיָף וְשִׁמְחָה: רְשָׁע לֹא יִבֵּן דַּעַת:	28,א נָסוּ וְאִין רֹדֵף רְשָׁעִים[] 2 בְּפִשַׁע אַרְיָן יִרְבִּים שְׂרִיף 3 נִבְרַר רְשָׁעִי וְעֵשֶׂק דְּלִים 4 עֲזוּבֵי תוֹרָה יִתְּלָלוּ רְשָׁעִי ה אֲנָשִׁי רַע לֹא יִבְנוּ מִשִּׁפְטֵי 6 טוֹב רֵשׁ הוֹלֵךְ בְּתָמוּ 7 נוֹצֵר תוֹרָה בֵּן מִבֵּין 8 מִרְבֵּה הוֹנוֹ בְּנִשְׁךָ וּבִי-תַרְכִּיבֵי 9 מְסִיר אֲזוֹנוֹ מִשִּׁמְעַת תוֹרָה י מְשֻׁנָּה יִשְׂרָיִם בְּדֶרֶךְ רַע 11 חֶכֶם בְּעֵינָיו אִישׁ עֲשִׂיר 12 בְּעַלְיָן צְדִיקִים רַבָּה תִּפְאָרֶת 13 מִכְּסֵה פִשְׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ 14 אֲשֵׁרֵי אָדָם מִפְּחָד תְּמִיד 15 אֲרִי נָהֵם וְלֵב שׁוֹקֵק 16 יִגְדִּידוּ חֶסֶד תְּבוּנוֹת - רַב [מַעֲשָׂקוֹת] 17 אָדָם עֵשֶׂק בְּדָם נִפְשׁ 18 הוֹלֵךְ תְּמִים יִשְׁעֵי 19 עֹבֵד אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע לֶחֶם כ אִישׁ אֲמוֹנוֹת רַב בְּרִכּוֹת 21 הִבֵּר פָּנִים לֹא טוֹב 22 נִבְהַל לְחוֹן אִישׁ רַע עֵין 23 מוֹבִיחַת אָדָם [] חָן יִצְעָא 24 גּוֹזֵל אֲבִיו ^ד וְאָמַר אֵין פִּשַׁע כה רַחֵם נִפְשׁ יִזְרָה מִדּוֹן 26 בּוֹטַח בְּלִבּוֹ הוּא כִּסִּיל 27 נֹתֵן לֶךְשׁ אֵין מַחְסוֹר 28 בְּקוֹם רְשָׁעִים יִסְתֵּר אָדָם 29,א אִישׁ תּוֹכַחוֹת מְקַשֶּׁה עֲרֵף 2 בְּרַבּוֹת צְדִיקִים יִשְׂמַח הָעָם 3 אִישׁ אֶהֱבֶה חֲכָמָה יִשְׂמַח אֲבִיו 4 מֶלֶךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אַרְיָן ה נִבְרַר מַחְלִיק עַל רַעְיָהוּ 6 בְּפִשְׁעֵי אִישׁ רַע מוֹקֵשׁ 7 יָדַע צְדִיק דִּין דְּלִים
		— * * * —
	17) ו 28.1 ותמיסים יתלנו טוב	17) ב 28.2 מבין
	18) א 24 ואמו	18) א 27,27 ללחם ביתך

- 26: טמן עצל ידו בצלחת
 16 חכם עצל בעיניו
 17 מחזיק בראונוי כלב עבר
- 18 כמתלהלה [בַּיְמוֹת]־
 19 כן איש רמה את רעהו
- כ באַפֶּס עֵצִים תִּכְבֶּה אִשׁ
 21 פֶּחַס לְגַחְלִים וְעֵצִים לֹא־שׁ
 22 דַּבְרֵי גְרִנָּן כְּמַתְּלַהֲמִים
 23 כֶּסֶף וְיַעֲנִים מִצְפָּה עַל חֶרֶשׁ
 24 בְּשִׁפְתֵי־וֹ יִנְכַר שׁוֹנֵא
 כה כי יתנן קולו אל תאמן בו
- 26 מִכֶּסֶף שְׁנֵאָה בְּמִשְׁאֹן
 27 בָּרָה שְׂחַת בַּה יִפּוֹל
 28 לִשְׁוֹן שִׁקְרָא יִשְׁנֵא דָּבָר
 א27 אל תתהלל ביום מחר
 2 יהללך זר ולא פיך
 3 לכבד אבן ונטל החול
 4 אכזריות חמה וטטף אף
 ה טובה תוכחת מגלה
 6 נאמנים פצעי אוהב
 7 נפש שבעה תבוס נפת
 8 כצפור נודדת מן קנה
 9 שמן וקמרת ישמח לב
 י רַעַךְ וְרַע־ אֵבֶיךָ אֵל תַּעֲזֹב
 טוב שבן קרוב
- 11 חכם בני ושמח לבי
 12 ערום ראה רעה נסתר
 13 קח בגדו כי ערב זר [השפים]
 14 מִקְרָךְ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּבִקְרָה
 טו דַּלְף טוֹרֵד בְּיוֹם סַנְרִיר
 16
 17 ברזל כברזל יתיד
 18 נצר תאנה יאכל פריה
 19 כ . . . הפנים לפנים
 כ שאול ואבדה לא תשבענה
 21 מִצְרָף לְכֶסֶף וְכוֹר לֹוֶהֶב
 22 אִם תִּכְתּוֹשׁ אֶת הָאוֹיֵל אֲ־ בַתּוֹךְ
 [הריופות יבעלי]
 23 ידע ידע פני צאנך
- 5 הִירָה זְקִים יִתְחַצֵּים []
 ואמר הלא משחק אני:
- ובאין גֶּרֶנָּן יִשְׁתַּק מְדוֹן:
 ואיש מדיינים לחרחר ריב:
 10 והם ירדו חררי בסן:
 שפתים ה־לְקִים וְלֹב רַע:
 ובקרבו ישית מְרַמָּה:
 כי שבע תועבות בלבבו:
- 15 תגלה רעתו בקהל:
 וגלל אבן אליו תשוב:
 ופה חלק יעשה מְדַחָה:
 כי לא תדע מה ילד יום:
 גברי ואל שפתך:
 20 וכעס אויל ככד משניהם:
 ומי יעמד לפני קנאה:
 מאהבה מסתרת:
 מ־יִדְבֶּה נְשִׁיקוֹת שׁוֹנֵא:
 ונפש רעבה כל מר מתוק:
 25 כן איש נודד ממקומו:
 וימתקרה־ה מַעֲצֵלֵת נֶפֶשׁ:
 ובית אה־ תבוא ביום אידך
 מאח רחוק:
- 30 ואשיבה חרפי דבר:
 פתאים עברו נענשו:
 ובעד נכריים חבלהו:
 קללה תחשב לו:
 ואשת מדיינים נשׁוֹתָה:
 35
 ואיש יתיד פני רעהו:
 ושמר אדניו יכבד יִשׁוֹ:
 כן לב האדם לאדם:
 ועיני האדם לא תשבענה:
 40 ואיש לפי מהללו:
 לא תסור־י־ אֲנִלְתּוּ:
 שית לבך לעדרים:

	ומצאתו לא רחין: ועפעפיו ינשאו: ומאכלות מתלעתיו ואביונים מאדם:	30,12 דור טהור בעיניו 13 דור מה רמו עיניו 14 דור חרבות שניו לאבל עניים מארץ
5	הב הב	15 לעלוקה שתי בנות
	ארבע לא אמרו הון: * * * * * ואש לא אמרה הון:	16 שלוש הנה לא תשבענה שאול * * * * * ארץ לא שבעה מים
10	ותבו ליקהת אם ויאכלוק בני נשר:	17 עין תלעג לאב יקרוק ערבי נחל
15	וארבעה לא ידעתים: דרך נחש עלי צור וררך גבר בעלמה:	18 שלשה המה נפלאו ממני 19 דרך הנשר בשמים דרך אגיה כלב ים
20	ותחת ארבע לא תוכל שאת: ונבל כי ישבע לחם: ושפחה כי תירש גברתה:	21 תחת שלוש רגזה ארץ 22 תחת עבר כי ימלך 23 תחת שנואה כי תבעל
25	והמה חכמים מחבמים: ויכינו בקיץ לחמם: וישימו בסלע ביתם: ויצא חצין כלו: והיא בהיכלי מלך:	24 ארבעה הם קטני ארץ 25 בה הנמלים עם לא עו 26 שפנים עם לא עצום 27 מלך אין לארקה 28 שםמית בידים תתפש
30	וארבעה מטבי לכת: ולא ישוב מפני כל: ומלך	29 שלשה המה מיטבי צעד ל ליש גבור בבקמה 31 זרויר מתנים או תיש
35	ואם זמות יד לפה: כי מיץ הלב יוציא חמאה	32 אם נבלת בהתנשא 33 כי מיץ הלב יוציא חמאה

31,א דברי המואל מלך משא אשר יפרתו אמו:

40	בכורי אמר אלך- ומה בר נדרי: ודרכיך למימחות מלכין: ולרוונים * * * * * איש שכר:	2 מה ברי מה המואל ומה בר בטני 3 אל תתן לנשים חילך 4 אל למלכים שחו יין
----	--	--

30-31

(א) 30.16 עצר (ב) 30.2 כן דרך אשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און:

(ג) 31.4 אל למלכים המואל

(ד) 33 ומיץ אפים יוציא ריב

	והכמים ישיבו אף: ורגו ושלחק ואין נחת: וישרים יבקרו נפשו: וחכם באחור ישבחנה:	29,8 אנשי לצון יפיתו קריה 9 איש חכם נשפט את איש אויל י אנשי דמים ישנאו תם 11 כל רוחו יוציא כסיל
5	כל משרתיו רשעים: מאיר עיני שניהם יהוה: כסאו לעד יפון: ונער משלח מביש אמו: וצדיקים במפלתם יראו: ויתן מעדנים לנפשך:	12 משל מקשיב על דבר שקר 13 רש ואיש תככים נפגשו 14 מלך שופט באמת דלים 15 י שבט ותוכחת יתן חכמה 16 ברבות רשעים ירבה פשע 17 יסר כנך ויניחך
10	ושמר תורה אשרהו: כי יבין ואין מענה: תקוה לכסיל ממנו: ואחריתו יהיה מדיון: ובעל חמה רב פשע: ושפל רוח יתמך כבוד: אלה ישמע ולא יגיד: ובוטח ביהוה ישגב: ומיהוה משפט איש: ותועבת רשע ישר דרך:	18 באין חזון יפרע עם 19 בדברים לא יסר עבד כ חיות איש אין בדבריו 21 מפנק מנער עבדו 22 איש אף יגרה מדון 23 נאות אדם תשפילנו 24 חולק עם גנב שונא נפשו כה תרדת אדם יתן מוקש 26 רבים מבקשים פני מושל 27 תועבת צדיקים איש עול
15		
20		

25 דברי אגור בן יקה המשאי

	לאיתי אל יאקל: ולא בית אדם לי: ודעת קדשים ארע: מי אסף רוח בחפניו מי היהזיק ב־אפסי ארץ ומה שם בנו: מנן הוא לחוסים בו: פן יוביח בך ונכובת:	30,א נאם הגבר לאיתי אל 2 כי בער אנכי מאיש 3 ולא למדתי חכמה 4 מי עלה שמים ויכר מי צרר מים בשמלה מה שמו ה כל אמת יאלוה: צרופה 6 אל תוסף על דבריו 7 שמים שאלתי מאתך 8 יאזא ודבר כזב תרחק ממני 9 פן אשבוע וכחשתי ופן אגדש וגנבתי י אל תלשן עבד אל אדניו 11 דור אביו יקלל
30		
35		
40		

—443— Critical Notes on Proverbs —539—

THE PRINCIPAL commentaries and critical notes on the Book of Proverbs are referred to in the present notes under the following abbreviations: —

BAUMG. = A. J. BAUMGARTNER, *Étude critique sur l'état du* 5
texte du livre des Proverbes d'après les principales traductions
anciennes, Leipzig, 1890.

BERTH. = E. BERTHEAU, *Die Sprüche Salomo's* (in *Kurzgefasstes*
Exegetisches Handbuch zum AT), Leipzig, 1847.

BICK. = G. BICKEL, *Kritische Bearbeitung der Proverbien*, in 10
the *Vienna Oriental Journal*, vol. 5 (1891), pp. 86 ff.

CHAJES = H. P. CHAJES, *Proverbia-Studien zu der sogenannten Salomonischen*
Sammlung C. x-xxii, 16, Berlin, 1899.

DEL. = FRANZ DELITZSCH, *Das Salomonische Spruchbuch*, in KEIL und 15
DELITZSCH, *Bibl. Commentar über das AT*, Leipzig, 1873.

DYS. = JOH. DYSERINCK, *Kritische Scholien bij de vertaling van het boek der*
Spreuken, in *Theol. Tijdschrift*, Leyden, 1883.

EW. = H. EWALD, *Die Dichter des Alten Bundes*, part 2, second edition,
Göttingen, 1867.

FRANK. = W. FRANKENBERG, *Die Sprüche übersetzt und erklärt* in W. NO- 20
WACK's *Handkommentar zum AT*, Göttingen, 1898.

GRÄTZ = H. GRÄTZ, *Exegetische Studien zu den Salomonischen Sprüchen*, in 25
Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums, 1884, pp. 289 ff.;
337 ff.; 414 ff.; 433 ff. Cf. GRÄTZ's critical notes on Proverbs in the second part
of his *Emendationes*, Breslau, 1893, pp. 30-33 (covers cc. 1-22).

HEID. = M. HEIDENHEIM, *Zur Textkritik der Proverbien*, in *Deutsche Viertel-*
jahrschrift für englisch-theologische Forschung und Kritik, 2 (Gotha, 1865),
pp. 395 ff.; 3 (Zürich, 1867), 51 ff., und 327 ff. (covers cc. 1-9).

HITZ. = F. HITZIG, *Die Sprüche Salomos übersetzt und ausgelegt*, Zürich, 1858.

JÄG. = J. G. JÄGER, *Observationes in Proverbiorum Salomonis versione* 30
Alexandrinam, Meldorpii et Lipsiæ, 1788.

KAMPH. = A. KAMPHAUSEN, *Übersetzung der Sprüche* in KAUTZSCH's AT
(second edition, Freiburg, 1896) pp. 784 ff., with brief critical notes on the text
in the *Beilagen*, pp. 81 ff.

LAG. = P. DE LAGARDE, *Anmerkungen zur griechischen Übersetzung der* 35
Proverbien, Leipzig, 1863.

ה' 31 פן ישתה וישכח מחקק וישנה דין כל בני עני:
 6 תנו שכר לאובד ויין למרי נפש:
 7 ישתה וישכח רישו ועמלו לא יזכר עוד:
 8 פתח פיך לאַלֵּם אל דין כל בני חלופי:
 9 פתח פיך שפט צדק ודין עני ואביון:

10 ורחק מפנינים מכרה: ורַחַק בַּטַח בַּה לֵב בַּעֲלָהּ
 כל ימי חייה: וְגַמְלָתָהּ טוֹב וְלֹא רַע
 ותעש בחפץ כפיה: וְרִשְׁוּהָ צִמְר וּפְשִׁתִּים
 מִפְּרָחַק תְּבִיא לַחֲמָהּ וְהִי תֵּהָה כְּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר
 ותתן טרף לביתה: וְהִי תִקַּם בַּעֲדוֹ לֵילָהּ
 15 מפרי כפיה נטעה: וְזִמְמָה שָׂדֵה וְתִקְחָהּ
 ותאמץ ורועתיה: וְהִנְרָה בַּעֲוֹ מִתְּנִיָּהּ
 לא יכבה בליל נרה: וְטַעֲמָה כִּי טוֹב סַחְרָהּ
 וכפיה תמכו פלך: וְיִדְיָהּ שִׁלְחָהּ בְּכִישׁוֹר
 20 וידיה שלחה לאביון: כִּי כָל בֵּיתָהּ לִבְשׁ שִׁנִּים
 שש וארגמן לבושה: וְכֹפֵיהֶם עֲשֵׂתָהּ לָהּ
 בשבתו עם זקני ארץ: וְגֹרֵעַ בְּשַׁעֲרֵים בַּעֲלָהּ
 וחגור נתנה לבנעני: וְסִדִּין עֲשֵׂתָהּ וְתִמְכֹר
 ותשחק ליום אחרון: בַּה עֹז וְהִדְר לְבוּשָׁהּ
 25 ותורת חסד על לשונה: וְפִיָּהּ פִּתְחָהּ כַּחֲכָמָה
 ולחם עצלות לא תאכל: וְצוּפִיָּהּ הִלְיָבוֹת בֵּיתָהּ
 ויהללה בעלה: וְקַמּוֹ בְּנִיָּהּ וַיֵּאשְׁרוּהָ
 30 ואת עלית על פלגה: וְרִבּוֹת בְּנוֹת עֲשׂוּ חֵיל
 אשה יראת יהוה היא תתהלל: לֵשֶׁקֶר הַחַן וְהַבֵּל הַיּוֹפִי
 ויהללוה בשערים מעשיה: וְהִנּוּ לָהּ מִפְּרֵי יְדִיָּהּ

— 31:5-31 —

(2) 31,5 וחק לנערתיך

r Assy. *mišlāni*, Arabic *شطور*, and that the term refers to the form (contrast above, p. 32, l. 49); it means originally neither *parable* nor *proverb* &c. but simply a *line of poetry* or *verse*, each *stich* consisting of two hemistichs. — (According to KÖNIG, *Stilistik* (Bonn, 1900) p. 81, l. 19 *משל* means *ῥῆματις*, *sententia*.)

For cuneiform proverbs see HALÉVY, *Mélanges de critique et d'histoire relatives aux peuples sémitiques* (Paris, 1883) pp. 326 ff. and JÄGER's paper in *Beitr. z. Assyrl.* 2, 274 ff., esp. p. 281; cf. note 20 to my lecture on *The Book of Ecclesiastes* (Boston, 1894). *Ibid.* n. 23 I have quoted a specimen of an Assyrian *משל*: —

ālu šu kakkāšu dannu nakru ina pān abullišu ul ippaṣar
"A city whose weapon is not strong —

The enemy will not be scattered in front of her gate."

The introductory verses at the beginning of the Book of Proverbs bear a certain resemblance to the opening lines of the Babylonian Nimrod Epic; see *Beitr. z. Assyrl.* 1, 102; MÜRDTER-DELITZSCH, *Geschichte Babyloniens und Assyriens* (Calw, 1891), p. 47; A. JEREMIAS, *Izdubar-Nimrod* (Leipzig, 1891), 15 p. 14. It might be well to state in this connection that it is by no means certain that the ideographic name of the hero of the Babylonian epic is to be read *Gilgames* (see *Journal of the Amer. Orient. Soc.*, vol. 16, p. ix). *Gilgames* may have been a surname like the appellation of the Babylonian Noah, *Atra-xasis* or *Xasis-atra* (see *l. c.*, p. cxi). To read the ideographic name of the hero of 20 the Babylonian epic *Gilgames* is about as reasonable as the idea that the name *Richard I.* should be pronounced *Cœur de Lion*. Contrast KB 6, 1, p. 116.

- (8) I have pointed out in the Critical Notes on Chronicles, p. 80, l. 48 that תורה is a Babylonian loanword = *tertu*,^a the indication of the divine will from which the 25 sacred oracle is derived, while Aram. ארתא and Ethiopic *ôrit* correspond to the byform of *tertu*: *ârtu*. This *ârtu* has no connection with Heb. אורים, as ZIMMERN suggests in his *Beitr. zur babyl. Religion*, part 2 (Leipzig, 1899) p. 91, n. 2; אורים, the unfavorable, condemnatory answer of the oracle, is connected with ארר *to curse* just as *ullu*, the cuneiform technical term for the unfavorable 30 answer is akin to אלה *curse*; *ullulu* means in Assyrian *spell-bound* from אלל *to bind*, just as *arâru* means not only *to curse* but also *to bind* (DEL., *Heb. Lang.*, p. 53; HW 70^b. 138^a), or as תבר denotes both *association* (see below, note on 21, 9) and *enchantment*. The technical name for the favorable answer, Heb. תמים *blamelessness, acquittal* is, in the cuneiform texts, *annu*, lit. *response*, cf. Heb. 35 ענה (see below, note on 15, 28); a connection with *annû* 'this' and Heb. הנה (ZIMMERN, *l. c.*, p. 88, n. 4) is not probable. The name of the Babylonian diviners, *barû* (cf. ברית, ZIMMERN, *l. c.* p. 90) is not concealed in הברי שמים Is. 47, 13, as ZIMMERN suggests (*l. c.* p. 85, n. 8) but we find it in Is. 44, 25; Jer. 50, 36, where we must read ברים instead of אלה (*divini*). See the ab- 40 stract of my paper on *The Origin of the Mosaic Ceremonial* in No. 145 of the *Johns Hopkins University Circulars* (May, 1900) p. 37^a and my paper on *Babylonian Elements in the Levitic Ritual* in vol. 19 of the *Journal of Biblical Literature* (Boston, 1900) p. 58; cf. Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 60, l. 15.
- (10) אלהיכם, solemnly pronounced, is a full hemistich. TOY, *Comm.*, p. 19, remarks 45 that this clause may be purposely short. Similarly the brevity of the first hemistich in 23, 35^c, מתי אקין, is intentional: after מתי אקין there is a pause, practically equivalent to our modern dash (—); it is unnecessary to insert, with BICK. and TOY, מיני (Gen. 9, 24). For this intentional brevity of certain hemistichs see Crit. Notes on Isaiah, p. 172, l. 1; cf. also Is. 40, 9, where the first hemistich 50

—*—*—*

^a [For the *ô* in תורה = Babyl. *tertu* see Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 31, l. 23; p. 58, l. 7; Crit. Notes on Isaiah, p. 88, l. 38. — P. H.]

MÜHLAU, H. F., *De proverborum quae dicuntur Aguri et Lemuelis origine atque indole*, Lipsiae, 1869.

NOW. = W. NOWACK, *Die Sprüche Salomo's* (in *Kurzgefasstes exegetisches Handbuch zum AT*), Leipzig, 1883.

OORT = H. OORT, *Spreuken 1-9*, in *Theol. Tijdschrift*, Leyden, 1885, pp. 5 379ff.

PINK. = H. PINKUSS, *Die syrische Übersetzung der Proverbien textkritisch und in ihrem Verhältnisse zu dem masoretischen Text, den LXX und dem Targum untersucht*; in *ZAT* 14 (1894).

STRACK, *Die Sprüche Salomos*, second edition, Nördlingen, 1899 (in STRACK'S 10 and ZÖCKLER'S *Kurzgefasster Kommentar zu den Heiligen Schriften des A und NT*).

TOY = C. H. TOY, *A Critical and Exegetical Commentary on The Book of Proverbs*, New York and Edinburgh, 1899, in *The International Critical Commentary*. 15

VOGEL = A. SCHULTENSII *Versio integra Proverborum Salomonis et in eadem Commentarius, quem in compendium redegit et observationibus criticis auxit* GEO. JO. LUDOV. VOGEL, Halis, 1768.

WILD. = G. WILDEBOER, *Die Sprüche*, in KARL MARTI'S *Kurzer Hand-Commentar zum AT*, Freiburg i. B., 1897 (cf. also WILDEBOER, *De Tijdsbepaling 20 van het Boek der Spreuken in Verslagen en Mededeelingen der Koninkl. Akad. van Wetenschappen* (Afd. Letterkunde, 4. Reeks, deel iii) Amsterdam, 1899, pp. 233-255).

25

- I (3) Instead of מוֹפֵר הַשְּׁבִיל אֵל, which is somewhat peculiar, OORT suggests מוֹפֵר הַשְּׁבִיל; it is better, however, to read מוֹפֵר וְהַשְּׁבִיל, following 21, 16 and Dan. 1, 17.
- (4) [For אֵל קָהָאִים read קָהָאִים; cf. ZA 2, 275; NÖLDEKE, *Syr. Gr.*² § 40, E; LAGARDE, *Mittheil.* 3, 29, n. 1; JÄGER, *Beitr. z. Assyr.* 1, 489. 30
- (6) The Hebrew term מִשְׁלַל does not mean *simile*, *parable*, it refers to poetic lines consisting of two parallel halves or hemistichs; cf. Assy. *mišlu* 'half' (Arab. شطر), DEL., HW 432^a, and the Arabic term قصيدة i. e. *broken in two, divided in the middle*. Like Arabic شعر cuneiform poetry is generally arranged in two parallel columns, each line consisting of two hemistichs, as the Song of 35 Moses in Deut. 32 appears in the current editions of אֵל; cf. SCHRADLER, *Die Hollenfahrt der Istar* (Giessen, 1874) p. 60; HAUPT, *Akkad. Sprache* (Berlin, 1883) p. 25 and pp. xxxv. xxxvi below; ZIMMERN, *Babyl. Busspsalmen* (Leipzig, 1885); *Beitr. zur Kenntniss der Babyl. Religion*, Part I (Leipzig, 1896) p. 53; ZA 8, 121; 10, 1; 11, 86; 12, 382; DELFTZSCH, *Das babyl. Welterschöpfungsepos 40* (Leipzig, 1896), pp. 6 and 60ff., especially pp. 100ff. and pp. 92ff.; GÜNKEL, *Schöpfung und Chaos* (Göttingen, 1895) pp. ix and 401 ff.; CHEYNE, *Crit. Notes on Isaiah*, p. 78, l. 24.

BROWN-DRIVER-BRIGGS' Lex. translates מִשְׁלַל *proverb, parable* but adds in parenthesis: "of sentences constructed in *parallelism*, usually of Hebrew wisdom, 45 but occasionally of other types;" and TOY states in his *Commentary on Proverbs*, p. 3: — "The Hebrew word מִשְׁלַל (*proverb*) probably signifies *similarity, parallelism* (nearly = *comparison*), and seems to have been used at an early time of all poetry, hardly with reference to the form (parallelism of clauses, clause-rhythm, being the distinctive formal characteristic of old-Semitic poetry), 50 but, probably, with reference to the thought (short distichs made by the juxtaposition of related ideas, originally comparisons with familiar objects." I believe, however, that מִשְׁלַל means originally *equality* or *equal parts* or *halves*,

- 1 [One of the three hemistichs of this verse must be omitted; TOY cancels the first, **א** תשובו, or rather להוכחתי שובו, but it seems preferable to eliminate the third, אהכבם, אודיעה דברי אהכבם, which appears to be an explanatory gloss to the second hemistich והי הנה אביעה לכם רוחי and it would perhaps be best to transpose the first and second hemistichs, thus reading:—
 5 הנה אביעה לכם רוחי (ישובו להוכחתי):
- (26) **א** *calamity* (cf. v. 27; 6, 15; 13, 15; 24, 22; 27, 10; for 17, 5 see p. 49, l. 16) is identical with **א** *flood* Gen. 2, 6; Job 36, 27; see Crit. Notes on Genesis, p. 118, l. 3. For **א** *חוק* = *חוק* see Crit. Notes on Judges, p. 59, l. 6. — P. H.]
- (27) **א** *Kthib* בשואה, transcriptional error; Q^ré בשואה.
א + *ונוקה צרה עליכם* צרה ונוקה + **א**; so, too, **א**, yet in **א** between the first and second 10 hemistichs of the verse in **א**; apparently the words stood on the margin of the common archetype of **א** and **א**.
- (29) BICK. + *אלהים* (cf. 2, 5) against **א**.
- (30) [For **א** cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 81, l. 3.]
- (33) **א** *שאנן*, in spite of שאננו Job 3, 18, is not a form *קטלל* (BARTH, § 143^a) but a form 15 *קטלן*, like *كسلان lazy* &c. (BARTH § 206^a), so, too, **א**; the form *רעננה* in Job 15, 32 is adjective, not verbal; the two hemistichs of the verse must be transposed: — בלא יוטו הקלטי: וכפתו לא רעננה. — P. H.]
- 2 (7) **א** *Kthib* and so **א**; **א** Q^ré and so **א**. [For **א** to predestinate see WELL- 20 HAUSEN's translation of The Psalms, p. 169, l. 36; cf. below, 13, 22. The stem of *הושיעה* is *اسى* (cf. below, p. 40, l. 32) not *ישה*. — P. H.]
- (8) **א** *Kthib* חסירו, i. e. חסירו; or is it חסירו and so only orthographically different 25 from the Q^ré חסידיו with which **א** agrees? Both readings regard God as the subject of *לנצר* and *ישמר*, that *He may guard the paths of judgment and preserve the way of His saints*. Yet v. 9 presupposes that we are to regard the saints as subject to *לנצר*. Read, with OORT, חסירו (BICK. חסירו) and for **א** *ישמר* (so, too, **א**), *ישמרו*. This is evidently one of the not infrequent cases where the *mater lectionis* was by accident not inserted; *ישמר* then became *ישמר*, which led to the pointing חסירו. [For *לנצר* see below, p. 52, l. 11. For the non-assimilation of the 30 **א** in *לנצר* cf. the Assyr. Šaf'el *ušançir* (DEL., HW 477^b; Assyr. Gr. § 49, b). In Assyrian, antedental *n* is, as a rule, not assimilated in cases where the assimilation would produce ambiguity, e. g. *enzu* 'goat' in distinction from *ezzu* 'strong,' *enšu* 'weak' in distinction from *eššu* (= *edšu, hadšu*) 'new' &c. See *Hebraica* 1, 227. V. 8^b should be inserted after 7^a. — P. H.]
- (9) TOY thinks the rhythm might be improved by reading *thou shalt keep* 35 instead of *מישרים*.
- (14) **א** + *רע* (so, too, **א**; DYS., GRÄTZ רע). This is a surprising pleonasm beside *תהפכות*; it is evidently repeated from 14^a and is, with OORT, to be struck out.
- (15) Read with DYS., WILD., STRACK, following 10, 9, *מקנשים* **א** *whose paths* 40 *are crooked*; but the parallel *במעלותם* ונלוים shows that the sinners are the subject. **א** and TOY try vainly to help the sense out by passing over the **ב** in *במעלותם*.
- (17) [For *ברית* see above, p. 33, l. 38. — P. H.]
 It would perhaps be better to read, with BICK. and TOY, *אלהים* for **א** *אלהיה*.
- (18) **א** *שחה*, and so **א**; this *שחה* is evidently intended as predicate to *ביתה*, but *בית* is 45 masculine, and if we accent the last syllable (as perfect of *שחה*) the meaning is unsuitable. LAG., OORT, BICK., following **א** *ἔθετο, ἔστη*. [We might perhaps read: *שחתמנת ביתה*; cf. 22, 14; 23, 27; also Is. 38, 17.]
- (19) For the first hemistich, *בל באיה לא ישבון*, cf. the line in the cuneiform description of Hades (HAUPT, Nimr. Ep. 19, 30): *ana bitī ša eribušū lā aqū* 'to the house 50 whence no one issues who has once entered it; cf. JASTROW, *Religion of Babylonia and Assyria* (Boston, 1898), p. 566; SCHRADER's KB 6, 1, p. 80, l. 5; p. 188, l. 30. (P. S. — See now PEISER in his OLZ 3, 451). — P. H.]

- I of the third line consists merely of הרימי (practically equivalent to *Lift up! I say*) while אל תיראי represents the second hemistich. It is by no means necessary to suppose that a second hemistich (DUMM: השמיעי שלום) has dropped out, or that הנה ארני should be transposed from the beginning of v. 10 (MARII'. See the translation of the opening chapter of Deutero-Isaiah in No. 145 of the *Johns Hopkins University Circulars*, p. 39^b. In the same way שרי יצנני and הן תני in Job 31, 35 constitute two separate clauses (or lines), and we need not insert, with DUMM, מייחן לי מגלה, but כתב in the last clause of the verse should be corrected to יכתב, following *3 et librum scribat* cf. BUDDÉ's *Comm.*, p. 184, below). The words on the Luther Monument in Worms, with which the Reformer is said to have concluded his answer at the Diet on April 18th 1521, *Hier stehe ich! Ich kann nicht anders! Gott helfe mir! Amen*, might form a tetrastich in Hebrew. Cf. also the last line of Prov. 30, 4: ומה שם יבנו ומה פה יסמו. — P. H.]
- (11) לרם אל. GRÄTZ, DYS., KAMPH., WILD., TOY, read לרם for the sake of the parallelism with לנקי. But v. 18^a supports אל (so OORT). [אל instead of לרם seems to be preferable. The error may be due to the influence of v. 18^a (cf. 12, 6). נצפנה לנקי הנם appears to be an explanatory gloss (TOY). — P. H.]
- (15) בני אל (so, too, *ᾠσαῖς*); BICK., with *ᾠsav* &c. Instead of אל מנחיתם *ᾠסῖ* read, probably more correctly, מנחיתם; the only certain occurrence of the fem. sing. נחיתה is Is. 43, 16.
- (16) V. 16 is omitted by *ᾠsup*, HITZ., NOW., DYS., OORT, BICK., WILD.; it is an evident gloss from Is. 59, 7. *ᾠσαῖς*, BAUMG. support אל.
- (17) TOY thinks that we should perhaps read מפרשה רשח (which would require the emendation הנה instead of the preceding הנם of אל) or פרשו ר' instead of מורה אל. הרשת [הנם is certainly wrong; v. 17 is a proverbial quotation. — P. H.]
- (18) WILD. prefers to read לרם, following *ᾠ oi φόνου μετέχοντες*, instead of לרם. [לרם]
- (19) TOY is inclined to read אחרית *such is the fate* &c. instead of ארהות אל, but *ᾠ* has al ḏdoi (cf. *ψ* 1, 6 &c.).
- Instead of אל בעליו JÄG., HEID., OORT (following *ᾠ τη γὰρ ἀσβεΐα*) prefer to read בעולה; yet in that case we would expect נפשי *ᾠ τῆν ἑαυτῶν ἀψχῆν*.
- (20) [אל] for הקמות is amplificative plural; cf. p. 40, l. 50; p. 49, l. 3; p. 59, l. 45, and *Crit. Notes on Ezekiel*, p. 70, l. 50; contrast *GES.-KAUTZSCH*²⁶ § 124, c. אל תרנה in this connection (cf. 8, 3) cannot be 3 f plur. (= *tarun-na*; cf. Arab. *jaqirna* for *jaqirna*, &c.); nor can it be an emphatic form of the 3 f sing. (= Arab. *tarunnan*); it might be explained as a form like Arab. *tamudda* for *tamdud* (WRIGHT-DE GOEJE 1, § 121), but, unless we read, with HEID. and OORT, בחוצת רנה, it is better to point תרנה as in Job 39, 23 (KÖNIG, *Synt.* § 348, c). — P. H.]
- (21) For אל המיות *ᾠ (τοιχέω)* seems to have read המות. TOY is inclined to adopt this reading [so, too, OORT, *Em.* — P. H.] or to substitute מרמים, as in 8, 2. אל overcrowds and disturbs the hemistich; it is evidently an explanatory gloss to בפתחי שערים. [Cf. OORT, *Em.* see below, p. 69, l. 1]. In the same way the following אמריק must be omitted as superfluous scribal expansion (so TOY); cf. below, p. 55, l. 23.
- (22) For אל תאחבו we must read תאחבו (*tāhabū = tāhabū, ta'habū*), so, too, שאח, נאח, &c. for שאח, נאח, בנאח; see *Crit. Notes on Isaiah*, p. 88, l. 40. Cf. 1 S 1, 17 = שאלה &c. The name בית שאן was pronounced בית שן in the Amarna tablets it appears as *Bit-sāni* (Assyr. *s* = ש; cf. *Crit. Notes on Ezekiel*, p. 64, l. 31; see English translation of Joshua, p. 84, l. 22. Cf. also below, p. 36, l. 14. אל לעון חמרו להם must be omitted, with TOY, as scribal expansion. — P. H.]
- (23) DYS., TOY prefer שובו to תשובו אל; the ת is perhaps dittogram of preceding ת. 50

^a [It is hardly necessary to state that these first two clauses are not authentic; cf. KANKE, *Deutsche Gesch. im Zeitalter der Reform.*, 6th ed., vol. 1, p. 336. — P. H.]

- 3 (26) For **א** בַּקֶּלֶךְ LAG., DYS. read בְּבַל־מִפְּלִיךְ, following **Θ** ἐπὶ πασῶν ὀδῶν σου. This would make the first hemistich too long unless we omit יהיה as dittogram of יהיה (cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 52, l. 52).
- (27) For **א** מִבְּעֵלֶיךָ, which is somewhat peculiar, TOY reads מִכְּרֵעֶיךָ from thy neighbor; [OORT, Em., מאביין, and לעוור for **א** לעשות — P. H.] 5
א K^{thib} וְרֵדָה, but Gen. 31,29; Deut. 28,32; Mic. 2,1 support the Q^{rê} וְרָדָה;
- (28) **א** K^{thib} לְרֵעֶיךָ, plur. to thy neighbors; read, with the Q^{rê}, the sing. לְרֵעֶךָ in agreement with the imp. sing. which follows.
- (30) Instead of **א** K^{thib} הָרִיב read, with the Q^{rê}, הָרִיב; a root רִיב (mediae ו) quarrel does not occur. 10
- (31) Instead of the flat **א** תִּבְחַר אַל choose not read, with HITZ. and GRÄTZ, against DEL. and NOW. but following 24,19 and **ψ** 37,1 (7), אֶל־תִּבְחַר; **Θ** μήδὲ ζηλώσης.
- (34) Instead of **א** לְלִצִּים אִם DYS. reads אִם־לְלִצִּים, following **ψ** 18,27; the dittography of the ל led to the change of עַם to אִם.
 Read, with the Q^{rê}, וְלִצְנִיִּים; for miserable or wretched ones (so **א** K^{thib} עֲנִיִּים 15 cannot be opposed to the לִצִּים in the first hemistich of the verse; it should be those bending humbly before God. Cf. below, p. 49, l. 8 and RAHLFS, עני und עני in den Psalmen, Göttingen, 1892.
- (35) WILD. conjectures, following Hos. 4,7, וְקִבּוֹר כְּסִילִים מִזֶּמֶר בַּקֶּלֶן but the glory of the fools shall be changed into shame; TOY suggests הִרְשִׁיץ or הִרְשִׁץ. 20
- 4 (3) TOY reads וַיִּדְרֵר לִפְנֵי אֲבִי רַךְ — כִּי בֶן הֵייתִי יֵרֵר — following **Θ** ἀγαπώμενος.
- (4.5) **א** וְחַיָּה; קָנָה הַכֶּמֶס קָנָה בֵּינָה; so, too, **Σ** but not **Θ**. In the first hemistich of v. 5 of **א**, as it now exists, are fragments of v. 7 which originally (see next note) followed v. 5. וְחַיָּה was added at the end of v. 4 to complete the line after the 25 connection with אַל תִּשְׁכַּח was broken.
- (6.7) **א** (and so, too, **Σ**) reads v. 6 before v. 7 although the suffixes in v. 6 can only refer to הַכֶּמֶס and בֵּינָה. V. 7 is lacking in **Θ**, yet is not a gloss, as OORT thinks; it had dropped out of the archetype of **א****Θ**, was entered later on the margin, and came in **א** to stand in the wrong place. 30
- (13) For **א****Σ** בְּמוֹצָרֵי **Θ****Σ** בְּמוֹצָרֵי (so TOY); either can be right.
- (15) For **א** פָּרַעְהוּ (so perhaps also **Σ**) **Θ**, followed by **Σ**, has ἐν ᾧ ἂν τόπῳ στρατοπέδουσσωσιν, i. e. according to Jäg., מִרְעָהוּ; according to LAG., מִרְעָהוּ; according to OORT, מִרְעָהוּ; the last is perhaps right. [OORT, Em., מרעהו. — P. H.]
- (16) **א** K^{thib} יִמְשְׁלוּ Q^{rê} יִבְשְׁלוּ **Θ** (καὶ ὅ) κοιμῶνται = יִשְׁכְּבוּ (LAGARDE), אִם לֹא יִלְנוּ 35 (BICK.); **Σ** יִמְשְׁלוּ עֵבְרִין תִּקְלָא **Σ** יִבְשְׁלוּ; read probably יִמְשְׁלוּ יִמְשְׁלוּ (so rightly PINK.; HEID. re-translates: יִמְשְׁלוּ; but the Hif. can hardly be supported with Job 25,2). The true reading is obscure; OORT guesses יִשְׁהִיּוּ.
- (18.19) V. 19 must be inserted before v. 18, following HITZ. and DEL. and against **א****Θ****Σ**. Otherwise we should have, at least, to strike out the ו before אַרְחָ as a 40 dittogram of the preceding ו.
- (21) Read וְיִזְלוּ, or אֵל יִזְלוּ, with **Σ** וְיִזְלוּ and **Σ** וְיִזְלוּ, and comparing תִּזְלוּ in Jer. 2,36. **א** יִזְלוּ (in 3,21 יִזְלוּ) means, according to the usual view, let them not depart! but the usage of the language recognizes only the Nif'al. **Θ** (ὅπως μὴ ἐκλίπωσιν σε αὐτῶν σου = אֵל יִזְלוּ מִעֵינֶיךָ), in spite of its erroneous view of the mean- 45 ing of the verse, is a witness for the conjecture יִזְלוּ.
- (23) For **א** מִכְּלֵ- (so, too, **Σ**) read, with **Θ****Σ**, מִכְּלֵ- and cf. Deut. 12,21.
- (26) For פִּלְס see below, p. 38, l. 50.
- 5 (2) The first hemistich has probably reached us incomplete; to read, with BICK., 50 לְשִׁמְרֶךָ for **א** לְשִׁמְרֶךָ does not help. **Θ** ἐννοταν ἀγαθόν, but the adjective seems to be an arbitrary addition. DYS. joins to מוֹמֹת, at the end of the first hemistich, וְרַעַת at the beginning of the second; he then further arbitrarily supplements the

- 2 (22) יִמְחוּ, so HITZ., OORT, BICK., following **טצ** (FRANK., Nif'al יִמְחוּ); **א** יִמְחוּ *will tear them out*. SIEGFRIED (TLZ '99, col. 329) suggests יִמְחוּ *will be wiped away* (cf. 6,33). Or should we read יִמְחוּ in the first hemistich, so that the 3 plur. impf. would be used in both hemistichs for the passive as in Aramaic (GES.-KAUTZSCH § 144,g)?
- 3 (1) For the sing. תּוֹרְתִי **ט** reads here and often elsewhere the plur. תּוֹרְתֵי; attention will not be drawn to further occurrences of this.
- (3) The third hemistich of the verse, **א** קָתַבְתֶּם עַל לִוַּח לִבְכֶם, although found also in **טצ**, is to be struck out, with **ט**, OORT, BICK.; it is a gloss from 7,3. 10
- (4) For **א** שָׂבַל, which was probably influenced by 13,15; **ψ** 111,10, TOY suggests שָׂם *good repute*.
- (8) **א** לְשֵׁרָה *to thy navel* (so, too, **ט**) is rather strange in spite of DEL. and BAUMG. **ט** τῷ σώματι σου and **ס** لَحْمِي presuppose either לְשֵׁרָה (= לְשֵׁרָה; cf. above, p. 34, l. 44 and below, l. 42) or לְבִשְׂרָה. Agreement with **א** K^{thib} speaks for 15 the first (HITZ., OORT); 4,22, for the second (CLERICUS, GRÄTZ, BICK., FRANK., STRACK, TOY).
- (10) שָׂבַר with OORT, FRANK., following **ט** σάτος; **א** שָׂבַע, (so, too, **טצ**), *satiety (abundance)*.
- (11) **א** בְּנֵי should probably be omitted, with TOY, as (early) scribal insertion; cf. 1,15.
- (12) **א** קָצַב with OORT, following the context; **א** וְקָצַב which can only mean *and even* 20 *as a father*. DYS., following **ט** μαστίζοι δέ, conjectures וְקָצַב, in parallelism with יוֹכִיחַ. But as only the Qal and Hif'il occur of the stem קָצַב, we should have at least to read, with BICK., FRANK., STRACK, TOY, וְקָצַב.
For **א** בֵּן TOY prefers to read אֲשֶׁר or בֶּן-אֲשֶׁר.
- (13) For **א** וְאָרַם at the beginning of the second hemistich we should probably read, 25 with KAMPH., WILD., OORT, *Em.*, אִישׁ (cf. 6,12; Is. 2,9, &c.) or, with TOY, אָנוּשׁ.
- (15) **א** K^{thib} מפניים is a transcriptional error; read, with the Q^{eré}, מִפְּנֵינִים.
- א** חֲפָצִיָּה; read, with OORT, BICK., PINK., TOY, following **ט** and 8,11, חֲפָצִים.
- (18) **א** עֵץ הַיִּיט is by no means *ein ganz farbloses Bild* (FRANKENBERG); we may safely assume that the משלים were conscious of the original meaning of עֵץ חַיִּים (11,30; 30 13,12; 15,4) as well as of הַיִּיט (10,11; 13,14; 14,27; 16,22) just as modern German poets have not entirely forgotten the import of the term *Jungbrunnen*, although TOY, *Comm.*, p. 206 remarks, "there seems to be no reason to suppose a reference to a primitive *spring of life* corresponding to the *tree of life* of Gen. 2." For the *tree of life* and the *spring of life* (Assyr. *namsû*; cf. Crit. Notes 35 on Ezekiel, p. 64, l. 27) in Oriental folklore see MEISSNER, *Alexander und Gilgames* (Leipzig, 1894), p. 16; cf. JASTROW, *Rel. of Bab. and Assyr.*, pp. 510.516. See also SCHRADER's KB 6,1, p. 248, l. 254; p. 252, l. 298. The *plant of life* is mentioned, apart from the Nimrod Epic, in the cuneiform historical texts, e. g. in an inscription of Esarhaddon (*Beitr. z. Assyr.* 3,254,11; cf. *ibid.* p. 360): 40 *šarrātu kima šammi balāzi eli šir niše liḫib* 'may the kingdom be beneficial to the welfare of mankind like the plant of life.' Cf. below, p. 60, l. 27. — P. II.] **א** מְאֲשֶׁר; read, with LAG., OORT, following the parallelism, מְאֲשֶׁרִים. The singular might be explained as distributive: *every one of them will be made happy* (cf. GES.-KAUTZSCH § 145,1) but in almost all analogous instances the text is doubt- 45 ful. BICK. emends **א** מְאֲשֶׁר וְתַמְכִּיחָהּ מְאֲשֶׁר וְתַמְכִּיחָהּ.
- (21) **א** אֶל-יָדוֹ מַעֲיָנָהּ is unintelligible; it is impossible to get from v. 20 a subject for יָדוֹ. Probably the words were taken from 4,21 to fill out a text which had become illegible (cf. English translation of Isaiah, p. 209, l. 35). **ט** υἱέ, μη παρα- 50 ποῦσ; OORT מעיניה אֶל-יָדוֹ. [TOY inserts **א** וְיָדוֹ after **ב**. — P. H.] **טצ** read בעיניה; but compare, on **ט**, PINKUSS.
- (25) **א** פְּתָאִים (cf. note on 1,4) with OORT, TOY, in accordance with the parallelism; **א** פְּתָאִים; cf. below, p. 40, l. 50.

- 5 second hemistich with נבטיה נכריה. Ὡς αἰσθησις δὲ ἐμῶν χειλέων ἐντέλλεται σοι; Ὡς αἰσθησιν ἐντέλλομαι, *i. e.*, according to OORT, יַצְרֶה לְךָ שְׁפָתַי לִּי וְדַעוֹת יָדָעוּת; yet Ὡ probably read נבטיה, and took יַצְרֶה actively with an indefinite subject. According to JÄG. and BICK, Ὡ read יַצְרֶה instead of יַצְרֶה.
- (5) Perhaps לָא is to be inserted, with OORT, before מִיִּת. 5
- (6) מִיִּת; Ὡסֶל involve לא; TOY suggests בל. [Cf. below, l. 53. — P. II.]
- (9) מִיִּת; הוֹרֵךְ; סֶל הִלֵּךְ (= הוֹנֵךְ GRÄTZ, OORT, TOY; Ὡ Ζῶήν σου, taking הוֹ, as some have כָּבַר, as meaning *soul* (LAG.; cf. WELLHAUSEN's translation of the Psalms, p. 187, l. 27); see, however, Crit. Notes on Genesis, p. 107, l. 51. יַצְרֶה with מִיִּת; TOY, following Ὡ, לִּנְקָרִי. 10
- (10) מִיִּת must be a miswriting of some verb; Ὡ (so, too, סֶל) εἰς οἴκους ἀλλοτριῶν ἔλωσιν, — in all probability an arbitrary addition of a verb, after מִיִּת had appeared in the text. The parallelism requires something like *and thy hard-won gain an alien snatch away*. OORT suggests יַלְבֵּשׁ; FRANK. omits ב before מִיִּת, taking יַצְרֶה בִּית נכרי as subject, corresponding to וְרִים in the first hemistich. 15
- (16) FRANK. thinks that מִיִּת or לא should be inserted before מִיִּת. 15
- (17) According to FRANK. we should read לא instead of מִיִּת. אין.
- (18) [Verses 18—20 give the explanation of the allegorical language in vv. 15-17 (just as Is. 51, 10^a explains the mythological allusions in the preceding line 51, 9^b); cf. my lecture on Ecclesiastes, p. 20 = *Oriental Studies* (Boston, 1894) p. 261. — 20 P. II.]
- (19) Read, with Graec. Ven. αἰ ταύτης φιλίας, HITZ., OORT, following 7, 18, דָּרִיָּה. The reading דָּרִיָּה of מִיִּת probably originated first in the Rabbinic interpretation of the whole section (so explicitly in Midrash Mishle from v. 15 on) as bearing on the study of the Torah (*her breasts will nourish thee*; cf. HEID.) 25
- מִיִּת of מִיִּת, although found also in Ὡסֶל, is suspicious if only as a third hemistich in the verse. It is evidently a kind of softening gloss to יִצְרֶה.
- (20) The first hemistich is overloaded; we should probably, with DYS., omit מִיִּת, following Ὡ; cf. 1, 15.
- (21) [מִיִּת טַעֲנֵלְתוּ פַלְס means neither *He weighs all his paths* (TOY; RV^M *weigheth* 30 *carefully*, AV *He pondereth all his goings*, Graec. Ven. καὶ πάσας τὰς ἀναστροφὰς αὐτοῦ ταλαντεύει), nor *He makes plane* (TOY, alt., DEL., KAMPH., WILD.; RV *maketh level*), but *He watches all his tracks, observes all his doings* (3 *omnes gressus ejus considerat*, Ὡ εἰς δὲ πάσας τὰς τροχιάς αὐτοῦ σκοπεῖ). FRANK., who leaves מִיִּת untranslated, thinks Ὡ read טַעֲנֵה instead of מִיִּת, but פַלְס, 35 or rather the Nif. *naplusu*, is a common Assyrian word for *regard, observe, notice, consider*. ZIEGLER (1791) translated correctly: *auf alle ihre Lebensbahnen blickt er scharf*, comparing Job 34, 21: וְכֵן עֵינָיו יִרְאֶה || וְכֵן עֵינָיו עַל דְּרָבֵי אִישׁ.
- For the Assyrian stem פַלְס see ZIMMERN, *Babyl. Busspsalmen*, p. 17; DEL., HW 528^a; cf. also post-Biblical and Aramaic בַלַּש *inspect, examine, search*; Syr. 40 *فَلَس* *investigate &c.*, which is different from *فَلَس* *to break through* = Assyrian פַלַש (DEL., HW 529; *Beitr. z. Assyriol.* 1, 177^a s. v. *nipištu*): *فَلَس* *perquisivit* (as well as Aram. בַלַּש) seems to be an Assyrian loan-word. (In SCHULHILSS' *Homonymie Wurzeln* this stem is not discussed.)
- In Is. 26, 7 תַפְלֵם יִשְׂרָאֵל טַעֲנֵלְתוּ מִיִּת should be rendered: *The* 45 *way of the just is plain, Thou watchest the steps of the upright* (יִשְׂרָאֵל, which follows מִיִּת, must be substituted for צְדִיק in the second hemistich; contrast Ὡ). מִיִּת טַעֲנֵלְתוּ is nearly equivalent to וְרַךְ צְדִיקִים *He gives heed to the course of the righteous* in ψ 1, 6.
- In Prov. 4, 26 פַלַש טַעֲנֵלְתוּ דְגַלְךָ means *Watch the path of thy feet* or *Mind thy* 50 *steps*, and מִיִּת טַעֲנֵלְתוּ in 5, 6 (left untranslated by FRANK.) must be explained in the same way; לא תֵּעַז at the end of this verse is an explanatory gloss on מִיִּת טַעֲנֵלְתוּ. For מִיִּת טַעֲנֵלְתוּ we must read, with the Versions, לא or בל, cf. Ὡ ὁδοῦς

- 8 (2) Instead of בית of אֱלֹהִים read בְּתוֹךְ, with \mathfrak{C} and GRÄTZ, DYS., as in v. 20; \mathfrak{C} בִּינַת בֵּית.
- (4) [For the plur. אִישִׁים cf. ψ 141, 4; Is. 53, 3; see, however, CHEYNE and MARTI *ad loc.* — P. H.]
- (5) אֱלֹהֵינוּ in both hemistichs is strange; GRÄTZ and BICK. read in the second hemistich, הַבְּנוּנוּ; so, perhaps, also \mathfrak{C} ἔσθ'εσθ'ε; [cf. Crit. Notes on Ezra, p. 60, l. 47]. 5
- (6) For אֱלֹהֵינוּ, which is doubtful, GRÄTZ, TOY read נִכְחִים *verity*, as in v. 9.
- (7) TOY conjectures, following 12, 22, רָשָׁע לִי שִׁפְתַי רָשָׁע (or הוֹעֵבֵתִי).
- (10) Instead of אֱלֹהֵינוּ *my instruction* read, with $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$, OORT, and TOY, מוֹדָר.
[The second hemistich, וְדַעַת מִחֲרוּץ נִבְחָר, does not mean *And knowledge rather than choice gold* (so AV, DEL. *et scientiam prae auro lectissimo*); מִחֲרוּץ נִבְחָר is 10 an attributive relative clause (= אשר נִבְחָר מִחֲרוּץ; cf. 16, 16; 22, 1; נִבְחָר in 8, 19 must be explained in the same way, in which מִחֲרוּץ is placed before נִבְחָר for the sake of emphasis. The following \mathfrak{C} בֵּי, at the beginning of v. 11, is confirmative (not = *for*, but = *indeed*). The following וְדַעַת is accusative dependent on קָחָה. Cf. p. 44, l. 16.]
- (12) אֱלֹהֵינוּ, which makes the first hemistich too long, may be scribal expansion. — P. H.] 15
Instead of אֱלֹהֵינוּ FRANK. reads שִׁבְנוּתִי or rather הִסְכְּנִיתִי, following ψ 139, 3 (= *ich verstehe mich auf Klugheit, I am acquainted with prudence, I am an expert in prudence*); TOY קָנִיתִי *I possess*. [אֱלֹהֵינוּ, however, may be correct; it is a denominative verb, derived from שָׁכַן *neighbor* (27, 10; Ex. 12, 4; 3, 22; Ruth 4, 17; Jer. 6, 21; ψ 31, 12); שִׁבְנוּתִי עִרְמָה means *I live close by, am well acquainted with*, 20 *עִרְמָה, I am acquainted with the neighbor* (not *ego sapientia incolo sollicitiam*, DEL.). The phrase שִׁבְנוּתִי עִרְמָה is practically equivalent to מָדַע לְבִינָה אֶקְרָא 7, 4^b. Cf. also חָלִי וִירֹעַ חָלִי Is. 53, 3. — P. H.]
For אֱלֹהֵינוּ וְדַעַת מוֹדָר *thoughtful knowledge* read וְדַעַת וּמוֹדָר, with $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$.
- (13) אֱלֹהֵינוּ (also in $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$) is a hemistich too many and breaks the 25 context; BICK., who also puts v. 13 after v. 17, strikes it out as a gloss.
- (14) Instead of אֱלֹהֵינוּ *I am understanding; I have might*, we have probably, with \mathfrak{C} ἡμῶν φησὶν, ἡμῶν δὲ ἡμῶν, to read לִי אֱלֹהֵינוּ; or, at any rate, with OORT, TOY, לִי בִינָה אֱלֹהֵינוּ. \mathfrak{C} לִי אֱלֹהֵינוּ would be on the analogy of numerous genuine Semitic nominal clauses expressing the identity or absolute 30 congruity of subject and predicate (cf. GES.-KAUTZSCH § 141, c. d.), but here contrary to the context. \mathfrak{C} has simply וְנִבְרָא וְנִבְרָא.
- (16) Instead of אֱלֹהֵינוּ *כל שִׁפְתַי* TOY reads, following \mathfrak{C} , יִשְׁפְּטֵנוּ.
- (17) אֱלֹהֵינוּ *אֱלֹהֵינוּ*, not אֱלֹהֵינוּ as BICK. wishes to pronounce it. Read Q^d אֱלֹהֵינוּ, with $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$. Ew. points to v. 11 where also Wisdom speaks of itself in the 3^d 35 pers. according to HEID. the K^d is a dogmatic correction intended to prevent the use of the verse in defense of the Christian λόγος doctrine; the Torah enters in the place of Wisdom. [Cf. below, p. 45, l. 24; p. 66, l. 14.
For אֱלֹהֵינוּ = אֱלֹהֵינוּ cf. above, p. 33, l. 25; p. 34, l. 44.]
- (19) For נִבְחָר see above, l. 11. — P. 11.] 40
- (24) אֱלֹהֵינוּ in apposition to מַעֲיִנוֹת is strange grammatically and in sense; strictly speaking, it can mean nothing but *the most honored among the waters* (cf. Is. 23, 8f. and GES.-KAUTZSCH § 133, h). \mathfrak{C} πρὸ τοῦ προελθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων passes over נִבְרָא, as also does \mathfrak{S} (cf. PINK.); \mathfrak{C} מַעֲיִנוֹת דְּמֵא. [OORT suggests נִבְרָא; TOY, נִבְרָא or מַלְאִי; but perhaps we should substitute מַעֲיִנוֹת 45 (Lev. 11, 36, Syr. مَحْبِلًا, Assyr. qābu) or נִבְרָא (cf. note on Is. 58, 11). — P. H.]
- (26) אֱלֹהֵינוּ (so, too, \mathfrak{S} and also \mathfrak{C} , if it did not read רָשָׁע) does not give a satisfactory sense.
- (27) [For אֱלֹהֵינוּ (= בְּחָקִי) it would be better to read בְּחָקִינוּ; cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 137, l. 13. The \mathfrak{C} may be due to the influence of v. 29^b where בְּחָקִינוּ was cor- 50 rupted to בְּחָקִי; see below, p. 42, l. 2. — P. 11.]
- (28) Instead of אֱלֹהֵינוּ read, with $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$ and OORT, TOY, בְּעָזְנוּ, according to the usage of infinitives with suffixes in vv. 27-29.

- 8 (29) Instead of **א** בהקו **א**, which seems to have been introduced in error from v. 27, read, with VOGEL, **א** בהקו, following **א** ὡς ἰσχυρά ἐποίει; **א** has only **א**; **א**, שית.
- After **א** בהקו a hemistich seems to be lacking. BICK. strikes out **א** בהקו מוסרי **א** as a variant to the second hemistich of v. 27.
- (30) [For **א** אמן we must read **א** *nursling* (AV *one brought up*), pass. part. to the act. אמן; so FRANK., TOY. — P. 11.]
- א** ואזיה שעשועים = **א** ἐζώ ἤγησεν ἢ προσέχαιρεν (**א**, too, read the words; BICK. strikes out **א** ואזיה as a ditto-gram out of which has resulted, by שעשועים having been taken over from v. 31, a very strangely expressed piece of tautology. 10
- (31) [V. 31 seems to be a gloss.
- (32) The second hemistich of v. 32 must be transposed: 32^b and 34^a go together; cf. TOY *ad loc.* and OORT, *Em.*
- (32.33) The first hemistich of v. 32 goes with 33^a; 33^b (ואל תפריע) must be omitted as an interruptive gloss. The order of the hemistichs in 6V is 32^a.34^a.32^b.34^b.34^c, 15 while 33 is omitted. — P. 11.]
- (33) V. 33 **א**; **א** and **א** are corrected from **א**.
- (35) Q^{re} with **א**; K^{thib} (preferred by DVS., yet cf. ויפק in v. 35^b) **א**, or, otherwise pronounced, **א**, has the testimony of **א** αὐτὰρ ἔξοδοί μου ἔξοδοί ζωης and of **א**. 20
- 9 (1) Instead of **א** הצבה VOGEL, FRANK., TOY, OORT, *Em.* read הצבה *set up*.
- (3) [קרא must belong to 3^b, but תקרא על נפמי מרמי קרה would make the second hemistich too long; מרמי should probably be canceled as a gloss or variant to נפמי, though נפמי seems to be the Aramaic equivalent of כנפיה. For **א** תקרא read the plural 25 שלחה נעלה תקראנה על נפמי קרה: **א** התקראנה
Cf. ASSYR. *agappu*, *gappu*, *kappu* 'wing' (DEL., HW 17^a.203^a.340^a). The primitive form of the word for *wing* was *gappu*; this became, with assimilation of the *d* (cf. above, p. 35, l. 34), *gappu*; with partial assimilation of the initial *g* to the final *p* (cf. below, p. 61, l. 4; p. 65, l. 36) *kappu*; and with resolution of the 30 doubling (DEL., *Ass. Gr.* § 52), *kappu*, כנף. Cf. SCHULTHESS, *l.c.*, p. 17. — P. 11.]
- (4) Instead of the perf. אקרה of **א** (**א** εἶπεν, **א** אמרה) read, with OORT, FRANK. אקרה (1st sing. cohorr.); according to PINK. this may be what is meant by אקרה in **א**. Cf. v. 16.
- (7-10) Although read by **א** and **א** these verses are a later insertion, as GRÄTZ saw. 35 They do not address the simile as do vv. 4-6 and 11 ff.; further, **א** in v. 11 joins excellently with v. 6.
- (9) **א** is either corrupt, or a word has dropped out after להכם; **א** (and so, too, **א**) δίδου σοφῶν ἀφορμῶν; **א** אלה להביא.
- (13) **א** פתייה; but instead of this ab tract noun, which is very strange here, read. 40 with OORT, TOY, **א** *פתייה*. **א** ἐνδεῆς ψωμοῦ (= **א**, JÄG.) γίνεται.
For **א** (for the meaning *anything* we might, perhaps, refer to 2 S 18, 22; Job 13, 13; cf. GES.-KAUFMANN § 137, c) read, with JÄG., HIEZ., GRÄTZ, LAG., OORT, *Em.*, following **א** ἀισχύνη, **א** *בלתי* yet PINK. doubts; **א** can only, he thinks, like **א**, have set some expression which appealed to him in the place of the 45 colorless **א**. **א**; **א**.
- (14) Instead of **א** **א** TOY reads **א**; cf. v. 3.
- (16) For **א** **א** read, with OORT, as in v. 4, **א** (1st sing. cohorr.). **א** παρακελεύομαι λέγουσα; **א** **א**.
- 6 (1) Instead of the plur. **א** of **א** read, with **א** and LAG., BICK., TOY, **א**, sing. 50
- (2) Instead of **א** **א** of **א** (so, too, **א**), which has been taken from 2^b, read, with OORT, TOY, following **א** χείλη, **א**.

- 11 (19) Instead of the strange בן *just* (as?) of א (so, too, C) SS and DYS., BICK. read, no less strangely, בן. The parallel מדרף requires a participle; read, therefore, רעה with KAMPH., WILD., TOY, following 15, 14; Hos. 12, 2 (where רעה רעה stands beside ררה); ψ 37, 3. [Cf. also OORT, *Em.*]
- (25) For א ירא א we must read, with FRANK., ירה, (cf. ارواء) or ירה (so GRÄTZ and OORT, *Em.*), I *inebriabitur*; HITZ. pointed ירה = ירה P. H.]
- (28) For א יפול (so, too, SS) read יפול with EW., DYS., OORT, *Em.*, and the parallelism. Notice the *plene* written form as regularly in the case of יפול. א וקעלה and so, too, SS; G, followed by BICK., δ δέ ἀντιλαμβανόμενος (= וקעלה JÄG.) and, correspondingly, for א יפרח (so, too, SS), יפרח.
- (30) א פרי צדיק (so, too, SS) G ספרי צדקה (or צדק, BAUMG., FRANK., TOY) with the arbitrary addition φῦεται.
 א ולקח נפשׁת חכם (so, too, C); G (S) ἀφαιρούνται δὲ ἄωροι ψυχὰι παρανόμων = וקעלה נפשׁת חכם. So LAG. renders, according to whom נשׁת is to be expunged as an attempt to correct נפשׁת. Cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 90, l. 7. FRANK. thinks that G read חכם instead of א חכם; for ἄωρος = חכם cf. 10, 6; 13, 2.
- (31) For א בארץ (so, too, C) G offers μόλις. This is most probably right, but the Hebrew equivalent cannot be reached; GRÄTZ suggests כמעט, but that means *almost*. [In order to give כמעט the required meaning *hardly, scarcely*, it is necessary to insert the negative, כמעט לא ישלם, in modern Hebrew this combination 20 is not uncommon: כמעט לא יוכל לקרא means *he can hardly read* = Arab. ما يعرف. G's version of this line, εἰ δὲ μὲν δίκαιος μόλις σωθήσεται κ. τ. ε. is quoted in 1 Peter 4, 18. א בארץ represents of course an intentional alteration, for dogmatic purposes, of the original text; cf. below, l. 43. — P. H.]
 Instead of א ישלם (so, too, C) read, with SS and GRÄTZ, BICK., ישלם; cf. 13, 13. 25
- 12 (9) For א וקבר לו (so, too, C) read, with SS and HITZ., BICK., FRANK., STRACK, וקבר לו; DYS. reads וקבר and *heaps up*; GRÄTZ, וקבר and *has a span* (of oxen). [For צמד cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 122, l. 51; but we should perhaps read קבר (Assyr. *ebūru*, DEL., HW 11^b, below); cf. Josh. 5, 11. 12 (P). — P. H.]
- (12) Instead of the unintelligible א רעים מצור רשעים (followed by C) SS offer ἐπιθῆναι ἀσέβων κακῶν = רעים מצור רשעים (LAG.), thus omitting מצור. [The original text may have been ישטר מצור רשעים; cf. 14, 11; מצור (cf. Eccl. 9, 14) = קצר or מצורה Is. 29, 7; Ez. 19, 9 (cf. I *munimentum pessimorum*). א רשע before מצור may be a misplaced variant to רעים (cf. below, p. 56, l. 48; p. 57, l. 51). — P. H.]
- For א יתן, with which פרי is generally but arbitrarily understood, read יתן or יתן with DYS., GRÄTZ, KAMPH., WILD., STRACK, TOY, following G ἐν ὄχρῳ μασιῶν; S יתן *sprout, bear* (PINK.) thus rendering (פרי) יתן; S^H (ed. MIDDENDORFF) חסמול.
- (13) For א מוקש (cf. 20, 25; 29, 6) we should perhaps read מוקש *entangles himself*, with GRÄTZ, KAMPH., WILD., TOY, OORT, *Em.*, following 6, 2 and G; DYS. reads מוקש.
- (14) א טוב + (so, too, SS) is a mistaken general limitation of a general statement; [cf. above, l. 23 and p. 44, l. 35; also p. 41, l. 36 and p. 62, l. 6. — P. H.]
 Read, with the K^{thib}, ישיב; Q^{rc} ישיב = *one (or God) will recompense him*. [Cf. below, p. 52, l. 44; p. 55, l. 35 and Crit. Notes on Numbers, p. 43, l. 31.]
- (17) The stem of עד *witness*, עיד, means originally *to repeat*, Gen. 43, 3 בני העיד העיד *repeatedly*; a *witness* is a person who *repeats* the facts of a case. Afterwards the stem עד *to repeat, to reiterate* came to mean *to make a solemn declaration* (עדנה); cf. A syr. *us'id* (DEL., HW 32^b); the translation *testimony* for עדנה is incorrect. — P. H.]
- (25) Instead of א ישמנה and ישמנה read, with SS, תשמנה and תשמנה. The cases in which a masculine predicate is used *after* a feminine subject are either due to special reasons (*anacoluthon* &c.) or are textually suspicious; cf. the list in

- 10 in Jer. 9,6 (הגני צִדְקָם וּבְהַנְתִּים) Θ ἰδοὺ ἐγὼ πυρώσω αὐτοὺς καὶ δοκιμῶ αὐτούς; Zech. 13,9 (וּבְהַנְתִּים... צִדְקָתָם... Θ πυρώσω... καὶ δοκιμῶ); Ψ 66, 10 (צִדְקָתוֹ... בְּהַנְתִּי, Θ ἐδοκίμασας ἡμᾶς καὶ ἐπύρωσας). It is not necessary to suppose that Θ πεπυρωμένος is a transcriptional error for πεπειραμένος (so LAGARDE). In Prov. 8, 10 Θ V has ὑπὲρ χρυσίον δεδοκιμασμένον for \mathbb{A} מְהוֹיֵן נִבְהַר (cf. above, p. 41, l. 9), but in 8, 19 κρείσσω ἀργυρίου ἐλεκτοῦ for \mathbb{A} מִכֶּסֶף נִבְהַר; in 16, 16 both מִיב מְהוֹיֵן and מִכֶּסֶף נִבְהַר are translated αἰρετώτερος χρυσίου or ὑπὲρ ἀργυρίου; so, too, in 22, 1 (\mathbb{A}) αἰρετώτερον ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολὺς; in 21, 3 we find Θ ἀρεστά παρὰ θεῶν μάλλον ἢ θουσιῶν αἶμα = \mathbb{A} נִבְהַר לִיהוּה מִבַּחַת.
- For the corrupt \mathbb{A} כִּמְעַט, at the end of the verse, \mathcal{E} כִּמְעַט *dross* would suggest 10 סינים (cf. 25, 4; for 26, 23 see below, p. 62, l. 46) or כִּדִּיל (Is. 1, 25); but neither סינים nor כִּדִּיל could have been corrupted to \mathbb{A} כִּמְעַט. The original reading must have been עֲסָאס; cf. Jer. 6, 30 where \mathbb{A} כִּכְף נִקְמָאס = Θ ἀργύριον ἀποδοκιμασμένον (כֶּחַף = dokimázō = ἀποδοκιμάζω, נִקְחֵן practically = δόκιμος). Read therefore: — כִּכְף נִבְהַר לִישׁוֹן צִדִּיק לִב רִשְׁעִים נִמְאָס; 15 נִבְהַר means throughout *preferable* and is nowhere used attributively, but is always participial predicate; cf. above, p. 41, l. 11. — P. 11.]
- (23) For \mathbb{A} וְהַחֲמָה FRANK. suggests וְנִקְחָמָה (= *an object of wrath*) parallel to כִּשְׂחֹק at the beginning of the first hemistich; TOY prefers הוֹעֵבָה.
- (24) Only God could be subject of \mathbb{A} יִתֵּן, but He has not been mentioned previously. 20 Θ δεκτῆ, following which BICK. emends: רָצֵן. Read יִתֵּן with HITZ., following \mathcal{S} \mathbb{A} and \mathcal{E} הַתְּהִיב וְהַתְּהִיב. The latter would then be object, not subject, of יִתֵּן; cf. GES-KAUTZSCH § 121, a. [OORT, *Em.* suggests הַתֵּן or הַתְּתֵן. — P. 11.]
- (29) \mathbb{A} לְהֵם, but the abstract noun is strange. Read, with Θ and in accordance with the parallelism, לְהֵם; $\mathcal{S}\mathcal{E}$ express the same but in the plural. Perhaps 25 we should disregard the accentuation and combine, with FRANK., following 13, 6; Job 4, 6, לְהֵם דִּרְךָ (to be pointed לְהֵם?), so that יהוה would be the subject, not דִּרְךָ יהוה.
- (31) In this transposition, which is suggested by the sense, we follow HIRTIG.
- II (3) Read the Q^re, יִשְׁרָם, corresponding to the impf. תִּנְחַם; the K^cthib וְיִשְׁרָם (is the 30 perf. meant?) is simply a transcriptional blunder.
- (6) For \mathbb{A} הֵיחָה TOY prefers הֵחָה, following $\mathcal{S}\mathcal{E}\mathcal{S}$; this is grammatically easier, but mars the rhythm. [Perhaps we should read הֵחָה; cf. 19, 13; Lam. 4, 20. — P. 11.]
- (7) The first hemistich is evidently too long; \mathbb{A} רָשָׁע (so, too, $\mathcal{S}\mathcal{E}$) seems added in order to prevent the offense that might be taken at a statement that this took 35 place at the death of every man [Eccl. 9, 4]. Θ avoids the difficulty by adding צִדִּיק instead of רָשָׁע, and the negative: τελευτήσαντος ἀνδρός δικαίου οὐκ ἄλλοται ἐλπῖς. \mathbb{A} וְהוֹחֵלָה (so, too, $\mathcal{S}\mathcal{E}$); Θ τὸ δὲ καύχημα = הִלְחָה.
- (9) \mathbb{A} כִּכְפָה is right, הִנָּה is subject like צִדִּיקִים; Θ reads כִּכְפָה wrongly. For \mathbb{A} יִשְׁתָּה HITZ., BICK. read מִשְׁתָּה; CHAJES (p. 11) and TOY. שְׁחַח, following 40 Θ παύσις. TOY, however, gives מִשְׁתָּה as an alternative.
- (10) \mathbb{A} תְּחַלֵּן and so \mathcal{E} תְּחַלֵּן *rejoices*; \mathcal{S} \mathbb{A} = תְּחַלֵּן; it probably took חַלֵּן in the sense *to be equipped, active, strong* (PINK.), hence v. 9 \mathbb{A} = יִחַלֵּן; Θ , meaninglessly, κατώρθωσεν. LAG. suggests for this: κατωρχήσατο. Θ jumped from קָרָה to קָרָה and dropped out, in consequence, vv. 10^b and 11^a. The addi- 45 tion to the text of Θ in some Greek MSS, καὶ ἐπ' ἀπωλείᾳ ἀσεβῶν ἀγαλλίαμα· ἵεν εὐλογίας δικαίων ὑψωθήσεται πόλις is from Θ . So LAG. who further ascribes 10^a. 11^b and 12. 13 to the same source.
- (12) [For the recurrence of the initial כ in vv. 9-12 cf. below, p. 54, l. 31. — P. 11.]
- (16) The second and third hemistichs of this verse are added from $\mathcal{S}\mathcal{S}$ against $\mathbb{A}\mathcal{E}$, 50 with EW., HITZ., BICK. (BICK. however reads 16^c: — מִצְעָל יִצְעָל הֵיל). Instead of \mathbb{A} וְעִירֵים (so, too, $\mathcal{S}\mathcal{E}$), which does not suit the context, read וְהִרְוִים, with Θ ἀνδρείοι and HITZ., EW., BICKELL.

- 14 (1) For אִל הַכְּמוֹת נָשִׁים *the most prudent among women* (cf. Jud. 5, 29), read הַכְּמוֹת, with DELITZSCH, DYS., WILD., STRACK, TOY, OORT, *Em.*, on the analogy of 1, 20; 9, 1; [cf. above, p. 34, l. 31. — P. H.] אִל נָשִׁים is an explanatory gloss (so TOY).
- (3) For אִל HITZ., FRANK. read נָה; cf. 10, 13. Instead of the grammatically impossible הַשְּׂמִירִים of 5 אִל read הַשְּׂמִירִים with ŠŠ and HITZ., LAGARDE, OORT, *Em.*
- (4) For אִל אֲבוֹם KROCHMAL (see GRÄTZ), FRANK., CHAJES, TOY read אָפֶם (*without oxen there is no grain*).
- (7) אִל לֶךְ מִנְגֵד לְאִישׁ כְּסִיל (so, too, Š) is evidently corrupt; literally it runs *Go from the presence of a foolish man, and thou dost not know lips of knowledge*. Š (according to JÄG.), Š, and HITZ. read מִכְּסִיל; similarly BICK., only הַכְּסִיל and וּכְבִּילֵי רֵעַת; cf. 10, 21. [We must bear in mind, however, that מִנְגֵד does not necessarily mean *from the presence* (cf. מִבּוֹל Num. 22, 5; מִקֶּדֶם Gen. 2, 8, &c.); the verb הִלֵךְ need not be identical with הִלַּכְתָּ &c. The verse may therefore mean, *Walk in the presence of a foolish man, and thou wilt not know lips of knowledge*, i. e., If you are in constant intercourse with a fool (מתערב לאיש כסיל, cf. 20, 19; or בא את איש כסיל, 22, 24), you will not learn very much. — P. H.]
- (9) אִל אָפֶם means literally, but without the least connection with the second half of the verse, *the guilt-offering mocks at fools*. Quite differently Š (and Š) οἰκτιρα παρανόμων ὀφειλήσουσιν καθαρισμόν and Š כְּסִילֵי בְּחֵטְאָה 20
- (10) For אִל וְ FRANK. reads וְדֹן following Š ὕβρει; contrast TOY.
- (11) אִל וְיִפְרֶה; similarly Š בְּפִרְיָה, and probably Š וְיִפְרֶה will rejoice presupposes the same reading. Against this Š ὀσιήσονται and Š וְיִפְרֶה, probably following 12, 7 25
- (13) For the grammatically impossible אִל (with Š) אַחֲרֵיתָה שְׂמֵחָה (cf. the case in Is. 17, 6, which is quite analogous, and GES-KAUTZSCH, § 131, n, note 1) it is certainly an easy correction, taking the ה over to שְׂמֵחָה, to read אַחֲרֵיתָה שְׂמֵחָה; so HITZ., DYS., BICK., WILD., CHAJES. According to Jäg. this was the reading of Š, but that is uncertain, as is, also, the reading of Š. Yet since the article here 30 would be very strange, אַחֲרֵיתָה must rather be due to a mistaken repetition from v. 12^b. Cf. below, note on 16, 13.
- (14) Instead of the meaningless אִל מַעֲלִין read וּמִמְקַלְלִין with CAPPELLUS, DEL., BICK., KAMPH., FRANK., STRACK, TOY, OORT, *Em.*; cf. Jer. 17, 10; Zech. 1, 4. 6. Š ἀπό τῶν διανοημάτων αὐτοῦ; Š מַעֲלִין; Š מִן הַדְּלִיָּה 35
- (17) For אִל יִשְׁנֵה WILD. suggests, following Š שָׁאן, *but the man of deliberation keeps calm*; of the stem שָׁאן, however, only the Pîlel שָׁאן [contrast p. 35, l. 15; p. 34, l. 46. — P. H.] occurs in OT. TOY, following Š πολλά ὑποφέρει suggests יָשָׁא; but πολλά, which is almost indispensable, is an arbitrary addition.
- (21) אִל K^{chib} עֲנִיִּים; the Q^{re} עֲנִיִּים is unnecessary; contrast above, p. 37, l. 15. 40
- (22) CHAJES p. 16, note ε) proposes to read in 22^b וְחִקְרוּ אֶת-חֲרָשֵׁי טוֹב: *but His mercy shall be with them that devise good*. Perhaps we should insert, with TOY, ל before the second חֲרָשֵׁי. [For חֲסֵד וְאֵמֶת, i. e. *kindness and faithfulness*, not *mercy and truth*, see Crit. Notes on Psalms, p. 80, l. 27; cf. TOY's Comm. on Prov., p. 295. — P. H.] 45
- (24) אִל עֲשָׂרָה does not give a satisfactory sense; Š πανούργος, and following it HITZ. עֲשָׂרָה (cf. Job 5, 13) and DYS., WILD., FRANK., OORT, *Em.*, עֲשָׂרָה which in 1, 4 and elsewhere is used in a good sense; TOY עֲשָׂרָה or עֲשָׂרָה; cf. below, l. 51. [For אִל אֲנִלָּה at the beginning of the second hemistich read, with GRÄTZ, FRANK., TOY, OORT, *Em.*, in accordance with the parallelism, לִנְיָה (cf. 1, 9; 4, 9). For the 50 second אֲנִלָּה GRÄTZ and TOY prefer אֲנִלָּה, in the same way עֲשָׂרָה at the end of the first hemistich. — P. H.]
- (25) Instead of אִל מִרְבָּה (so, too, Š) we would expect a participle parallel to מְעִיל

- 12 GES.-KAUTZSCH § 145, u. Nor can לב be construed as feminine. According to ALBRECHT (ZAT 16, 81) the K^{thib} should be pointed ישׁתנה and ישׁתנה.
- (26) For אלהיתר (= יתר?) read יתר, with HITZ., BICK., STRACK, although אלהיתר might be explained as a "rhythmical" jussive at the beginning of the clause; cf. the numerous instances in GES.-KAUTZSCH § 109, k. 5
For אלה מרעהו (so, too, טצט) read מרעהו, with DÜDERLEIN, HITZ., DEL., NOW., BICK., KAMPH., WILD., STRACK; cf. Job 39, 8.
- (27) For אלה יקר אדם read, with טצט and BICK., יקר אדם.
- (28) Instead of אלה נתיבה read עברה, with טצט, BICKELL, and OORT, Em.
For אלה (so אלה according to the best evidence, cf. BÄR, *Liber Proverbiorum*, 10 p. 40; meaning *no-death*) read אלה with all the Ancient Versions and almost all commentators; only BERTHEAU, DEL., and probably BAUMG., are opposed.
- 13 (1) Since אלה מוסר אב cannot mean *is the result of a father's instruction*, as DEL. renders, the verb governing it must have dropped out. ט forces sense with 15 מוסר מורותא; an equally violent rendering of אלה is attempted by ט (so, too, ט) ὑπήκοος πατρί; they regard מוסר as a passive participle from מר (PINK.). Read, with DYS., following 12, 1, מוסר אב (GRÄTZ prefers אב), and compare on the object coming first, פש 11, 7; 99, 4; [contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 136, l. 35. — P. H.]
- (4) Instead of אלה נפש, which is grammatically impossible (it could be explained 20 only as an archaic form like הית, בנו, &c.; cf. GES.-KAUTZSCH § 90, n), read נפש, with DYS., BICK., OORT, Em.; in טצט the verse runs quite differently.
- (6) For אלה השראם TOY prefers השראם (so one MS).
- (9) GRÄTZ and TOY read ירה *shines brightly*, following 2 K 3, 22; Is. 58, 10, &c., instead of אלה ישמה which is certainly strange. 25
- (10) Instead of אלה רק (so, too, ט) we would expect a participle, as a subject must be expressed; ט κακός = רע (so, since VOGEL, most commentators; PINK. thinks that it is rather רק) is certainly not original.
For אלה נועים FRANK. prefers ננועים *with the lowly* (cf. 11, 2). This is probably right since in all other passages ניען means nothing but *to take counsel, to con-* 30 *sult with others.* [So, too, OORT, Em. — P. H.]
- (11) אלה מהבל (so, too, טצט), according to the usual but linguistically impossible rendering, (*gained*) by fraud, is evidently a transcriptional error for מבהה; ט ἐπι-σπουδαζομένη = מבהה (VOGEL and almost all commentators); cf. 20, 21 Q^{re}.
- (13) For אלה ישלם, we should perhaps read, with FRANK., following ט ὑγιαίνει, ישלם 35 *will keep well, will be safe.* Cf. 11, 31 where ישלם (אלה ישלם) = ט σωζεται.
- (15) Instead of אלה איתן אדם read אדם, with Jäg., DYS., following ט ἐν ἀπωλείᾳ and טצט.
- (16) Instead of אלה כל-ערום *every prudent man* read כל with KAMPH.; cf. 16, 4.
- (17) For אלה רשע we should perhaps read, with GRÄTZ, TOY, רע.
אלה יפל (so, too, טצט) *falls into evil*; the context absolutely requires (hence even 40 LUTHER *bringt Unglück*) יפל; so ARNOLDI, NOW., DYS., BICK., KAMPH., WILD., FRANK., STRACK, OORT, Em.
- (19) The first and second hemistichs of this verse are not parallel; two hemistichs have probably dropped out between them.
- (20) Instead of the Q^{re} הלך (טצט and perhaps also ט) read הלך imper. (cf. הלכו) and 45 similarly the second K^{thib}, הך; so ט (?); but טצט follow the Q^{re} הך. For the second imperative as expression of the certain consequence of an action (*thus thou will become wise!*) cf. GES.-KAUTZSCH § 110, f.
- (21) For אלה ישלם, (so, too, טצט; though, perhaps, with another pronunciation), to which God must be understood as subject, read תשיג with EW., KAMPH., TOY, follow- 50 ing ט καταλήμμεται; cf. the same translation of תשיג Gen. 31, 25; Ex. 15, 9; Deut. 28, 45 and often; the parallelism with הררף is exact.
- (22) [For אלה צפן *predestined* see above, note on 2, 7. — P. H.]

- 14 but the conjecture *פָּרָשָׁה* *plans their destruction* (HITZ., DYS., TOY) is not successful.
- (26) For *אֵל עוֹ* CHAJES (p. 9) prefers the adjective *עו*. It is true that the suffix in *בָּנִי* would then have a natural antecedent which is lacking in the Received Text.
- (32) For *אֵל בְּמוֹתוֹ* (so, too, *ע*) which could only mean (*trusts in his death*, read *בְּמוֹתוֹ* 5 with *ט* *πεποιθὸς τῆν ἑαυτοῦ θούσητι* (cf. I K 9,4); so *Σ* and DYS., BICK., KAMPH., FRANK., TOY, OORT, *Em.*
- (33) The tenor of *אֵל* in the second hemistich is not without difficulty; but to insert a negative before *הִנָּדָע* (so *ט* *Σ*; *ע* cuts the knot with *שָׂמִינְתָּא תְּתִידַע* *folly is recognized*) is too arbitrary (cf. above, p. 44, l. 37). For *אֵל הוֹדַע* TOY reads *אָנָּה*. 10
- (34) [*אֵל הַסֵּר* = *لَحَسْبُ* is doubtful (in Lev. 20,17 it may be a euphemism); perhaps we should read, with JÄG., GRÄTZ, following *τ* *ελασσονούσι, הסר* (cf. 28,22); see, however, 25,10.
- (35) *רַעֲיוֹנֵמְלֶךְ* is not predicate (FRANK.) as in 15,8; 16,13; in that case the *ל* prefixed to the following subject would have to be taken as the emphatic *ל* (cf. Crit. Notes 15 on Ezra-Nehemiah, p. 58, l. 20 and below, p. 49, l. 50; p. 52, l. 11). The construction is the same as in 15,10^a.24^a, &c.; *ס* *حججوا*. — P. H.]
If *אֵל תְּהִיָּה* were a sound reading, we would expect after it *לְטַבֵּשׁ*. DYS.'s and WILD.'s conjecture of *תְּהִיָּה* cannot be defended with *τ* *την δὲ ἑαυτοῦ εὐστροφίαν ἀφαιρείται ἀτιμίαν*. CHAJES (p. 43), following *τ*, omits *ל* before *עָבַד* but prefixes 20 it to *טַבֵּשׁ*.
- 15 (2) The conjecture *הִטִּיף* (DYS., GRÄTZ, KAMPH., FRANK., TOY, OORT, *Em.*) deserves notice as it corresponds to the parallel *יָבִיעַ* much better than *אֵל הִטִּיב*.
- (6) *אֵל* (and, also, *ס* *ע*) *בֵּיה עָדִיק* (here *בֵּיה* is *accus. loci* = *בְּבֵיה*; cf. especially GES.- 25 KAUTZSCH § 118, g; contrast Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 71, l. 25); but *ט* *ἐν πλεοναζούσῃ δικαιοσύνῃ = נְהַרְבֹּז עָדִיק* (JÄG.); BICK. *בְּהַרְבֹּז עָדִיק*.
For the second hemistich of *אֵל*, *ט* had originally *οὐ δὲ ἀσεβείας δόλοιοι ἐκ γῆς ἀπολούνται*; a younger doublet, in which *ס* *ע* agree, is *καρποὶ δὲ ἀσεβῶν ἀπολούνται*. 30
- (7) For *אֵל יָרִיו* FRANK., TOY prefer *יָרָיו*, following *Σ, φυλάσσοισι*.
- (12) For *אֵל אָל* TOY reads *אֵל*, following *τ* *μετά*; [cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 45, l. 35; p. 90, l. 32; p. 115, l. 31; contrast *ibid.* p. 109, l. 7. — P. H.]
- (14) Instead of the K^{thib} *וּפָי וּפָי* (which comes from *פָּיִם* in v. 13) read the Qth *וּפָי* with *ט* *ס* *ע*. 35
- (15) For *אֵל וְטוֹב* it is perhaps better to read, with TOY, *וְטוֹב*.
- (19) For *אֵל יִשְׂרָאֵל* TOY prefers *הַרְצִים*, following *τ* *ἀνδρείων*; cf. 10,4.
- (24) *לְמַעַלְהָ* and *מַעַל* (cf. Eccl. 3,21) may be subsequent additions. The omission of *ל* before *מַעַל*, after the preceding *שָׂאֵל*, may be due to haplography. — P. H.]
- (26) For *אֵל וּבְהַרְרִים* FRANK. is probably right in conjecturing *וּרְצוֹנוֹ* but *His pleasure* 40 *are* &c.
- (28) [*אֵל לְעֲנִיתָ לֵב עָדִיק יִהְיֶה לְעֲנִיתָ*] cannot mean *The righteous considers his word* (TOY) or *das Herz des Gerechten denkt nach, wenn es antworten will* (GES.-BUHL³ s. u. *יִהְיֶה*) but *the mind of the righteous meditates* (cf. 24,2) *a response, tries to give a favorable answer* (cf. below, p. 66, l. 33); *Σ* *mens justi meditatatur obedientiam*. 45
GRÄTZ suggested *לְאֲמוּנָה*, following *τ* *Σ* *ע*, HITZIG *עֲנִיתָ* (*denkt tugendhaft*). — P. H.]
- (31) Instead of *אֵל הַיָּמִים* (so, too, *ע*; in *ט* the verse is missing; cf. LAG. on v. 27^b) HITZ. suggests *חָכֵם*; but this makes poor sense.
- 16 (4) *אֵל לְטַעְנֵהוּ*, but the article is here syntactically impossible; cf. GES.²⁰ § 127, i. 50
- (11) Very attractive is FRANK.'s conjecture *לִיהוּה בַלְּטָם וּמְאֵנִים טַעֲנָם לִיהוּה* *steelyard and scales are judgment for JHVH*, i. e., the employment of false balances will be judged by JHVH.

18

nounced *iš*² (GES.-KAUTZSCH, § 47, b, note); cf. Aram. אִית (LIDZBARSKI, *Epiqr.*, p. 214, Assy. *išū* (DEL., HW 310), *idu* 'hand' (fem. *ittu* 'side', *itti* 'my side' = אִתִּי^β, originally אִתִּי^β; see *Beitr. z. Assyrl.* 1, 172^b); see also Crit. Notes on Chron., p. 61, l. 31. The *nota accusativi* אִת (LIDZ., p. 230) has no connection with the preposition אִת (contrast GEO. HOFMANN, *Phon. Inschr.*, 1889, p. 39), but is originally identical with אִת, אִת representing a form *ith* (Punic *yth*) or *iith* (like *bin* 'son'; cf. NÖLD., *Mand. Gr.*, p. 274, n.) while אִת = *iāth* (contrast DELITZSCH, *Proleg.*, p. 169 below), i. e. a form like *dāmu* 'blood.' The *n* in אִת is just as irregular as the *mi* instead of *th* in Arabic *اليسى* (Assyr. *lašū*, i. e. *lašū* = *lā-išū*; cf. *قام* = *قام* &c.). It is, however, possible that the *sh* in *iš* is a *š*₃ (SFG 20, 3; GGN 25 Ap. '83, 101) = *sh*, so that the *mi* in Arabic would be quite regular, and the *n* in the Heb. *nota accusativi* and Aram. אִתִּי and אִתִּי (NÖLD., *Syr. Gr.*² § 287, n. 1)^δ would then have to be explained in the same way as the *n* in אִתִּי instead of אִתִּי^δ (see *Beitr. z. Assyrl.* 1, 181).^ε In Assy. (DEL., HW 51^b, 160^b) we find *āti*, *āši*, *iāti*, *iāši* — all = אִתִּי. The original meaning of *iāš*, *iāt* 15 was *being*, cf. Assy. *āšū* 'living being, animal' (DEL., HW 143^b), and the *nota accusativi* was originally used only before pronominal suffixes like *iā* in Arabic and *kiā* in Ethiopic;^ζ the use of אִת before nouns^η is secondary.

The form for the second person, Heb. אִתְּךָ, should be *ātuka* in Assy., but instead of *ātuka* (written *attuka*; cf. DEL., HW 160 and above, l. 9) we find 20 *kātu*, *kāšū* (DEL., IIW 357^a), the pronominal suffix being prefixed. This is due to the influence of the forms for the first person, *āti*, *āši*, alongside of which we have *iāti* and *iāši*. The initial *i* is here undoubtedly identical with the *i* in the Aramaic form of the *nota accusativi* אִתִּי, but it produced the impression of the suffix of the first person *-iā* being prefixed. Therefore the final *i*-vowel con- 25 taining the suffix of the first person was no longer preserved but changed into *-u* and *-a*, on the analogy of other nouns, and the suffix *-ka* of the second person was prefixed, *kātu*, *kāšū* instead of *ātuka*, the feminine forms (*kāti*, *kāši*) being subsequently differentiated on the analogy of the personal pronoun, *anta*, *anti*; so, too, *šāšū*, *šūšū* 'him' for *āšūšū*, *iāšūšū*; *niāšū* 'us' for *āšūni*, 30 *iāšūni*, &c. (DEL. § 55, b). Contrast *Beitr. z. Assyrl.* 1, 296. 328. 457. 467. — P. H.]

19 (1) Instead of אִל שִׁפְתָי, which does not correspond exactly to the parallel hemistich, read אִל שִׁפְתָי, with HITZ., GRÄTZ, following אִל (א is lacking in this chapter for vv. 1-3) and 28, 6. 35

Read אִל שִׁפְתָי, with HITZ., KAMPH, STRACK, TOY, following אִל.

^α That is, *iš*, not *'iš*; see *Beitr. z. Assyrl.* 1, 260, n. 27; cf. *ibid.* p. 328.

^β The preposition אִת *with* is not a feminine form of the Assy. preposition *ina* (LAGARDE, *Mittheil.* 1, 226); *ina* corresponds to Ethiopic *en* in አንበሳ; and አንበሳ: (cf. Assy. *ina balī*, Heb. אִתְּךָ, DEL., HW 174^a) contrast DILLM.² § 166, 23; § 170, 5.

^γ *utinam* has, of course, no connection with *اليسى*. In WRIGHT-DE GOEJE 2, 83, below, it is explained as a modification of *ريت* = *رايت*; but it seems to be an emphatic form of the precative *لو* *tū* (DEL., IIW 373^b below) just as the rare *لات* (WRIGHT-DE GOEJE 1, p. 96, below) appears to be an emphatic form of the negative *لا*. Cf. GGN 25 Ap. '83, p. 98, n. 2; RECKENDORF § 132 and p. 709.

^δ This remark has been misunderstood in GES.-BUEHLER, 82^b. NÖLDFEKE does not mean to say that אִת *being* is different from the *nota accusativi*; he only wants to emphasize the fact that the archaic use of אִת in cases like אִת *يَجِبُ* (where אִת = Assy. *iāt*) is different from the common reflexive use of אִת.

^ε For *n* = *ש* cf. above, p. 50, l. 5.

^ζ In *iā* and *kiā* the final consonant has been dropped, while the initial *k* in Ethiopic represents a prefixed pronominal element.

^η Cf. DELITZSCH, *Proleg.*, p. 117 below; IIW 154^a.

- 20 (20) **בְּאִישׁוֹן** with the K^chib (*cf.* 7,9); Q^ré **בְּאִישׁוֹן**.
- (21) The K^chib **מִבְּחֵלֶה** is evidently a transcriptional error; the Q^ré **מִבְּהֵלֶה** is also read by **SSC**; *cf.* 13,11 where **מִבְּהֵלֶה** is to be read for **מִבְּהֵלֶה**.
- (23) [**מִזְקָשׁ אֶרֶם יִלַּע קֶרֶשׁ אֵל**] is syntactically impossible. Nor can we point, with EWALD and BERTHEAU, **יִלַּע** as a substantive, **יִלַּע**. We must read, as in 12,13 (see above, 5 p. 45, l. 40), **מִזְקָשׁ** (*cf.* 6,2) instead of **אֵל קֶרֶשׁ אֵל**. **מִזְקָשׁ אֵל** is an attributive relative clause, **יִלַּע** (point **יִלַּע**; *cf.* below, p. 67, l. 20) is shortened impf. Qal (*cf.* above, p. 46, l. 4) of **לַעֵה** = **לַעֵי** to speak rashly, and **קֶרֶשׁ** = **κορβάν** Mark 7,11. **לַעֵה** "קֶרֶשׁ" is practically equivalent to **נָדַר בְּשִׁנְיָה** *cf.* Eccl. 5,5. For **בָּקַר** we need not refer to Lev. 27,33; in our passage the verb means simply to consider. The 10 idea is, a man should not make a rash, inconsiderate vow but should consider the matter before he binds himself. **SS**'s rendering of this line, **παρῆς ἀνδρὶ ταχὺ τὸ τῶν ἰδίων ἄφοδον, μετὰ γὰρ τὸ εὐξασθαι μετανοεῖν γίνεταί**, is free but correct; it does not presuppose a different text. The primary meaning of **μετανοεῖν** is not repentance but reconsideration, afterthought. — P. H.] 15
- (26) **אֵל וַיִּשָּׁב** is impf. consec. joined to a participle expressing a repeated action (*cf.* GES-KAUTZSCH § 111,u. It is questionable, however, whether the text is not intended for **וַיִּשָּׁב** as simple *modus rei repetita*. For **אֵל וַיִּבְרֵךְ** GRÄTZ and CHAJES (p. 3) prefer **אֵל וַיִּבְרֵךְ** (*he shall bring upon them their own iniquity*); *cf.* 2 S 16,8 *al.* and exactly the same phrase in **ψ** 94,23. 20 [For the recurrence of the initial **מ** in vv. 24-25 *cf.* p. 54, l. 31. — P. H.]
- (27) For **אֵל נַר** it is perhaps better to read, with CHAJES (p. 36), **נַר**.
- (28) [For **וַאֲמַת** see above, p. 47, l. 43; for **אֵל בַּחֶסֶד** in the second hemistich we should probably substitute **בְּצַדִּיק**, following **SS** **ἐν δικαιοσύνῃ**. — P. H.]
- (30) **תְּמָרִיק** with the K^chib, although a Hif. from **מָרַק** is not found elsewhere; for the 25 Q^ré **תְּמָרוֹק** *cf.* Est. 2,3.9.12.
- 21 (4) **אֵל נַר** is evidently **נַר** breaking up of fallow ground (Lat. *novale*) and is thus of intention distinguished from **נַר** light; yet some MSS read **נַר**, **SSC** express **נַר**. HITZ. conjectures **נַב** fruit, CHAJES (p. 42) **נַר**. **נַר** is an Assyr. loanword (just as 30 **כְּנֹזַר**, **כְּנֹזַר**, **כְּנֹזַר**, **כְּנֹזַר**, **כְּנֹזַר**, **כְּנֹזַר**, &c.) which has passed also into Aram. and Arab. (*cf.* FRÄNKEL, *Aram. Fremdw.*, pp. 94.131), but in these languages **נַר** means yoke, not tillage; *cf.*, however, **niru^m šu eqli** (= **הַקְּלָא**), DEL., HW 461^b. Heb. **נַר** tillage is properly *subactio agri*. The stem of Ass. **niru** 'yoke, collar' is **نجر**. — P. H.]
- (6) **אֵל נְדָרָה** (so, too, **SSC**); **SS** **אֵל נְדָרָה** (= **אֵל נְדָרָה** JÄG.; so HITZ.). 35 Instead of the meaningless **אֵל מְבַקְשִׁי** (so, too, **SSC**) read **מְבַקְשִׁי**, with CAPPELLUS, WILD., OORT, *Em.*, following **SS**; HITZ., *Ew.*, DVS., TOY, **מְבַקְשִׁי**.
- (8) [**אֵל** is supposed to be an intransitive adjective (derived from **وزر** *uzaru*, impf. **يوزر** *yauzaru* 'to commit a crime, to be laden with iniquity,' syn. **أَنِيم**, **حَمَل**) like 40 **וַלֵּךְ** Gen. 11,30 (so KÖNIG ii,1,556, n. 1); but it is impossible that the initial **ו** should have been preserved in this case: **אֵל** is probably nothing but a corrupt dittogram of the following **וַלֵּךְ** (so STADE, TLZ '94, col. 234). As in a great many cases, the dittogram has displaced the original word qualifying **אֵל**, *cf.* e. g. v. 26 and Crit. Notes on Isaiah, p. 169, l. 21. **וַלֵּךְ** Gen. 11,30 the **ו** for **א** is simply due to an accidental error; so, too, in the Oriental **בְּהֵיב** at the end of 45 2 S 6,23; *cf.* DRIVER *ad loc.* See also Crit. Notes on Numbers, p. 49, l. 11. — P. H.]
- (9) **מְדוּנִים** (*cf.* p. 50, l. 29) with the K^chib; Q^ré **מְדוּנִים**. — [TOY, following GRÄTZ, reads **מְדוּנִים** instead of **אֵל וּבֵית הַבַּיִת רַחֵב** (*cf.* 25,24), but the Received Text would seem to be correct; **בֵּית הַבַּיִת**, however, probably does not mean house in common (RV^M) but 50 conjugial chamber, although the Assyr. **bit ebûri**, quoted in my *Akkadische Sprache* (Berlin, 1883) p. xxxiv was based on the incorrect publication of the cuneiform text in iv R¹ 27,11^b. The new edition in iv R² shows that we must read, not **bit ebûri**, but **bit emûti** as in iv R 1,40^a (*cf.* Nimr. Ep. 81,46.48). **Bit emûti** means

- 19 (7) The first two hemistichs of v. 7 form one line independent and complete in itself; the third clause belongs to a second line, the first hemistich of which is lacking in א [cf. DRIVER's *Introd.*⁶, p. 395, below]. ט has two additional hemistichs before this second line, but without connection with the v. 7 of א. ל with the K^{thib}; Q^{re} לִי *to him they belong*; cf. 26,2; Ezra 4,2; ψ 100,3. 5
- (8) According to א's punctuation שׂמֵר would be *casus pendens* and equivalent to a conditional clause (cf. above, note on 17 21) and לִמְצָא would have to be understood as dependent on some verbal idea like *it happens* (cf. GES.-KAUTZSCH § 114, h.i.). But for א לִמְצָא we should perhaps read יִמְצָא with DVS., TOY, following ט εὐρήσει and ט̄ (cf. 16,20; 17,20). [It is not impossible that we have in this לִמְצָא a trace of the prefixed emphatic ל (cf. above p. 48, l. 15): יִמְצָא + ל *verily* (see Crit. Notes on Ezekiel, p. 46, l. 19; p. 63, l. 41); cf. also לִנְצֹר in 2,8; לִשְׁמֹרָה in 6,24; 7,5; לִהַשְׁבֵּי 16,30; לִאֲבֹל 30,14. In Is. 38,22 להושיעני יהוה יהוה seems to be imperative (so MARTI, *alt.*) with prefixed emphatic ל. To add רָצָה, with CHLVNE, or הוֹשׁ or קוּם (MARTI) would mar the rhythm. — P. II.] 15
- (11) Instead of א הִאֲרִיךְ (for which we should expect at least the impf. as the *modus rei repetitæ*, GES.-KAUTZSCH § 107, e) read הִאֲרִיךְ with GRÄTZ, PINK., WILD., following ז and corresponding to the parallel זָבַר. 15
- (16) As almost all the antithetic hemistichs standing second are joined on with ו, read וְזוֹה, with ט δ δὲ καταφρονῶν, KAMPH., WILD., STRACK, instead of א בִּזְוֹה 20 ו and ב were transposed, or ו fell out after the preceding ו (*haplography*). FRANK.'s and TOY's suggestion to read, following 13,13, הָרָבִי for א הִרְבִּי (וֹ ditto-gram from following ו) deserves consideration. וְזוֹה; with the Q^{re} (so ט̄ and BICK., perhaps also ט ἀπολείται, cf. Job 4,21); K^{thib} וְזוֹה and so ז. DVS. conjectures וְזוֹה. 25
- (19) Instead of א נִרְל (K^{thib}) which is an evident transcriptional error, read, with the Q^{re}, נִרְל. Yet it is certainly a question whether the original reading was not something absolutely different; cf. HITZIG. 25
- (20) א בִּאֲהַרְיֶהָ; it is perhaps better to read, with FRANK., following Syr. Sir. 2,3, בִּאֲהַרְיֶהָ *on thy paths* (but Cod. Ambros. also בִּאֲהַרְיֶהָ). 30
- (22) א הַתְּאוֹת; EW., FRANK., following ט καρπός, הַתְּבוֹאָה *produce, income, gain*. 30
- (28) א יִבְלַע; better perhaps יִבִּיעַ, with FRANK., following 15,28.
- (29) For א שְׁפָטִים *judgments, punishments* read, with WILD., FRANK., following ט ἀδστιρες (cf. Job 21,9) שְׁבָטִים; cf. 10,13; 26,3, and note on Num. 25,5. 35
- 20 (2) For א אִמְתָּה CHAJES (p. 36) reads אֲמָר *the command* (of the king); better perhaps אֲמַר, as the plural is used exclusively in Proverbs. 35
- (3) [It would perhaps be better to point, with GRÄTZ, FRANK., שְׁבֹת instead of א שְׁבֹת (cf. ψ 127,2), unless we prefer to read שׁוֹב, following ט ἀποστρέφεισθαι. — P. II.] CHAJES' suggestion (p. 24) to read for א וְכָל, following 18,1, וְכָל deserves con- 40 sideration *a fool quarrels about everything, or better with every one*.
- (4) א יִשְׂאֵל with the Q^{re} and ז; K^{thib} יִשְׂאֵל; cf. above, p. 50, l. 23.
- (6) Instead of א יִקְרָא, with indefinite subject, read יִקְרָא, following ז̄ and KAMPH.; [cf., however, Crit. Notes on Ezra-Nch., p. 33, l.28 and above, p. 45, l.45. — P. II.] 45
- א arose through dittography of the ו; read וְקָרָא with ט̄ and KAMPHAUSEN.
- (8) [The בִּכְאֲדִין on which the Babylonian *barû* (see above, p. 33, l. 38) seated himself before rendering a decision is called, in the cuneiform ritual tablets, *kussi da'ani* (cf. IS 1,9; 4,18); see ZIMMERN, *Beitr. zur Babyl. Religion*, p. 104, l. 122.
- (9) For the recurrence of the initial ט in vv. 7-9 cf. p. 54, l. 31. — P. II.]
- (11) Instead of א פָּנָיו (so, too, ז; according to BICK. it comes from 21,8) read 50 רָבִיבוּ, with ט.
- (16) א נִקְרָא with the K^{thib}; the Q^{re} (so, too, ז; ט is lacking for vv. 14-19) נִקְרָה comes from 27,13. 50

- 22 (17) Before **הַם** insert, with BICK., **לְאַמְרֵי**, following **ὁ τὸν ἐμὸν λόγον**; **MS^C** **א**, but **ע** has **ברי (= בְּיָד)** before **הַם**.
א **רַבְרֵי חַכְמַיִם**; **TOY**, **רַבְרֵי**, without **חַכְמַיִם**. **Θ** reads: **Λόγοις σοφῶν παράβαλλε σὸν οὖς καὶ ἄκουε ἐμὸν λόγον, i. e. רַבְרֵי חַכְמַיִם יִשְׁמַע יְיָ-שִׁמְעֵי חַכְמַיִם**. **TOY** considers this a doublet the second form of which apparently omits **חַכְמַיִם**.
 Instead of the strange **א** **לְרַעְיִי** (so, too, **ע**) read, with **DVS.**, **KAMPH.**, **לְרַעְיָה**, following **ὅτι ἵνα γινῶς ὅτι καλοὶ εἰσιν** and **ס**; join with this **כִּי נְעִימִים** from the beginning of v. 18 (so to be read for **א** **כִּי נְעִימִים**, cf. 23,8) where the words are out of place in sense and overburden the hemistich rhythmically (but **TOY**, **לְרַעְיָה מִיִּשְׂרָאֵל**).
- (19.20) Instead of **א** **הֲלֹא אָמַרְתָּ הַיּוֹם אֲפָא אֶחְסֹל כְּתַבְתִּי** (so, too, **ס** and **ע**, only in **ע** **כְּתַבְתִּי** is missing; 10 also **ὅτι τὴν ὀδὸν σου καὶ σὺ δὲ ἀπόγραψαι αὐτὰ** agrees with **א** **ס** in **אָפָא**) read **אָפָא אֶחְסֹל כְּתַבְתִּי הַיּוֹם**, with BICK., CHEYNE, STRACK. **AV**, *I have made known to thee this day, even to thee*, but there is no reason for emphasizing the pronominal suffix (**GRS-KAUTZSCH** § 135, e) in this case; contrast **DELITZSCH ad loc.**
- (20) **א** **שְׂלֵשָׁה** with the **K^{thib}**; the **Q^{rê}** reads mysteriously **שְׂלֵשִׁים** [cf. note on 1 K 9, 22]; 15 the current interpretation of this as *choice troops*, then, taken metaphorically for *choice speeches*, has absolutely no foundation; **ΘΣע** express *three-fold* or *for the third time*.
- (21) **א** **קָשָׁה** (cf. note on 30,6) according to **TOY** gloss of an Aramaic-speaking scribe. Instead of **א** **לְשִׁלְחָהּ** (so, too, **סע**) read, with **J. D. MICHAELIS**, **לְשִׁלְחָהּ**, following **ὅτι τοῖς προβαλλομένοις σοι, i. e., according to ERNESTI (see LAG.), = τοῖς προβάλλουσί σοι (TOY שאֲלֶךָ sing.)**. [Cf. also **OORT**, *Em.*
א **אֲמַרִי אֲמַת**, in the first hemistich, and **א** **אֲמַרִים**, in the second, may be scribal expansions (cf. below, p. 59, l. 12). For **א** **מְשִׁיבֵי פַעַם** in 26, 16 and **אֲמַת** **הַתֵּיב** **Dan. 2, 14.** — **P. H.**]
- (23) For **א** **וּקְבַע** and **א** **קְבִיעֵהֶם** we must read, with **WELHAUSEN** (on **Mal. 3,8**) and **FRANK.**, **וְעַקְבֵּי** and **עַקְבִּיהֶם** (*and He will cheat those who cheated them of their life*).
- (25) **א** **אֲרַחֲקֶיךָ**, with the **Q^{rê}** and **ΘΣע**; **K^{thib}** **אֲרַחֲקֶיךָ**. 30
- (27) **א** **לְמָה** is unnecessary for the meaning and for the rhythm, and should be struck out, with **BICK.**, following **ΘΣע**; its origin was probably through dittography of **לֵם** in **לְשֵׁם** (**BICK.**). [In **Ecc. 5, 5** the case is different. — **P. H.**]
 Instead of **א** **וְקָח** read, with **ΘΣע**, **וְקָחֵךְ**; [see, however, **Crit. Notes on Isaiah**, p. 121, l. 9 and above, p. 52, l. 44. 35
- (29) For the etymology of **מֵהֵר** and its connection with **הִרְרָה** (cf. above, p. 33, l. 24) see note 48 of the paper quoted above, p. 33, l. 43.
 The second clause, **א** **לְפָנֵי מַלְכִים יִתְצַב** is a superfluous explanatory gloss. — **P. H.**]
- 23 (3) **BICK.** is justified in striking out this verse, though **ΘΣע** agree with **א** in supporting it; 3^a is a doublet to 6^b, 3^b belongs to 8^a, while 8^b is a gloss to 9^b (see below, p. 56, l. 25). 40
- (4) **א** **מִבִּינְתָהּ** (so, too, **ΘΣע**) is meaningless; **BICK.** **מִבִּינְתָהּ הָרַל**. [**D. H. MÜLLER** in his *Textkritische Glossen zu den Proverbien*, cc. 23.24 (vol. 14 of the Vienna 45 Oriental Journal, p. 150) inserts 4^b between 9^a and 9^b, and adds 8^b as fourth hemistich. He reads: —
מִבִּינְתָהּ הָרַל — **כִּי בָאוּ כַסִּיל אֶל הַדָּבָר מִבִּינְתָךְ הָרַל**
כִּי יָבוֹן לְשֹׁבֵל מִלִּיךְ וְשִׁחַת רַבְרִיךְ הַנְּעִימִים [standing
Speak not to a fool, desist from imparting to him thy under-
For he will despise thy wise words, and thou wilt have wasted thy good advice. 50
 But **מִבִּינְתָהּ הָרַל** cannot mean *Deine Einsicht enthalte ihm vor. Withhold thy knowledge from him* would be **מִנְעַת מִנְעוֹ בִּינְתָךְ** (or **בְּלֹא**), or **מִנְעַת אֹהֶר מִבִּינְתָךְ**; cf. 1, 15; 3, 27; 23, 13; 30, 7.

23 (29) [The interjection אָבוּי (ἀπ. λεγ.) seems to me doubtful; Ὁ θόρυβος; Ἰ *Cujus patri* *vae?* (?); ע דודא (i. e. לָוֹסֶף, DALMAN דְּרָגָא excitement, ס לָוֹסֶף; Græc. Ven. τίμι αἰ, τίμι φεῦ; J. D. MICHAELIS (Gött. 1778) translated *Uhelkeit*; ZIEGLER (Lpz. 1791) *Ekel*, comparing اِبْء (ubā) 'nausea'; KÖNIG, *Lehrgeb.* ii, 1, 339, derives אָבוּי from אָבָה *to desire*. In GESENIUS' *Thesaurus* אָבוּי was translated *paupertas*, *miseria* and considered to be an abstract form to אָבִין. Perhaps we should substitute אָהָה for אָהָה. In Assyrian the interjection a-a, i. e. ā = אָהָה is not unfrequently found alongside of ā'a = אָ; see DELITZSCH in ZIMMERN, *Babyl. Busspsalmen*, p. 116, below; *Assyr. Wörterbuch*, p. 218; *Handwörterbuch*, p. 32^b; *Assyr. Gr.* § 54; ZIMMERN, *Beitr. zur babyl. Religion*, 1 (Lpz. '96), p. 23 below; 10 *cf. Crit. Notes on Ezekiel*, p. 87, l. 39. For the Assyr. ā = Heb. ā see ZA 2, 261, n. 3; contrast DELITZSCH, *Assyr. Wörterb.*, p. 215, n. 4. The Ancient Versions may have read מְהוּבָה (cf. 15, 16); although this is doubtful (אָאָתָא, ס אָאָא, Ἰ *insatiabiles*, Ὁ ἀφοβία, corrected by LAG. to ἀσέβεια, but ἀφοβία may be used in the sense of ἀσέβεια). — P. H.] 15

מְהוּבָה or מְהוּבָה with the K^cthib; the Q^crê, as elsewhere, מְהוּבָה; see above, p. 50, l. 29.

(31) The K^cthib כִּיִּם (*purse*) is a manifest transcriptional error for the Q^crê כִּוִּם.

(32) אָל וּבְנִפְעָנִי יִפְרֵשׁ אָל is evidently a doublet to אָל בְּנַחֵשׁ יִשְׁךְ אָל.

(34) אָל חָבֵל אָל; but the meaning is uncertain, and the whole phrase is peculiar. Nor is 20 אָל וּבְנַחֵשׁ אָל *like a sailor asleep during a gale* (so FRANK, following Ὁ; TOY pointing חָבֵל instead of אָל חָבֵל is suggested by Ὁ ἄσπερ κυβερνήτης; but חָבֵל does not mean *helmsman*, nor is it necessary to restrict its use to professional sailors: any passenger on a ship may be called חָבֵל, just as we speak of a passenger who does not suffer from seasickness as being a *good sailor*. Cf. also *Sindbad the Sailor*, &c. For the etymology of חָבֵל note حَبَلٌ *sea-coast*; cf. Zeph. 2, 5. 30

Thus the first hemistich refers to the nauseating effect of intemperance, the squeamishness of the stomach: excessive drinking turns the stomach of the wine-bibber; cf. Job 20, 14: —
 לַחֲמוֹ בְמַעַו נַהֲפֵךְ מִרֵּחַ פִּתְיָם בְּקִרְבוֹ
 (and the gloss *ibid.* v. 16). The second hemistich probably describes the last stage, the stupor caused by an overdose of intoxicating liquors; אָל must be the 35 word for *poison* (cf. 32^a אָל אָהֲרִיתוּ בְּנַחֵשׁ יִשְׁךְ 32, 33), and the last word of the verse, which was displaced by חָבֵל, was perhaps מִרָּח; cf. Matth. 27, 34 (οἶνος μετὰ χολῆς μεμιγμένος). The ב before ראש is the ב *instrumenti*. I would therefore restore this line as follows: —

וְהָיִיתָ יַכְחִיבֵל בְּלִבֵּי יָם וְיִבְשָׁב בְּרֹאשׁ מִרָּח; 40

And thou wilt be like a seafaring man in the midst of the sea

And like one fallen asleep after a draught of poisonous gall.

literally *like one sleeping through the poison of gall*. The rendering *Or as he that lieth upon the top of a mast* (so AV) is impossible: a man cannot lie or sleep upon the highest point of a mast. Nor is TOY's rendering much better: 45 *Thou wilt be like one who is sleeping at sea, like one asleep in a violent storm* (cf. above, l. 22; Ὁ ἐν πολλῶ κλύδωνι). *Sleeping at sea* is a perfectly normal condition, and even in a violent storm to be asleep is certainly more comfortable than to be awake. Besides, we must remember Matth. 8, 24.

P. S. — BUDDÉ (viii/2 '00) suggests יִבְשָׁב for אָל in the first hemistich. If 50 we adopt this reading, יִבְשָׁב could be explained as a misplaced gloss on יִבְשָׁב (cf. below p. 50, l. 21), or אָל חָבֵל might be connected with Arabic خِمال which is used of *deadly poison*, سَمٌّ قَاتِلٌ; cf. Assyr. xabbilu 'pernicious' (IIW 267^a). *Rakābu*

- 23 (4.5) The first hemistich of v. 4 is combined by D. H. MÜLLER with the three hemistichs of v. 5 in the following manner: —

אל הניע להעשיר כי עשיר יעשה לו כנפים
 כנשר יעִיף השמים ההעִיף עיניך בו ואיננו

Toil not to make thyself rich, for riches makes itself wings,

Like an eagle it flies heavenward, if thou makest thine eyes fly after it, it is gone.

The ה before העיף would have to be omitted. D. H. MÜLLER's line can only mean *Lassesst du deinen Blick darauf hinliegen?* — *Fört ist es* (see DELITZSCH's Comm., p. 366), but never *Lassesst du deinen Blick dar auf hinliegen*, without ה, as a conditional clause, ה cannot be used as a conditional particle. — P. II.] 10

- (5) אל ההעִיף (so, too, 63C) is an unnecessary third clause; BICK. gets from ההעִיף a termination for v. 4^b and strikes out *כי ואיננו* as borrowed from Job 7,8. For ההעִיף (so K^{thib}; Q^{rc} הִעִיף *will thou cause to fly?*) 6 has ἐπιστήσῃς, 3 לִי, 5 תִּצְדֵּךְ. [PAUL RUPEN, *Crit. Remarks on Some Passages of OT* (London, 1896), p. 4 (*ad* Is. 8,22) finds in העיף a stem עיף *to see*, from which he derives קַעֲפִים, 15 pointing to the analogy of βλέφαρα from βλέπειν. He translates אל ההעִיף עיניך בו *if thou lookest at it with pleasure*. For ה = *if* see above, l. 10. — P. H.] Instead of אל קשה (so, too, 63C) read, with BICK., TOY, עֶשֶׂר, since an expressed subject is absolutely essential.

The K^{thib} ויעיף is evidently a transcriptional error for עיף (Q^{rc}).

- (7) אל כמו עֶשֶׂר כנפשו (similarly 63C) in the first hemistich is unintelligible. Of the second hemistich of this line only כָּרְהוּזוּ has survived.

- (8) On v. 3^b as continuation of v. 8^a see above in the note on v. 3; v. 8^b, although its present position in אל is supported by 63C, must be placed, with BICK., after v. 9. [It seems to be a gloss to 8^b. — P. II.] 25

- (10) Instead of אל עולם (so, too, 63C) read אֶלְמָנָה, with REUSS, DYS., BICK., WILD., TOY, and the parallelism.

- (17) ביראה אל; TOY ירא אהיה *fear JHVH*.

- (18) 6C presuppose the present אל and do not indicate any gap; but 6 has ἐὰν γὰρ τηρήσῃς αὐτά; following this, read either, with BICK., בִּי אִם תִּצְרְנָה, or, with 30 GRÄTZ, תִּשְׁמְרֵנָה. [OORT, *Em.* inserts השמיה, and after אהריתיה, לך.

- (20) למו is a contraction of *luhumil* see WRIGHT-DE GOEJE, 1, § 8), remark c; cf. Crit. Notes on Judges, p. 66, l. 1) and is therefore always plural (= להם), never singular (= לו). The passages where למו seems to stand for לו (GES.-KAUTZSCH § 103, f, note 3) must be corrected accordingly. In Is. 44,15 CHEVNE reads לו 35 for אל; in ψ 11,7 WELIHAUSEN substitutes פניו for אל; in Job 27,23 SIEGFRIED corrects אל כפיטו עליו to ישפוק עליו כפיטו; in the same way he restores in Job 20,23 וימטר עליו for אל וימטר עליו; and in Job 22,2 he gives כי יסבן עליו משיביל for כי יסבן עליו משיביל.

- (22) In 22^b we have an *antiprolepsis*; cf. Crit. Notes on Ezra, p. 71, l. 31. — P. II.] 40

- (24) Instead of the unused forms גול גול (K^{thib}) read, with the Q^{rc}, גִּיל גִּיל. In the second hemistich read, with the Q^{rc}, וְיִזְכֵּר and יִשְׁמַח instead of אל K^{thib} וילך and יושבה. According to the K^{thib} וילך would be *casus pendens* and equivalent to a conditional clause (cf. above, on 17,21) with following *Ware apodosis*; cf. GES.-KAUTZSCH, § 143, d. 45

- (25) V. 25 stands before v. 24 as apodosis to v. 23. It is strange that the mother should be mentioned twice; TOY is probably right in omitting ואמך at the end of the first hemistich. [אמך may be a misplaced gloss (cf. above, p. 45, l. 35), with *Ware explicativum* (cf. Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 68, l. 53; Crit. Notes on Ezekiel, p. 116, l. 2), on וילדהך at the end of the second hemistich. — P. II.] 50

- (26) תצננה with the K^{thib}; Q^{rc} תצננה, so 63C and BICKELL.

- (27) For אל זונה (so, too, 63C) we should probably read, with GRÄTZ, following 6, זָרָה; in 2,16; 7,5 this stands parallel to זָרָה. [Cf. *اللواتع adulteress*, زارة =.]

- 24 (17) Instead of the K^cthib אֲבִיקָה follow **Ⲭⲑⲥ** and read the Q^crê אֲבִיקָה; the change is required also by **בכשלו**.
 (21) For **עם שְׁנֵיהֶם אֶל־הַתְּעַרְבִי** FRANK., partly following **Ⲭ**, reads **עם שְׁנֵיהֶם אֶל־הַתְּעַרְבִי** *be not overbearing with either of them*. But would not this admonition be rather superfluous?
 (22) **שְׁנֵיהֶם אִו** (so, too, **Ⲭⲑⲥ**) cannot be satisfactorily explained; Ew. suggests **שְׁנֵיהֶם** *those who rise up against them*, scil. **Ⲑⲏⲕⲏ** and the king), BICK. **שְׁנֵיהֶם**. It is, perhaps, simpler to read, with DVS., **שְׁנֵים** as in the preceding line.

- (26) [**Ⲑⲓ** makes the second hemistich too long and may be scribal expansion, cf. above, p. 55, l. 23. — P. H.]
 (27) Since the first two clauses form a complete line we must recognize the existence of a gap after **אחר**; BICK. supplies **לָךְ אָשָׁה**.
Ⲑⲓ must be explained as perf. consec. after a disconnected adverb of time: *afterwards, then thou mayest* &c. Cf. the illustrations given in GES.-KAUTZSCH § 112, 00.
 (28) [For **Ⲑⲓ** H. MÜLLER, *l. c.* prefers **Ⲑⲑⲑ**, following Ex. 23, 1; Deut. 19, 16; **Ⲑⲑⲑ** 27, 12; 35, 11. — P. H.]
 For **Ⲑⲓ** **ⲏִּפְתִּיתָ** read, with Ew., **ⲏִּפְתִּיתָ = Ⲭ** **ⲡⲓⲁⲧⲟⲩⲟⲩ**. **ⲏִּפְתִּיתָ** could be explained only as P^fel of **ⲡⲏⲧ** with the prefixed interrogative **ⲏ**, but for an interrogative particle after **ⲏ** there would hardly be any analogy, except perhaps in **ⲏִּלֹא** 2 S 15, 35. A question, however, is out of place here, if only on account of the preceding prohibitive clause.
 (29) [The last clause of the verse, **Ⲑⲓ** **אָשִׁיב לְאִישׁ כַּפְּעָלוֹ** seems to be an explanatory gloss. D. H. MÜLLER, *l. c.*, inserts the words after **Ⲑⲓ**, making **ⲏִּשְׂרַע עֵשָׂה** **ⲏִּשְׂרַע לֹא** the second hemistich. — P. H.]
 (31) **ⲡⲓ** with the majority of MSS (including Cod. Erfurt. 3, Jaman, and Petropol. a. 1010) as well as in accordance with the statement of SAMSON HANNAQDĀN (about 1240 A. D.) and according to the *editio princeps* (Naples, 1486, *Compl.*, BÄR, and GINSBURG. **ⲡⲓ** corresponds to Arabic **قَمَش** [قماش] *things thrown aside as of no use*, **ⲡⲓ** **ⲡⲓ** *to eat what one may chance to find, even if it be worthless*]. The spellings **ⲡⲓ** (so edd. Soncin. & Mant.) or **ⲡⲓ** and **ⲡⲓ** must be rejected. [Cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 167, l. 24.
 The following clause, **ⲡⲓ** **ⲡⲓ**, is an explanatory gloss on **ⲡⲓ** (cf. GES.-KAUTZSCH § 117, z, end). D. H. MÜLLER, *l. c.*, leaves **Ⲑⲓ** **ⲡⲓ** in the text, as second hemistich to **Ⲑⲓ** **ⲡⲓ**, and inserts after it as first hemistich to **Ⲑⲓ** **ⲡⲓ**, following 15, 19; Is. 5, 5; Mic. 7, 4; Hos. 2, 8, **ⲡⲓ** *its hedge of thorns was removed*. In this way he arranges the five verses (30-34) in two stanzas, each consisting of three lines or six hemistichs. P. H.]
 (34) Instead of **Ⲑⲓ** **ⲡⲓ** read, with DVS., **ⲡⲓ**, following 6, 11 and **Ⲭ**. Instead of the inexplicable plural **ⲡⲓ** of **Ⲑⲓ** read the singular, **ⲡⲓ**, as in 6, 11, with **Ⲭⲑⲥ**; [cf., however, above, p. 31, l. 31. — P. H.]

- 25 (4) **Ⲑⲓ** **ⲡⲓ**; **Ⲭ** **καθαρόν ἄπαν** (according to DVS., WILD., **ⲡⲓ** = **ⲡⲓ**, FRANK. **ⲡⲓ**), but **Ⲑ** **ⲡⲓ**, **ⲡⲓ**, **ⲡⲓ**.
 Verse 5, whose structure is exactly the same, shows that we must read **ⲡⲓ** **ⲡⲓ**.

- 23 *elipha* = **רכב המרכב** is common in Assyrian (DEL., HW 619); **בלב ים** = Assyrian *ina libbi lâmdî* (SCHÜRADER'S KB I, p. 166, l. 59; DELITZSCH, HW 698^a). As a rule, we find in Assyrian *ina qabal lâmdî* (HW 579^a) = **בהיך הים** Ezek. 26, 5; Neh. 9, 11, also *ina kirib tâmdî* (HW 591^b). For **היך** cf. **היך** Ezra 4. 22.
- (35) For the brevity of the hemistich **סתי אקין** see above, note on 1, 10. The entire verse is probably a gloss of an 'anticeototaler,' who admits that intoxicating liquors may be poison, but a very palatable and comparatively harmless poison from which he does not propose to abstain in the future. The two verbs **הכני** and **הלמיני** represent conditional clauses: *If they have struck me* or *They may have struck me*. **סתי** is here conjunction, = **אם**, **ו**, **מתי**. 5
- 24 (1) Note the alliteration in v. 1: — **אל תקנא באנשי רעה** ואל תתעו להיות אם
and in v. 3: — **בזכמה יבנה בית** ובזכמה יתכוננו
In the 2 stanza, however, there is no trace of it; nor is the alphabetical device carried through. Cf. in 31, 2: — **מה ברי ומה בר בטני** ומה בר גררי 15
and in v. 11 of the last chapter: — **כטח בה לב בעלה**
ibid., v. 21: — **לא תירא לביהה משלנ** בי בל ביתה לכש שנים
In all these cases, however, this alliteration may be accidental; cf. above, p. 54, l. 31. — P. 11]
- (5) **אל הנגר בכס בען אל** can only be made intelligible by adding a verb, such as **הנגר** 20 following 31, 17. But evidently **פזן** is to be read, with HITZ., DYS., GRÄTZ, BICK., KAMPH., WILD., TOV, following **פזן**, and also **פזן** in 5^b (cf. Job 9, 4). Such comparisons are very common in the style of the Book of Proverbs (also in Ecclesiasticus): not only persons are compared with each other (cf. 16, 32; 19, 1; 27, 10; 28, 6) but also conditions and actions (15, 16f.; 16, 8, 19; 17, 1; 21, 9, 19; 25, 7, 24). Further, we have perhaps to add, with BICK., TOV **הכס טוב** after **הכס**. The suggestion of GRÄTZ that **נגר** may be a corruption of **נקח** (see above, p. 41, l. 40) breaks down on the alphabetical arrangement; [cf., however, above, l. 14.]
- (6) **אל ברב אל**; DYS., following **אל ברב** by the counselor's insight.
- (9) Instead of **אל אנה** read **אנה** (BICK. אנה), with **שטיא ט**, **שטיא ט**, **שטיא ט**. 30
- (10) The beginning of the first hemistich is lost; BICK. supplies **ביום טכה**. [D. H. MÜLLER, *l.c.*, makes **התרפיה ביום צרה** the first hemistich, and inserts a second **צרה** before **בהנה**. He combines this line with the following two verses, and translates the passage as follows: — *If thou hast been slack in the time of trouble of others, thy strength may fail on the day of thy own trouble. Therefore deliver those* 35 &c. If we adopt this explanation, it would be better to read, at the beginning of the second hemistich, **לך ביום צר**; but the proposed restoration is hardly satisfactory. — P. 11.]
- (14) **הנה** should be read, with BICK., instead of **אל הנה**; something, also, has fallen out after it. BICK. supplies **ללכה הנה**. **אל הנה** is probably intended for **הנה** with 40 mutation of Qâmeç to Seghöl under the influence of the following **הנה** cf. **הנה** and **נה** for **נה** before gutturals; GES.-KAUFZSCH § 37, d'. The form **הנה** could be supported only by the doubtful analogy of **נה** (Gen. 46, 3); of **נה** we have, in addition to **נה**, only **נה**; cf. GES.-KAUFZSCH § 69, m. [**אל הנה** = **נה**, however, seems to be intended not as an infinitive but as an emphatic imperative like **נה**, **נה**, &c. — P. 11.] 45
The last two hemistichs of this verse, although **אל** is supported by **שטיא ט**, are struck out by BICK. as borrowings from 25, 16 and 23, 18.
- (15) **אל רשע** mars the rhythm and is perhaps better omitted, following BICK. and TOV. 50

25

find **قَطَا** زيد in the same meaning, it would seem that all these various forms are subsequent modifications of **קָטַן**. LAGARDE's theory that **קָד** is shortened from **קָדַם** (cf. RECKENDORF, *Arab. Synt.* § 112) is not probable. The **ס** in **סָד** represents a partial assimilation to the **ס** (see *Beitr. z. Assyrr.* I, 264 below) and the **ט** in **קָטַט** a subsequent assimilation of the **ס** to the initial **ס** (cf. above, p. 42, l. 29). **קָטַט** is a word like **שָׂפָה** present which is originally identical with **שָׂפָה** sheep; see Crit. Notes on Isaiah, p. 204, l. 6.

- (18) For **מַפְּץ** we must substitute **מַפְּץ**, stem **מַפְּץ** or **מַפְּץ**, Assyrr. *nafāzu* 'to strike, to smash,' DEL., IIW 475^a. — P. H.]
- (19) Instead of **מַפְּץ**, which can only mean a *pasturing* (see below), not a *crumbling tooth* as it is commonly explained, deriving from **רָצַץ** = **רָצַץ**, read, with OORT (see below, l. 18; cf. *Em.*), **רָצַץ**, following **κακοῦ**, and with similar meaning **רָצַץ**. For **מַפְּץ** read, with HITZ, &c., **מַפְּץ**. How **מַפְּץ**'s curious text arose from Haggadistic interpretation see indicated in the Introduction to *Ekha rabbathi* (p. 13 of WÜNSCHE's translation), and cf. M. T. HOUTSMA in ZAT '95, pp. 150f. **מַפְּץ** is passed over by **ט**, nor is it contained in v. 20^a which is a doublet to v. 19^b. We must strike it out, with LAGARDE (he regarded it as = **מַפְּץ** and originally a gloss on **מַפְּץ** in v. 18^a) and with OORT (*Festbündel* . . . *aan Dr. P. J. Veth*, pp. 21f.). Yet this strangely shortens the second hemistich.
- (20) **מַפְּץ** **מַפְּץ** (so, too, **רָצַץ** but not **ט**) is evidently, apart from **מַפְּץ** for **מַפְּץ** and **מַפְּץ** for **מַפְּץ**, a doublet of 19^b and therefore to be struck out, with HITZ., LAG., BICK., OORT, WILDEBOER.
Instead of **מַפְּץ** (so, too, **רָצַץ**; also in **רָצַץ** is to be read for **רָצַץ**, see PINK.) the context requires some word meaning *wound*. **τὸ ὤσπερ ὄζος ἔλκει ἄσυμφορον** from **ἔλκος** *sore, ulcer*; hence GRÄTZ, OORT (see above, l. 18), נתק Lev. 25 13, 30; BICK. guesses **מַפְּץ** על **מַפְּץ** על **מַפְּץ**; [but it is more probable that something has dropped out before **מַפְּץ**, perhaps **מַפְּץ** (contrast ἐπιχέων ἔλαιον, Luke 10, 34.) The emendation **מַפְּץ** seems to be correct (contrast TOY *ad loc.*). **τ** has in Lev. 13, 30-37; 14, 54 **θραῦσμα**, for which it would be better to read **τραῦμα**, as in Lev. 13, 31 (**مسحاة**). The special meaning of **מַפְּץ** in Lev. is *linea tonsurans* and *linea sycosis*. — P. H.]
- (21) Strike out, with BICK., following **ט**, **מַפְּץ** and **מַפְּץ** (so, too, **רָצַץ**) as explanatory glosses. [Cf. below, note on 31, 16.]
- (22) **מַפְּץ** can hardly denote *heap* or *snatch up and put upon* (TOY), but it may mean *to burn*; cf. Ethiopic **ገገገ**: *xatūna* 'to be kindled, to burn,' **ገገገ**: *axtūna* 'to kindle, to light,' **ገገገ**: *māxtōt* 'lamp, candlestick, torch' (see *Johns Hopkins University Circulars*, March, 1884, p. 51^a and *GES., Thes.*, s. v. **מַפְּץ**). Nor is this meaning unsuitable in 6, 27 and Is. 30, 14. In **מַפְּץ** must be derived from **מַפְּץ** (cf. WELLSHAUSEN, *Skizzen und Vorarbeiten*, part 6, p. 175; so, too, GRÄTZ, *Comm.*). Jerome in his *Psalterium juxta Hebræos* renders *terrebit* or rather *torrebit* (cf. NESTLE, *Psalterium Tetraglottum*, Tüb., 1879; **Α, πτοή-σει σε** (= **מַפְּץ**). Nor does post-Biblical **מַפְּץ** (Aram. **מַפְּץ**) mean *scharren, schüren* (DALMAN's *Wörterbuch* s. v.). Assyrr. *xatū*, which BROWN-DRIVER-BRIGGS' Lexicon compares, has no connection with this stem, but corresponds to Arab. **مَكْسَرٌ** من حزن او فزع او مرض فتخشع = **مَكْسَرٌ**. Cf. Assyrr. *xatū ša* 45 *murši* (DEL., IIW 295^b below), *taxtū* NE 51, 9, *taxtū* 'overthrow.' — P. H.]
- (27) Instead of the meaningless **מַפְּץ** of **מַפְּץ** (**τ** **μῆν** δὲ **χρη** λόγους ἐνδόξους; **רָצַץ** **מַפְּץ** **מַפְּץ**) it is perhaps, on the whole, best to read **מַפְּץ**; with DEL., DYS., BICK., following Ex. 18, 18; yet both the masculine plur. and the parallelism make this reading somewhat dubious. FRANK., following **τ** (see above, l. 47) reads **מַפְּץ** **מַפְּץ** **מַפְּץ** therefore use thy compliments (lit., words of praise) sparingly (cf. v. 17; Is. 13, 12). [**מַפְּץ** = Assyrr. *usāqir*, see *Zeitschrift für Keilschriftforschung*, vol. 2, p. 269 DEL., IIW 240^a. — P. H.]

- 25 (7) אֶשֶׁר רָאוּ עֵינֶיהָ אֵל (so, too, ט; also טז but with the addition λέγε) is taken by BICKELL, FRANK. with v. 8^a, where we should have then to read, with BICK., אֶל־תֵּצֵא (not תוֹצֵיא, FRANK.).
- (8) אֵל; FRANK., TOY, כִּי (for how will thou fare in the end &c.), but the following clause, מִהַ תֵּעָשֶׂה אַחֲרֵיהָ, is the first hemistich of a second line, and the second 5 hemistich of the first line, except כִּי, is lost.
- (11) For אֵל תִּפְתִּי FRANK., TOY prefer תִּפְתִּי, goldene Gravüren auf silbernen Bildstücken [sic!], which is supposed to mean like golden gravings on carved figures of silver; TOY: Like graved work of gold and carved work of silver (scil. just as indelible). But what are goldene Gravüren or golden gravings? And are those 10 engraved on stones more easily effaced?

[LUTHER's rendering *Guldene Apfel in silbernen Schalen* (AV, *apples of gold in pictures of silver*) cannot be justified, but is certainly better than the translations suggested by modern commentators. I believe that אֵל במשכיות is a corruption of בשוכות (Syr. حَصَّةٌ) on branches, plural to שוכת עצים (ט κλάδος ἔβλου) 15 Jud. 9,48. There may have been even a collective noun Gezweige so that we might read במשוכת כסף. Also טז נגורא appears to mean branch, rod; the l'ael נגר to whip may be denominative. (P. S. — I have since noticed that HITZ. translated *Goldene Apfel an silbernen Zweigen*, reading מִשְׁכֵּי־אֵל for אֵל במשכיות.)

It is not impossible that the unintelligible עֶל־אֶפְנֵי of אֵל, at the end of the line, 20 is a misplaced and corrupted gloss on במשוכת or בשוכות, for עֶל־עֲפָאִי; cf. ψ 104, 12 (מבין עֲפָאִים יִהְיוּ קוֹל); Dan. 4,9.11.18. At any rate this conjecture is better than the traditional combination of אֵל עֶל־אֶפְנֵי with אֶפְנֵי (إِقْبَان) or عَفَان = عَلَى عَفَانِهِ (Prov. 15,23; so ABULWALID) or with עֶל־אֶפְנֵי = وَجِبَةً = عَلَى in his way, 25 so IBN EZRA); cf. DELITZSCH's Commentary, p. 404, l. 4 and GES.-BUHL³ s. v.

However that may be, so much seems to me certain that we have here a mythological reminiscence, just as in the case of עֵץ חַיִּים and פֶּקֶד חַיִּים (cf. above, p. 36, l. 30), viz. an allusion to the Semitic prototype of the golden fruit of the Hesperides; cf. the אֱלֹהִים נֵן in Ezek. 28, 12ff. (see TOY's notes in our new English translation of Ezekiel, p. 155, l. 9) and the description of the garden of the gods 30 in the Babylonian Nimrod Epic (ed. HAUPT, p. 63, ll. 48-51), where the trees of the gods (iççe şa ilâni) bear pearls (sându; see my article *Wo lag das Paradies?* in *Über Land und Meer*, 1894/95, No. 15) as fruit (inbu), the branches (xunmatu) hanging full of them, pleasant to the sight (ana dagâli lâbat; Gen. 3,6 תִּצְהוּ הוּא 35 תִּצְהוּ הוּא); cf. below, l. 39; in Dan. 4,9.17 הוֹנָה שִׁפּוֹר, see Crit. Notes on Daniel, p. 24, l. 42), while the foliage (xaçxaltu = xaçxatu; cf. خوص, Syr. 40 ܟܘܨ, foliage, esp. palm leaves; DELITZSCH, Krone = פֶּאֶרֶה, Is. 10,33) consisted of lapis lazuli (uknû; see *Johns Hopkins University Circulars*, July '94, p. 111); the fruit it bore was beautiful to behold (ana amâri ça'âx; cf. DEL., HW 566^a. 284^{a,b}; see also SCHRADER's KB 6,1, p. 208, ll. 47-51. I would therefore restore 40 v. 11 as follows: — (2) עֶל עֲפָאִי וְזֶה בְּשׁוֹכוֹתֵי כֶסֶף דְּבַר דְּבַר יִבְעֶתְהוּ: Like apples of gold on branches of silver is a word spoken in due season.

It is a legendary reminiscence just as we speak of the Golden Age, the Philosopher's stone, the Holy Grail, &c. Contrast ZAT 21,80. — P. H.]

- (12) Instead of אֵל מוֹכִיחַ read, with HITZ., שִׁיחַ, following ὁ λόγος; טז מְחַמְמַח 45 (= תוֹבַחַח? GRÄTZ); BICK. דְּבַר.
- (13) וְנִקְּשׂ אֶדְנֵי וְשִׁיב אֵל (so, too, טז; but ט ψυχὰς δὲ τῶν αὐτῶν χρωμένων ἀπελεῖ) is a superfluous element in the verse, and is probably only an addition to the comparison completely expressed in the preceding two clauses.
- (15) For אֵל קָצֵן FRANK. suggests קָצֵף an angry one; TOY יִשְׁקֵט קָצֵף anger is appeased. 50
- (16) [רִי is not a secondary formation derived from כִּי but כִּי־הוּא is a compound of כִּי and הוּא (cf. e. g. Lev. 25,26). Syr. כִּי־הוּא means both enough and already, just as 45 قد (e. g. زيد قد زيد what is enough for Zeid and وكان قد مضى سنة). As we

- 26 earthenware (دهن برصاحی), not to covering vessels of base metal with silver. — P. H.]
 All הלקים (so, too, S^C) is usually, but artificially, explained as *fervent lips*, i. e. overflowing with assurances of friendship; read, rather, with BICK., הלקים, following ὁ λεία, cf. Gen. 27, 11 &c. where λείος = הלק; GRÄTZ prefers הלקות. 5
- (24) All בשפתיו with the Q^ré and ὁ S^C; K^ethib. בשפתיו.
- (26) All leaves the suffix in רעהו unexplained; read תבסה, with ὁ δ κρύπτων, S^C *مفصلا*, T^e מבסה; [so, too, OORT, *Em.*]. HITZ. read תבסה, and BICK. בסה.
- (28) All cf. on this reading, to which witness is expressly borne by QIMHĪ and others, BÄR, *Liber Proverbiorum*, p. 49; GINSBURG, רָעִיו. Further, ὁ ἀλήθειαν, S^C *מהמלא*, T^e ארהתה רקותא, can hardly have read otherwise. REISS, EW., HITZ., ארני; TOY בקליו (*befools its possessor*).

- 27 (6) All ונעקרות, but unintelligible; DYS. conjectures ונעקרות; read, with BICK., מנרבת, following ὁ ἐκούσια. S^C read מנשקות, but T^e וביטן. 15
- (9) All וסחק רעהו מפעת (so, too, S^C, but unintelligible; read, with HITZ., BICK., ומהקרה מפעת, following ὁ καταρήνυται δὲ ὑπὸ συμπτωμάτων ψυχῆ. KAMPH. renders quite differently: *but a friend is sweeter to a man than fragrant woods* (= מפעי נפש; for נפש cf. Is. 3, 20, but contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 82, l. 10). For KAMPH.'s rendering it would be better to read with DYS. רעהו רעהו. [OORT, *Em.* reads רעהו and בעצבת. — P. 11.] 20

- (10) All ורע with the Q^ré; ורעה K^ethib.
 All אהיה אל (so, too, ὁ S^C) has arisen from taking the proverb in a sense originally foreign to it; read, with BICK., אה and omit אל, which is better both in rhythm and meaning. 25

- (12) For All נסתר we should perhaps read, with TOY, נסתר.
- (13) For All נקרה (so, too, S^C, which could only refer to a harlot (cf. 5, 20; 6, 24, &c.), read, with REISS, STRACK, נקרים, following ὁ τὰ ἀλλότρια, (which VOGEL regards, but probably wrongly, as a translation of נכריה), and 20. 16 K^ethib.

- (14) [The first hemistich seems too long; בקול נודול and בבקר may be scribal expansions. — P. H.] 30

- (15) For All בשתקה, which could be nothing but Nif. of שנה with abnormal transposition of ה and ו (cf. GES.-KAUTZSCH, § 75, x), read בשתקה, with OLSHAUSEN, STADE, BICK., TOY. [For שנה cf. note 107 of the paper cited above, p. 33, l. 43. — P. 11.]

- (16) All צפניה צחה רוחה ושמן מינו יקרא (so, too, S^C, BICK. *צפניה צחה רוחה ושמן מינו יקרא*; WILD. *צפניה צפן רוח*) is hopelessly corrupt. ὁ βορέας σακληρός ἄνεμος, 35 *δνόματι δὲ ἐπιδύσιος καλεῖται*; so, too, S^C. BICK. *צפניה צחה רוחה ושמן מינו יקרא*; WILD. *צפניה צפן רוח* the *Northern region hides wind*, but a masculine predicate after a preceding feminine subject is impossible.

[TOY calls all the readings that have been suggested for this line, *desperate expedients*. ὁ's rendering is intelligible but incorrect. It is possible that the author 40 of this משל meant to allude to the fact that the North (more accurately North west) wind is indeed cold and rough in winter (cf. 25, 23, but pleasant and refreshing during the summer months, while the South (or more accurately the Southeast) wind is called *favorable* (יםיין), although it is, especially during the summer months, just as unbearable as the *sirocco* (cf. BENZINGER's *Heb. Arch.*, p. 30 and *ibid.*, p. 31, 4, also BÄDEKER's *Palestina*, p. xlvii, and Luke 12, 55: ὅταν [ιδετέ] νότον πνεῦμα, λέγετε ὅτι καύσων ἔσται).

In view of the numerous etymologies in J we can safely believe that the author of this line was conscious of the connection between רימן and ימין; nor need we doubt the fact that ימין meant *favorable, propitious* in Hebrew (cf. בנימין Gen. 35, 18) just as in Arabic. Assyr. *limnu* 'evil' is probably a compound of *li-imnu* (cf. above, p. 51, l. 10) 'not right, inauspicious' (see *Beitr. z. Assyrl.* 1, 467); cf. Assyr. *li-hanitu* 'sin,' ZIMMERN, *Busspatmen*, p. 37, n. 2. 50

26 (2) [In the cuneiform incantations we find: *May the disease of the head* Assy. *murū qaqqudi*, that is, perhaps, *erysipelas*, *St. Anthony's fire*; see ZA 8, 182) *fly away like a bird* Assy. *kima iṣṣūri littapraš*; DEL., HW 545^b]; cf. al-o ZIMMERN, *Busspsalmen*, p. 101; DEL., HW (50^a s. v. שֶׁהָם. — P. 11.]

לא K^cthib with 𐤀𐤔𐤅; Q^cré 𐤁; cf. above, p. 52, l. 5. 5

(5) [V. 5 may be a corrective interpolation; cf. my note on the corrective interpolations in Eccl. (*Johns Hopkins University Circulars*, June 1891, p. 115, n. 5) and above, p. 45, l. 42; also p. 58, l. 6; p. 65, l. 28. Possibly v. 8, which interrupts the connection between vv. 7 and 9, should be inserted after v. 4. — P. 11.]

(6) 𐤀𐤋 𐤏𐤍𐤁𐤀 is unintelligible; 𐤀𐤋 𐤏𐤍𐤁𐤀 𐤏𐤍𐤁𐤀 read 𐤏𐤍𐤁𐤀, similarly 10 𐤔𐤅. Ew. conjectures 𐤏𐤍𐤁𐤀 𐤏𐤍𐤁𐤀; HITZ. 𐤏𐤍𐤁𐤀; BICK. 𐤏𐤍𐤁𐤀 (without 'r).

(7) 𐤀𐤋 𐤏𐤍𐤁𐤀 is grammatically impossible and probably to be emended, with DYS., to 𐤁𐤏𐤁𐤀 *they hang down* since 𐤏𐤍𐤁𐤀 could hardly stand out of pause. DEL., BICK., KAMPH., WILD., STRACK, 𐤏𐤍𐤁𐤀 (*hanging down*); HITZ. 𐤏𐤍𐤁𐤀. 𐤀𐤋 ἀφελού; 𐤔𐤅 𐤀𐤋 𐤏.

(8) Instead of 𐤀𐤋 𐤏𐤍𐤁𐤀 (so, too, 𐤅 and BICK.; 𐤔 𐤏) read, with DYS., GRÄTZ, TOY, 15 𐤏𐤍𐤁𐤀; 𐤀𐤋 ὅς ἀποδευσεύει.

(10) 𐤏𐤍𐤁𐤀, which is unintelligible at the end of the verse, is to be put, with BICK. and OORT, *Em.*, after 𐤁𐤏.

The second 𐤏𐤍𐤁𐤀 of 𐤀𐤋 is probably due to the misplacing of 𐤏𐤍𐤁𐤀; read, with BICK., 𐤏𐤍𐤁𐤀. 𐤔𐤅 also (cf. PINK.) read the end of the verse 𐤏𐤍𐤁𐤀. 20

(17) For 𐤀𐤋 𐤏𐤍𐤁𐤀 𐤀's reading κέρκου = 𐤏𐤍𐤁𐤀 JÄG. deserves consideration. [𐤀's reading *tail* instead of *ears* is perhaps preferable: if you take a snappish cur by the ears he will hardly be able to bite, but if you take hold of his tail the case is different. — P. 11.]

𐤀𐤋 𐤏𐤍𐤁𐤀 is either to be struck out, with 𐤀, as a false addition (so TOY) to 𐤏𐤍𐤁𐤀, 25 besides being rhythmically superfluous, or to be attached to the first hemistich, as is done by DEL., NOW., DYS., BICK., KAMPH., WILD. [It would seem to be more natural to read, with 𐤀 *commiscetur rixe alterius* and 𐤔 𐤏𐤍𐤁𐤀, 𐤏𐤍𐤁𐤀 𐤏𐤍𐤁𐤀 *intermeddling* (so, too, TOY) instead of 𐤀𐤋 𐤏𐤍𐤁𐤀, 𐤅 𐤏𐤍𐤁𐤀 (contrast DELITZSCH's *Commentary*, p. 427, below). For 𐤔 𐤏𐤍𐤁𐤀, we must substitute, with 30 HITZ., 𐤏𐤍𐤁𐤀. 𐤀 προεστώς ἀλλοτρίας κρίσεως *who takes up the quarrel of another man*. In the Arabic Version, ed. LAG., 𐤏𐤍𐤁𐤀 𐤏𐤍𐤁𐤀. Κρίσις, however, does not mean here 𐤏𐤍𐤁𐤀 but 𐤏𐤍𐤁𐤀; cf. Herod. 5, 5. The transposition of the two consonants in 𐤀𐤋 𐤏𐤍𐤁𐤀 was, of course, influenced by the preceding 𐤏𐤍𐤁𐤀 35 at the end of the first hemistich.² We have here an intentional paronomasia, cf. I. M. CASANOWICZ, *Paronomasia* (Boston, 1894), p. 68, No. 291. The preposition 𐤏𐤋 does not militate against the correctness of the reading 𐤏𐤍𐤁𐤀. In the first place, we may read 𐤏𐤋 = 𐤏𐤋 20, 19; furthermore, 𐤏𐤋 may have the meaning *in addition to* (GLS.-BUIHL 𐤏𐤋 𐤏𐤋); cf. 𐤏𐤋 𐤏𐤋, 𐤏𐤋 𐤏𐤋, &c. — P. 11.] 40

(18) Some qualification of 𐤏𐤍𐤁𐤀 can hardly be dispensed with; BICK. supplies 𐤏𐤍𐤁𐤀 40 which, changed into 𐤏𐤍𐤁𐤀, has found its way to the end of the verse.

The removal of 𐤏𐤍𐤁𐤀 compels us to add 𐤁 before 𐤀𐤋 𐤏𐤍𐤁𐤀.

(21) For 𐤀𐤋 𐤏𐤍𐤁𐤀 WILD., following PERLES' *Analekten*, p. 90, suggests 𐤏𐤍𐤁𐤀 *bellores*; but the parallelism is in favor of the Received Text. 45

(23) [𐤀𐤋 makes the first hemistich too long and should be omitted (cf. above, p. 44, l. 11); the 𐤏𐤋 used for glazing pottery (Sir. 38, 30^c) was, of course, not 𐤏𐤋 𐤏𐤋 but 𐤏𐤋 𐤏𐤋, i. e. *litharge* (λιθάργυρος) or *lead monoxide*. The *tertium comparationis* is the smooth superficial covering. As 𐤏𐤋 is always *crockery* in distinction from vessels of metal (cf. Lev. 6, 21), 𐤏𐤋 must refer to the process of glazing 50

^a [ZIEGLER remarks in his translation of Proverbs (Leipzig, 1791) that 𐤏𐤋 belongs to 𐤏𐤋; so, too, DATHE (1789). — P. 11.]

- 28 For **א** **נָסוּ** DYS., GRÄTZ read **נָסוּ**; they regard the **ו** as due to dittography of the **ו** that follows.
- (2) **ס** follow **א**; **Θ** δι' ἀμαρτίας ἀσεβῶν κρίσεις (= **רבים** JÄG.) ἀνὴρ δὲ πανούργος κατασβέσει (= **יָדַע** EW., HITZ.) αὐτάς. GRÄTZ **יִרְעֹבוּ**; BICK. **מִבֵּן יִרְעֹבוּ**: 5
Unless we are ready to adopt BICK.'s emendation we must omit **מִבֵּן** as an explanatory gloss to **יָדַע** (cf. Neh. 10, 29); otherwise the hemistich would be too long.
- (3) For **א** **רָשָׁע** (so, too, **ס**) read **רָשָׁע** (TOY, **נָבִיר רָשָׁע עֵשָׂק**) as in v. 15. **Θ** ἐν ἀσεβείαις points to the same reading. HITZ. takes **רש** = **ראש**; [so, too OORT, Em.].
- (4) **א** **רָשָׁע**; **Θ** **ס** read **רָשָׁע**.
- (6) For **א** **רָבִיבִים**, the basis of which must be some artificial interpretation, read **רָבִיבִים**, with **Θ** **ס**, STRACK (following IBN EZRA), KAMPH., TOY; GRÄTZ prefers **רָבִיבִים**. [The idea underlying the dual is the *double life* the **עֵשָׂק** leads. Cf. Sir. 2, 12; Prov. 20, 10, 23; Deut. 25, 13 **וּבָנִים** (AV, *divers weights*; see GES.-KAUTZSCH § 123, f); 1 Chr. 12, 33 **בְּלֵב לֹב וּלְבַב** (AV, *not of a double heart*; ψ 12, 3 **בְּלֵב לֹב וּלְבַב** (AV, *with a double heart do they speak* and our *double-dealing, double-eyed, double-faced, double-handed, double-hearted, double-tongued* (German *doppeltzungig*) &c. The *two ways* do not refer to the good way and the bad way between which the man has to choose (TOY) but to the two parts the **עֵשָׂק** acts, one secretly, and the other openly, the evil way which he pursues and the good way which he pretends to follow (so FLEISCHER in DELITZSCH's Comm. and 20 WILDEBOER). — P. II.]
- (8) **וּבִתְרֵבִית** with the K^{thib} and **ס**; Q^{thib} and **Θ** **וּבִתְרֵבִית**, and so BICK. [**וּבִתְרֵבִית**, however, may be a scribal expansion, suggested by Lev. 25, 36; Ez. 18, 8. 13. 17; 22, 12. — P. II.]
- (10) The unnecessary third hemistich of **א** is found also in **ס**; it exists, too, in **Θ**, 25 but there, by the addition of another hemistich, it has been developed into an independent verse of quite different context; BICK. **וְרָשָׁעִים לֹא תִסְיָמִים יִנְחִלוּ מִן** **וְרָשָׁעִים לֹא תִסְיָמִים יִנְחִלוּ מִן**: The hemistich is doubtless to be struck out as an antithetic scribal expansion. [Cf. p. 68, l. 36 and Crit. Notes on Isaiah, p. 164, l. 12.]
- (12) For **א** **יִהְיֶה** we must read **יִהְיֶה**, from **הַפֶּשֶׁת** = **חַבֵּשׁ** to *imprison*, Syr. **سج**, Arab. **حبس**; cf. Job 40, 13 **פְּנִיָהֶם חַבֵּשׁ בְּמִטּוֹן**, which is rightly translated by GEO. HOFFMANN (*Hiob*, Kiel '91): *Kerkere ein ihren Trotz in der Unterwelt*. In the cuneiform incantatory legend of the Descent of Istar^a to Hades (Obv., l. 38) the same expression is used: *uppišši-ma* (= *huppišš + ši*; cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 115, l. 45; DEL., HW 116^b).^β The *š* in Assy. **חַבֵּשׁ** = **حبس** as well as in **יִהְיֶה** 35 in our passage is due to partial assimilation of the original **ב** to the following **ש**; cf. Mandaic **חַבֵּשׁ** = **דוּשְׂשָׁא** *honey*, Assy. *dišpu* (for *dipšū, dibšū* cf. Assy. *ušpēlu* for *אֲשַׁבְעַל*, *ipiši* for **יָבֵשׁ**, DEL., HW 514 s. v. **פֶּשֶׁל**, 188^a below); see Crit. Notes on Isaiah, p. 84, l. 45 and Notes on Ezekiel, p. 67, l. 13; cf. ZA 4, 268. The form **יִהְיֶה** may have been preferred in order to distinguish it from **לֹב** 40 *be bound up, bandaged, dressed* (Is. 1, 6; Ez. 30, 21). **Θ**'s rendering of **א** **יִהְיֶה** **רָשָׁע**, ἀλίσκονται ἀνθρώποι is quite correct; ἀλίσκονται, however, does not mean here they *perish* (الناس يفتنون) and **רָשָׁע** (الناس يفتنون) but they *are caught, captured* (حبس, سبي, اسر). It is by no means necessary to suppose, with JÄGER, that **Θ** read **יִהְיֶה** (cf. UMBRETT's Commentary, Heidelberg, 1826, p. 381) 45 or **יִהְיֶה** (LAG., p. 88); nor need we emend to **יִהְיֶה** or **יִהְיֶה** (DYS.) or **יִהְיֶה** (PERLES; cf. WILD.) or **יִהְיֶה** (TOY). **א**'s reading **יִהְיֶה** is supported by **ס** **יִהְיֶה** and **נָסָא** and **ס** **יִהְיֶה**, as we must read instead of the received **יִהְיֶה** (ZAT 14, 211). — P. II.]

——*—*

^a [Cf. the reference in SIEGFRIED-STADE's Lexicon, p. 184^b, above.]

^β In SCHRADER's KB 6, 1, p. 82 *uppišši* is translated *treat her*, but this rendering is marked as doubtful. — P. II.]

- 27 I would therefore propose, with due reserve, the following restoration of the text: — וְיִסְּפוּן יָסוּן שְׂמֵהּ-[]: וְיִסְּפוּן יָסוּן שְׂמֵהּ-[]².
 For רוּחַ קָשָׁה = ἄνεμος σκληρός cf. Is. 27,8 where אֵל בְּרוּחַ הַקָּשָׁה = ἃ ἐν πνεύματι τῷ σκληρῷ, and for צָפוֹן and הַיָּסוּן see Cant. 4,16. It is evident that יָסוּן might easily have dropped out before יָסוּן, and it is curious that we have in אֵל, instead of two derivatives of יָסוּן at the beginning of the second hemistich, two derivatives of צָפוֹן at the beginning of the first hemistich.
- (17) For אֵל יָהָר we must read, with אֵל, יָהָר, impf. Hof. of חָרַר, and for אֵל יָהָר, in the second hemistich, with יָהָר, יָהָר, impf. Hif. OORT, *Em.* reads יָהָר and יָהָר. — P. II.] אֵל פָּנֵי is perhaps to be struck out, following טוֹב. 5
- (18) [אֵל should be pronounced תְּאַנְהָ; see above, p. 34, l. 44. — P. II.] After יָבִיבָּר we should perhaps add בּוּ, with DYSERINCK. 10
- (19) Instead of אֵל מִיָּמִים the parallelism would lead us to expect a noun governing הַפְּנִינִים in the genitive; ἃ ὡς περ οὐχ ἄμοια (= ?), so, too, אֵל. HITZ. conjectures בְּמִטָּה; VOGEL, BICK., FRANK., TOY, OORT, *Em.*, following אֵל, בְּמִטָּה. 15
- (20) אֵל with the K^{thib}; it is, perhaps, only a miswriting of אֵבְרוֹן which occurs everywhere else [cf., however, שְׁלָמָה = سليمان, אֵלָה (gent. שְׁלוֹנִי) = سيلون, patron. of אֵלָה, גְּלוּ (gent. גְּלוּנִי); see GES.-KÄUTZSCH § 19, l. — P. II.]. Q^{re} אֵבְרוֹן, but according to others, אֵבְרוֹן.
- (21) Instead of אֵל מְהַלְלוּ we should, perhaps, read, with DYS., מְהַלְלוּ, following אֵל אֵל; 20 GRÄTZ מְהַלְלוּ.
- (22) The first hemistich is evidently overburdened; אֵל, followed by אֵל, reads בְּמַכְתָּשׁ, a reading which was probably due, in the first instance, to הַכְתוּשׁ; BICK. strikes it out, following אֵל. NESTLE (*Expository Times* 8,6, p. 287) thinks that הַרְיֹפוֹת (probably to be read, with CHEYNE, הַרְיֹפוֹת, ה to be taken as a radical on account of 2 S 17, 19) is a mistake for some form derived from צָרָה with the meaning *crucible*, and that the same word lies behind בְּעִלִּי (notice, before ל), as in ψ 12,7 (cf. WELLHAUSEN *ad loc.*). On the other hand, CHEYNE (*loc. cit.* 8,7, pp. 335 f.) reminds us that בְּתוֹךְ הַרְפוּתָה is supported by אֵל, except that אֵל read בְּתוֹךְ הַרְפוּתָה in the midst of insults and paraphrased its reading ἐν μέσῳ σκεδερῆος ἀτυμώδων. The word עִלִּי, which belongs to the language of the Mishnah, CHEYNE further holds, is only a variant of מַכְתָּשׁ, and this again is only an example of the explanatory additions which transcribers delight in. 25
- אֵל מְהַלְלוּ (so, too, אֵל) is to be struck out, with BICK., following אֵל אֵל. 30
- (23) For אֵל עָרְרִים we should perhaps read, with אֵל, עָרְרִיָּה. 35
- (24) Instead of אֵל וְאַם read וְאַין, with DYS., following אֵל οὐδέ and אֵל. The final ך appears in אֵל as the first consonant of the following word. Under אֵל גִּזְרֵי some expression parallel to גִּזְרֵי must lie concealed; GRÄTZ suggests אֵל עֲשָׂרָה (?), אֵל אֲנִי. אֵל παραδιδωσιν, אֵל מעבד, אֵל שלם do not help. BICK. conjectures הָלִי before גִּזְרֵי. 40
- גִּזְרֵי גִזְרֵי with the K^{thib}; Q^{re}, unnecessarily, גִּזְרֵי.
- (25) [For אֵל גְּלוּ we should perhaps read גְּלוּ, although, in OT, גְּלוּ is used exclusively of the shaving of the hair, but cf. رعى = جلع. אֵל גְּלוּ does not mean *aftergrowth* (TOY: but *fresh verdure, shoots from the seed*, comprising all plants in their incipient stage. In Gen. 1,11 רִשָּׁא denotes shoots from the seeds both of עֵשֶׂב and of עֵץ. — P. II.)] 45
- (27) אֵל לְהַחֲבִיב (so, too, אֵל) is to be struck out, with BICK., TOY, following אֵל; it is a gloss on לְהַחֲבִיב, and overburdens the hemistich. For אֵל וְחַיִּים (so, too, אֵל) GRÄTZ most suitably conjectures וְחַק on the analogy of 31,15. 50

28 (1) For אֵל רִשָּׁעִים read רִשָּׁעִים and, reversed, for אֵל צְדִיקִים read צְדִיק [so, too, OORT, *Em.*]; אֵל has the singular in both hemistichs while אֵל אֵל have the plural.

- 28 (16) TOY omits **א** **נ** **ג** **ד** as a gloss. [This improves the rhythm. — P. II.]
For **א** **נ** **ג** **ד** read **ג** **ד**, with REUSS, BICK., FRANK., TOY, following **ט** **צ**.
ט's reading **ה** **ב** **ו** **ז** for **א** **ב** **ג** **ד** deserves consideration; it is accepted by EW., GRÄTZ, KAMPIL, WILDEBOER.
Instead of the K^rthib **ש** **נ** **א** **י** read the Q^rrê **ש** **נ** **א**, with **ט** **צ** and BICK. (TOY, **ש** **נ** **א**). 5
- (18) **ה** **ד** **ק** **י** for **א** **ב** **ג** **ד** as in v. 6^b.
Instead of **א** **ב** **ג** **ד**, which cannot mean *all at once*, read **ה** **ד** **ק** **י** or **ה** **ד** **ק** **י**, with LAG., GRÄTZ, BICK., KAMPIL, STRACK, OORT, *Em.*, following § and perhaps also **ט** (see PINK.); **ט** **א**. TOY omits **ב** **א** **ח** as a gloss.
- (23) For **א** **ב** **ג** **ד**, which gives no meaning in this place and is rhythmically superfluous, read **ה** **ד** **ק** **י** with BICK., at the end of the verse. This reading, it is true, has not the support of the Versions; **ט** **δ** **δ** **ο** **υ** **ς** (= **א** **ב** **ג** **ד**); LAG. **ו** **ב** **א** **ח** **ו**, **ט** **ק** **ר** **ט** **י**, **ט** **א**. The meaning *afterwards, at last* (STRACK in his Commentary: *schliesslich*) is uncertain; the reading of **א** **ב** seems to be influenced by dogmatic considerations, to make God the speaker (therefore the accentuation **א** **ב** **ג**, with **א** **ב** **ג** **ד** 15 instead of the disjunctive **ב** **ג** **ד** **ה** as attested by WICKES); [*cf.* p. 41, l. 36]. TOY cancels **א** **ח** as gloss or dittogram. [OORT, *Em.* reads **ח** **א** **ח** **י**.]
- (24) **א** **ב** **ג** **ד** (so, too, **ט** **צ**) is rhythmically superfluous and should be struck out, with DYS., BICK., as a scribal expansion. 20
- 29 (2) **א** **ב** **ג** **ד** **ה** **ו** **ז** **ח** **ט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **טו** **טז** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל** **לא** **לב** **לג** **לד** **לה** **לו** **לז** **לח** **לט** **מ** **מא** **מב** **מג** **מד** **מה** **מו** **מז** **מח** **מט** **נ** **נא** **נב** **נג** **נד** **נה** **נו** **נז** **נח** **נט** **ס** **סא** **סב** **סג** **סד** **סה** **סו** **סז** **סח** **סט** **ע** **עא** **עב** **עג** **עד** **עה** **עו** **עז** **עח** **עט** **פ** **פא** **פב** **פג** **פד** **פה** **פו** **פז** **פח** **פט** **צ** **צא** **צב** **צג** **צד** **צה** **צו** **צז** **צח** **צט** **ק** **קא** **קב** **קג** **קד** **קה** **קו** **קז** **קח** **קט** **ר** **רא** **רב** **רג** **רד** **רה** **רו** **רז** **רח** **רט** **ש** **שא** **שב** **שג** **שד** **שה** **שו** **שז** **שח** **שט** **ת** **תא** **תב** **תג** **תד** **תה** **תו** **תז** **תח** **תט** **י** **יא** **יב** **יג** **יד** **י�** **יז** **יח** **יט** **כ** **כא** **כב** **כג** **כד** **כה** **כו** **כז** **כח** **כט** **ל**

- 31 τωσαν; S **שמע** **מלמה** **יגלב** **עבא**; both S and T begin the verse with an imperative, *Beware*.
 יא with the Q^ré; אא with the K^chib. KAMPH. suggests אל [so, too, OORT, *Em.*, i. e. *Textus Hebraici Emendationes quibus in Vetere Testamento Neerlandice vertendo usi sunt* A. KUENEN, I. HOOVKAAS, W. H. KOSTERS, H. OORT, *edidit* 5
 H. OORT. Lugduni Batavorum, typis E. J. Brill, MCM]; but see KÖNIG, *Lehrgebäude*, vol. 2, p. 245, note 2.
 (8) הלוף אל; but perhaps the ה is due to dittography (the following verse begins with פתה) and we must read, with DYS., TOY (*all who suffer*), הלי.

10

- (11) For the alliteration in the first hemistich see above, note on 24, 1.
 (15) According to TOY אל לנערותיה וחק is a gloss, a repetition or explanation of the second hemistich. 15
 (16) נטעה with the Q^ré and S^c; K^chib נטע (= נטע DYS.; נטע GRÄTZ). [I should prefer to read נטע, omitting כרם which spoils the rhythm; כרם is a subsequent explanatory addition just as סים and לחם in 25, 21 or אננים in Eccl. 3, 5. — P. 11.]
 (18) בליל with the K^chib; Q^ré בלילה.
 (21) For the alliteration in this verse see note on 24, 1. 20
 For אל שנים we should, perhaps, read שנים, with LUTHER &c., following Θ δισσῶς which, however, Θ takes with v. 22.
 (25) ותשחק אל, perhaps better ותשחק for the same reasons as in 30, 25 ff. Cf. above, p. 68, l. 26.
 (27) K^chib הליכות is transcriptional error for הליבות; so Q^ré. 25

30

clause; perhaps we should read, with enclitic, emphatic מָה : — ולא שבעת ומה אכלה — לִקְרֹתְךָ *verzehrend war deine Gluth* (شعوتك وشعفتك) — $\text{לִקְרֹתְךָ} = \text{לִקְרֹתְךָ}$; cf. Ex. 3, 2. Note also cases like אִל שְׁמַעְתֶּם for שְׁמַעְתֶּם , Jer. 3, 13 &c. For the emphatic *ma* in Arab. *Allāhümma* (see Crit. Notes on Numbers, p. 48, l. 45) cf. also Arab. *halümma*, Heb. הֵלֵם ; see also WRIGHT-DE GOEJE³ 2, 343, l. 10.

In Ezek. 19, 2, on the other hand, the מָה after אֲמַרְתָּ seems to correspond to the Assy. *mā* 'thus, as follows,' introducing *oratio directa* (cf. DEL., *Ass. Gr.* § 78; HW 387^b): מָה may be combined with the preceding אֲמַרְתָּ so that the *קִינָה* begins with אָמַרְתָּ like the second allegory in v. 10.

The matter deserves further investigation.

The prefixed ל in לֹא־בָל is perhaps the emphatic particle (= Assy. *li ikkal*, cf. above, p. 52, l. 11 and below, p. 86, l. 28); otherwise we should have no apodosis.

(15) Cf. CHEVNE, PSBA 23, 143. — P. H.]

(16) אִל עָצָר (so, too, סֵע) is struck out by BICKELL. Ὁ ἕρως γυναικός probably read only ὄρα .

(17) For אִל לִקְרֹתְךָ (cf. GES.-KAUTZSCH § 24, c) we should perhaps read, with FRANK., וְקָנָה ; cf. 23, 22^b.

(18) וְאָרְבָּעָה with the Q^crè; וְאָרְבָּע K^cthib.

(20) Both the subject-matter and the prosaic form of this verse prove it to be a later addition (cf. above, p. 67, l. 28); so DATHE, HITZ., DEL., FRANKENBERG.

(24) [Omission of the הַכְּמִים in the second hemistich would improve the rhythm; it is probably a gloss on מִהַכְּמִים . OORT, *Em.* reads מִהַכְּמִים . — P. H.]

(25) אִל וְיָבִינוּ , impf. consec. (in the same way v. 26: וְיָשִׁיבוּ , v. 27: וְיָעֲזָב) might be explained as indicating *facts* known by experience; according to KÖNIG, *Synt.* § 369, f the emphatic copulative connection may be used instead of other coordinating conjunctions. But we should probably point וְיָבִינוּ &c. as simple *modus rei repetitæ*, just as we have the simple impf. in a negative clause in v. 30.

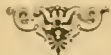
(28) For אִל וְהִתְפַּשׂ we should perhaps read, with MÜHLAU, DYS., following $\text{Ὁ εὐάλωτος ὤν, ἡתפῶσ}$ [so, too, OORT, *Em.*

(29) The first hemistich would gain by omitting הַמָּה . — P. H.]

(31) The text is hopeless; DYS. conjectures ingeniously $\text{וְהִישָׁר מִתְנַשֵּׂא וְהִישָׁר}$.

For $\text{אִל אֲלֵקִים עִמּוֹ}$ Ὁ has δημηγορῶν ἐν ἔθει ; so, too, $\text{سَمِعَ مَا جَمَعُوا}$, and $\text{עָרְאָם וְנִטְלִיל בֵּית עֲבַדְיָה}$. HITZ. conjectured $\text{עִמּוֹ אֱלֹהִים עִמּוֹ}$, DYS. אֲלֵקִים עִמּוֹ , BICK. קָם לְעִמּוֹ .

(33) The third clause of v. 33 may be the complement to a lost hemistich; but it is probably nothing but scribal expansion added by some one who felt called upon to append a moral. [Cf. p. 65, l. 29; p. 62, l. 8. — P. H.]

31

(2) The addition $\text{מִהַלְמוֹאֵל בְּבוֹרֵי אֲמַר אֲלֵיךְ בְּרִי}$ is preserved in Ὁ ; its omission in אִל and סֵע is probably due to *homoteleuton* of בְּרִי . [The second בְּרִי , however, is better omitted. OORT, *Em.* inserts אֲמַר after אִל . — P. H.]

(3) Instead of the curious וְהָרָקִיעַ of אִל we should perhaps read, with DYS., KAMPH., WILD., וְהָרָקִיעַ ; cf. Cant. 7, 13 and above, p. 38, l. 22. TOY suggests וְלִבְבֵךְ .

For אִל לְמַחֲזֹת GESENIUS conjectured לְמַחֲזֹת (so also DEL., WILD., STRACK, TOY, OORT, *Em.*); MÜHLAU better לְמַחֲזֹת , *those who enervate*. Ὁ εἰς ὑπεροβουλίαν, $\text{سَمِعَ مَا جَمَعُوا}$, $\text{עֵל לְבִנְתֵי מַלְכֵי}$.

(4) $\text{אִל לְמַלְכִים לְמוֹאֵל}$, (similarly סֵע ; but Ὁ has $\text{μετὰ βουλῆς πάντα ποίει}$), is rhythmically superfluous and evidently only a dittogram of the words which follow, with the addition of לְמוֹאֵל .

The evident gap after וְלֹרְזֻנִים should probably be filled with לְשָׂא or some such expression; Ὁ ends the verse with $\text{οἱ δυνατοὶ θυμῶδεις εἰσίν, οἶνον δὲ μὴ πινέ-$

40

45

50

After 24,22 **A** and **G** differ also in the arrangement of the text: after the *Collection of Aphorisms* in 22,17-24,22 **G** has the first half of the *Sayings of Agur ben-Jakoh* (30,1-14), preceded by five proverbs not found in **A** (see below, p. 82, l. 32); then follows the conclusion of c. 24, *viz.* vv. 23-34, containing the additional small collection of *Aphorisms of the Sages* (גַּם אֵלֶּה אִפְרוֹרִיִּים), and there- 5
after comes the second half of the *Sayings of Agur ben-Jakoh* (30,15-33), containing the *Numerical Proverbs* (see above, p. 67, l. 32) and followed by the *Sayings of Lemuel* in 31,1-9.

In the final chapters 25-31 the arrangement is practically the same in both recensions except that, as stated above (ll. 2.6), the *Sayings of Agur and Lemuel* 10 (30-31,9) precede in **G** cc. 25-29, the first section (30,1-14) being inserted between vv. 22 and 23 of c. 24, and the final section (30,15-31,9) after the last verse of c. 24: thus cc. 25-29 are inserted, in **G**, between vv. 9 and 10 of c. 31; and the section 24,23-34 (גַּם אֵלֶּה אִפְרוֹרִיִּים) is interposed between vv. 14 and 15 of c. 30. This arrangement of **G** (22,17-24,22; 30,1-14; 24,23-34; 30,15-33; 31,1-9; 15
25-29; 31,10-31) is manifestly inferior to that of **A**. — P. 11.

- 1 (7) Between 7^a and 7^b of **A** two additional hemistichs are inserted in **G**:— 20
 σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιούσιν αὐτήν·
 εὐσέβεια δὲ εἰς θεὸν ἀρχὴ αἰσθήσεως,
 The first of these is derived from ψ 110 (**A** 111), 10, where, also, it is preceded
 by ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου; the other is evidently a second translation of 7^a
 (so, too, ΓΟΥ). 25
- (12) Instead of 12^b **G** reads καὶ ἄρωμιεν αὐτοῦ τὴν μνήμην ἐκ γῆς, which is probably
 derived from ψ 33 (**A** 34), 17 τοῦ ἐξολεθρευσοῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.
 It may be a substitute for some illegible passage in the Hebrew original (so
 LAG.); *cf.* Crit. Notes on Isaiah, p. 80, l. 6; p. 86, l. 15; p. 138, l. 28; p. 152, l. 3, &c.
- (14) In **G** 14^b has a double translation:— 30
 κοινὸν δὲ βαλλάντιον κτησώμεθα πάντες
 καὶ μαρσίπιον ἐν γεννηθῆτω ἡμῖν.
 The first and freer rendering is to be regarded, with JÄG., LAG., and BAUMG.,
 as the original; the second is lacking in Cod. 23 of HOLMES and PARSONS.
- (18) **G** adds a third clause ἡ δὲ καταστροφή ἀνδρῶν παρανόμων κακὴ *for the end* (or 35
destruction) *of the godless is evil*, (Heb. עַר שַׁר אַנְשֵׁי דַרְרָה (Dei.)). This brings to
 mind **G**'s version of Job 8,19: ὅτι καταστροφή ἄσεβοῦς τοιαύτη, but is probably
 nothing but an explanatory gloss to the preceding θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς κακά.
- (21) Between 21^a and ^b **G** inserts ἐπι δὲ πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει *and she sits at*
the door of the mighty, which is evidently derived from 8,3 where παρά γὰρ 40
 πύλαις δυναστῶν παρεδρεύει is an inaccurate translation of **A** קַרַת יְפִי שַׁרְעִים לִי.
- (27) **G** (but not **G**^P) adds a fourth clause ἡ ὕταν ἔρχηται ὑμῖν ὄλεθρος, an evident
 doublet to 27^c, καὶ ὕταν ἔρχηται ὑμῖν θλίψις καὶ πολιορκία, which was sub-
 sequently added and connected by means of ἡ. According to LAG., this fourth
 clause 27^d was rather a second translation of 27^a καὶ ὡς ἂν ἀφίκηται ὑμῖν ἄψω 45
 θόρυβος, which was moved down here because a parallel was required for 27^c.
- 2 (2) **G** gives two translations of 2^b: — καὶ παραβαλεῖς καρδίαν σου εἰς σύνεσιν and παρα-
 βαλεῖς δὲ αὐτήν ἐπὶ νοουθήτησιν (**G**^P νοουθεσίαν) τῷ υἱῷ σου. The first rendering
 is, without doubt, a correction of the second and more original one, which pre- 50
 supposes as Hebrew original: הַנְּבִיאִים לְבָנָהּ אֵשֶׁת. It is probably connected with the
 reading אֵשׁ יָבִי in 3^a which is attested by **G**.
- (16) It is useless to attempt to trace **G** τοῦ μακράν σε ποιῆσαι ἀπὸ ὕδου εὐθείας καὶ

Appendix

Additional Lines and Hemistichs

found in the

SEPTUAGINTAL VERSION OF THE BOOK

and

Lines wanting in that Version.

THE SEPTUAGINTAL VERSION of the Book of Proverbs contains a number of משלים and hemistichs not found in the received Hebrew text (cf. 1, 7, 14, 18, 21, 27; 2, 2, 19, 21; 3, 15, 16, 22, 28; 4, 10, 27; 5, 3, 23; 6, 8, 11, 25; 7, 1; 8, 21; 9, 6, 10, 12, 18; 10, 4; 11, 16; 12, 11, 13, 26; 13, 9, 11, 13, 15; 14, 22; 15, 1, 18; 16, 1-3, 5, 17, 26, 30; 17, 5, 6, 21; 18, 22; 19, 7; 22, 8, 9, 14; 24, 22; 25, 10, 20; 26, 11; 27, 20, 21; 28, 10, 17; 29, 25). On the other hand, a number of hemistichs of \mathfrak{H} are not represented in \mathfrak{G} (cf. 7, 25; 8, 29; 11, 3^b, 4, 10^a, 11^b; 13, 6; 15, 31; 16, 1-3; 18, 23-19, 2; 20, 14-19; 21, 5, 18; 23, 23; 25, 9), and it is impossible to attribute all the clauses wanting in \mathfrak{G} to subsequent scribal 10 expansions of the Hebrew text. Some of the additional proverbs in \mathfrak{G} , however, may be mere *variants* or *versional doublets* (cf. 1, 14, 27; 2, 2, 19, 21; 3, 15; 4, 10; 5, 23; 6, 25; 9, 6; 14, 22; 15, 1, 18; 22, 8, 9; 28, 17; 29, 7, 25) or *illustrative quotations* (cf. 1, 7; 3, 16, 28; 9, 12; 12, 11; 13, 13; 26, 11) and *explanatory glosses* (cf. 1, 18; 4, 27; 13, 15; 22, 14) or *corrective interpolations* (cf. 4, 27; 7, 1 and \mathfrak{G} 's 15 omission of 11, 3^b, 4; see also above, p. 62, l. 6) which afterwards crept from the margin into the text; others may have been found by the Greek translators, as subsequent expansions of Hebrew scribes, in their Egyptian recension of the Hebrew text (cf. 7, 1; 8, 21; 9, 12, 18; 10, 4; 12, 11, 13; 13, 13; 16, 1-3, 17; 17, 5, 21; 19, 7; 22, 11, 14; 24, 22; 25, 10, 20; 27, 20, 21); but we can 20 hardly suppose that all of the additional lines in \mathfrak{G} are based on a Hebrew original (cf. 4, 27; 5, 3; 6, 8, 11; 14, 23; 17, 6). The cases in which \mathfrak{G} seems to have preserved some משלים which formed part of the original Hebrew text of the Book of Proverbs (cf. 11, 16; 27, 20, 21) are exceptional. Some of the additional proverbs of \mathfrak{G} are not given in \mathfrak{J} . A Hebrew version of the additional 25 lines found in \mathfrak{G} is appended to FRANZ DELITZSCH's commentary on *Das salomonische Spruchbuch* (Leipzig, 1873) pp. 543-547.

- 4 and on p. 543 he renders more literally:—

דרבי ימין יודע יהוה ודרבי שמאל נעקשו:
הוא יישר מעגלותיך ומצעדיך בשלום יבנים:

According to EWALD (*Sprüche Salomo's*², p. 94) the Hebrew text read as follows:—

כי דרך מימין לך יהוה והצבות הם משמאלך:
הוא יישר מעגליך והליכותיך בשלום יבנים:

We doubt, however, whether these two verses are derived from a Hebrew original: the first contains a gloss on **Al** 27^a in which *right and left* is interpreted ethically and made to apply to the right and to the crooked ways; the second, on the other hand, is a dogmatic correction (*cf.* above, p. 70, l. 16) of **Al** 26 where man is commanded to *remove his foot from evil*, and consequently looked upon as capable of molding aright his own ways. LAG.'s suggestion deserves consideration that it was a Greek speaking Christian who, having in mind the much discussed doctrine of the *two ways*, first added these words.

- 5 (3) **G** prefixes μη πρόσεχε φαύλη γυναικί *heed not an evil woman*. This is evidently not based on a Hebrew original but is an imitation of v. 1, σὺ εἶ, ἐμὴ σοφία πρόσεχε, freely expanded in order to bridge the chasm between vv. 2 and 3 of **Al**.
(23) **G** has two translations of v. 23^a. The first, οὗτος τελευτᾷ μετὰ ἀπαιδευτων, which is probably the original rendering, takes **z** in the sense *among* and **ץ** 20 **מ** as paraphrase of a personal adjective, *dissolute* (*cf.* GES.-KAUTZSCH, § 152, u). The second, καὶ (evidently substituted for the original οὗτος in order to obtain a better connection) ἀπώλετο δι' ἀφροσύνην, is a later correction which was subsequently inserted after 23^b.

- 6 (8) After v. 8 **G** has a long addition which may perhaps be divided, with SWETE, into seven hemistichs:—
ἡ πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν
καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστίν,
τὴν τε ἐργασίαν ὡς σεμνὴν ποιεῖται·
ἣς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγείαν προσ- 30
ποθεινὴ δέ ἐστιν πᾶσιν κοῖ ἐπίδοξος· [φέρονται,
καίπερ οὖσα τῇ ῥιῶνι ἀσθενής,
τὴν σοφίαν τιμήσασα προήχθη.

Or go to the bee, | and learn how diligent she is, | and how nobly she does her work. | Kings and people use her labors for their health, | and with all she is 35 honored and beloved. | Although weak in strength, she is highly esteemed, | because she honors wisdom. There can be no question of a Hebrew original for this addition (HITZ., LAG., TOV). It originated with some Greek who thought that the bee was at least as well suited as the ant to be an example of diligence and prudence; but to the Hebrew OT such a view of the bee, as BAUMG. rightly 40 points out, is quite foreign.

- (11) After a somewhat arbitrary translation of this verse **G** adds:—

ἐάν δέ ἄοκνος ἦς, ἵξει ὡσπερ πηγὴ ὁ ἀμητός σου,
ἣ δὲ ἔνδεια ὡσπερ κακὸς ὄρομεύς ἀπαιτομολήσει.

*But if thou art unweaned, thy harvest-wealth will come as a fountain, 45
And want will desert thee like a bad runner.*

These words are evidently an antithesis to v. 11 of **Al**, but in all probability were balanced against **G** in its present form. It is therefore useless, with LAG. and others, to labor over a supposed Hebrew original and its possible origin. The reference to harvest is derived from v. 8, and the comparison of it to a richly 50 streaming fountain may have been suggested by such passages as Amos 5, 24.

- (25) **G** renders 25^b in a double form: first, by μηδὲ ἀγρευθῆς σοὶς ὀφθαλμοῖς which is the original translation; it presupposes **ב**עצמך instead of **Al** **ב**עצמך, but

9

διαπορεύεται δὲ δι' ἀνύδρου ἐρήμου
καὶ γῆν διατεταγμένην ἐν διψώδεσιν,
συνάξει δὲ χερσὶν ἀκαρπίαν.

Who props himself on lies hunts the wind, | he pursues fluttering birds; | for he abandoned the ways of his vineyard | and wandered from the paths of his farmland; | he strays through waterless wastes | and a land in regions of thirst; | and he gathers with his hands unfruitfulness. According to Ew. (p. 125) the Hebrew original ran:—

נשען על שקר רעה רוחות	והוא ירדף צפרות כנף:	
כי עוב רדני כרמו	ומעגלי שנהו תעה:	
ויעבר בישמון בלי מים	וארץ יסודת לצמים:	10
ואסף בידיו גלסור		

DEL., on the other hand, rendered it:—

הנשען בשקר רעה רוח	והוא ירדף צפרים צפות:	
כי עוב שבולי כרמו	והועה בנתיבות שקהו:	
ועובר מדבר אין מים	וארץ יסודה לצמאין:	15
ואסף בידו שנהו		

Here, too, the possibility of a Hebrew original cannot be denied. In form and content these verses have real life and weight. But they are certainly not the original sequel of 9 v. 12. They appear to have been added (perhaps as an illustrative quotation) by a later sage in order to warn the disciples of that true wisdom, which springs from the fear of JHWH (cf. v. 10), to keep aloof from false and lying wisdom (above all, probably, from heathen philosophy), which promises satisfaction but brings only sad disappointment.

(18) 6 adds four double hemistichs:—

ἀλλὰ ἀποπήδησον, μὴ χρονίσης ἐν τῷ τόπῳ, ^α	25
μηδὲ ἐπιστήσης τὸ σὸν ὄμμα ^β πρὸς αὐτήν·	
οὕτως γὰρ διαβήσῃ ὕδωρ ἀλλότριον	
καὶ ὑπερβήσῃ ποταμὸν ἀλλότριον· ^γ	
ἀπὸ δὲ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπόσχου,	
καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίης,	30
ἵνα πολὺν χρόνον Ζήσης χρόνον,	
πρασσεθῇ δὲ σοι ἔτη ζωῆς.	

(α) 6^{S.c.a} + αὐτήν. — (β) So all except 6^V which reads ὄμμα. — (γ) This hemistich in 6^{S.c.a.A}; 6^V.

But flee, linger not in the place, | nor let thine eye dwell on her; | for so passest thou through strange water | and over a strange river. | From strange water abide thou far | and from a strange fountain drink not, | that much time thou mayest live | and that years of life may be added to thee. The Hebrew original ran according to Ew. (p. 126):—

כי אם נד אל תאחר במקמה	ולא תשית עיניך בה:	40
כי כן תעבר בנהר זר	ותפסח על מים נכרים:	
ומים זרים הנצל מהם	ומפען נברי אל תשת:	
למען תהיה ימים רבים	ויוסיפו לך שנות תיים:	

DEL. renders (p. 543):—

אך סוד מפנה ואל תאחר במקומה	ואל תשא עיניך אליה:	45
כי כן תעבר מים זרים:		
תתקייא ממים זרים	ואל תשת ממקום זר:	
למען תהיה ימים רבים	ויוסיפו לך שנות חיים:	

The last line agrees exactly with Ew.'s translation.

That these lines are based on a Hebrew original must be admitted. But they are certainly the addition of some one who missed an express statement of how dangerous the counsel of Folly in v. 17 must be. Advice is therefore first given in four hemistichs how the danger of being led astray by the adulteress may be

12 (26) After v. 26^a Θ^A &c. (but not Θ^V) add:—

αἱ δὲ γυνῶμαι τῶν ἀσεβῶν ἀνεπιεικέες *but the plans of the godless are unfair.*

LAG. sees in this, no doubt rightly, the original translation of v. 10^b. Then follows in Θ^{AV} and, in brackets, also in $\Theta^{S^a,c}$: — ἀμαρτάνοντας (Θ^V + δέ) καταδιώζεται κακά. That this hemistich comes from 13,21^a is certified by the fact 5 that in Θ^S and some minuscules 13,21^b is further added.

13 (6) The omission of this verse in Θ^V can only be accidental, Θ^A &c. read δικαιοσύνη φυλάσσει ἀκάκους ὁδῶν, τοὺς δὲ ἀσεβεῖς φαύλους ποιεῖ ἀμαρτία. The second hemistich here takes ⲛⲁⲙⲛ erroneously as subject; nevertheless it may be the 10 work of the first translator (so LAG.).

(9) After this verse Θ^{AV} (Ⲛ after v. 13) add:—

ψυχὰι δόλιαι πλανῶνται ἐν ἀμαρτίαις, ———— ⲛⲁⲙⲛⲉⲥ

δίκαιοι δὲ οἰκτεῖρουσιν καὶ ἐλεῶσιν.^a (2) Θ^A ἐπισφύσσει.

For the second hemistich *cf.*, with LAG., ψ 37 (Θ 36), 21^b: — ὁ δὲ δίκαιος οἰκ- 15 τεῖρει καὶ διδοῖ. Ew. (p. 148) translates this addition:—

נפש מרמה תופק בחטא וצדיק חונן ומלך

DEL. renders:— נפש רמיה השנה בחטא וצדיק חנן ומלך

A connection with vv. 9 or 10 cannot be established, TOY remarks, The couplet is not improbably a combination of glosses. 20

(11) Θ reads as a third clause in the verse: δίκαιος οἰκτεῖρει καὶ κυχρῶ = וצדיק חנן ומלך, evidently only a misplaced variant to 9^a (see above), following ψ 112 (Θ 111), 5:— 25 χρηστός ἀνήρ ὁ οἰκτίρων καὶ κυχρῶν.

(13) After v. 13 Θ^S add three hemistichs:—

σὺ δὲ δολίω οὐδὲν ἔσται ἀγαθόν· 25

οἰκέτη δὲ σοφῶ εὐδοοὶ ἔσονται πράξεις,

καὶ κατευθυνθήσεται ἡ ὁδὸς αὐτοῦ.

Ew. (p. 149) translates: — ועבר משכיל יצליח רכבו: בן מרמה אין לו טוב

and DEL.:— ויעבר חכם יצליחו מעשיו ויאשר רכבו: בן מרמה אין לו טוב

The content suggests 17,2 (Ew.), and a Hebrew original is very probable. TOY 30 says, This is apparently a scribal addition, taken, perhaps, from some current collection of proverbs.

(15) Between 15^a and ^c Θ reads τὸ δὲ γινῶναι νόμον διανοίας ἔστιν ἀγαθῆς, word for word the addition in 9,10. The addition here is intended to explain what is 35 meant by σύνεσις ἀγαθῆ in 15^a.

14 (22) All MSS offer a double translation. First, a younger:—

πλανῶμενοι τεκταίνουσι κακά,

ἔλεον δὲ καὶ ἀλήθειαν τεκταίνουσιν ἀγαθοί·

then:— οὐκ ἐπίστανται ἔλεον καὶ πίστιν τέκτονες κακῶν,

ἐλεημοσύνη δὲ καὶ πίστις παρὰ τέκτοσιν ἀγαθοῖς. 40

which can be recognized again as the older by its deviating further from \mathfrak{M} . In this second case the translator probably read:—

לא ירעו הרשי רע חסר ואמת וחסר ואמת להרשי טוב

Can we regard this as the original text, or is it merely due to dittography of 45 ⲛⲁⲙⲛ ? The latter view is the more probable one, unless ⲛⲁⲙⲛ were arbitrarily supplied from the second hemistich in order to provide an object for ⲓⲣⲉ . On the other hand, ⲓⲣⲉ may possibly be original (*cf.* above, p. 47, l. 42).

(23) Instead of 23^b Θ gives an antithesis to 23^a (LAG.), reading ⲛⲉⲩⲉ for ⲛⲉⲩⲉ (HITZ.). According to LAG. this antithesis, ὁ δὲ ἡδύς καὶ ἀνάληγτος ἐν ἐνδείᾳ ἔσται, was due 50 to a Christian who had in mind Luke 16, 19–31; 10, 42. For ἐν ἐνδείᾳ LAG. conjectured ἐν ὀδύνη; it may have come from the lost second hemistich (ⲛⲁⲙⲛⲉⲥ). That ἡδύς καὶ ἀνάληγτος is a free translation of ⲓⲣⲉ ⲛⲁⲙⲛ (so TOY), is impossible.

- 9 best escaped, and thereafter (perhaps by another hand) a positive admonition is added on the model of 5, 15 ff., strengthened with the promise of 9, 11.
- 10 (4) After 10,4 (but in Cod. 23 of 11-1^a and in some minuscules before the addition to 9, 12) Θ adds:—
 υἱὸς πεπαιδευμένος σοφὸς ἔσται,
 τῷ δὲ ἄφρονι διακόνῳ χρησεται.
A well trained son will be wise, and the fool will he use as a servant. According to EW. the Hebrew original ran perhaps as follows:—
 בן מוסר חכם יהיה ואיל כעבר בידו
 The connection of this של with v. 4 is loose, but it probably had a Hebrew original which was added by some transcriber on the margin.
- 11 (3) VV. 3^b and 4 are lacking in Θ ; in their place v. 10^b is inserted (JAC., LAC.); in most MSS (Θ^{AS} &c.) the gap is filled by an insertion after v. 2 (in some before v. 5) from Θ . Since אל צדקה , according to the parallelism, seems to mean *alms* (so LAC.) the omission of v. 4 may be regarded, with HEIDENH. and BAUMG., as a protest against the doctrine of merit from good works; cf. above, p. 41, l. 36.
- (15) For the omission of vv. 10^a and 11^b in Θ (10^b was inserted in the place of v. 4; see above l. 13) and the filling of the gap from Θ , cf. above p. 44, ll. 44 ff.
- (16) The *plus* in Θ between אל 16^a and ^b has been accepted in our text; see p. 9, 20 ll. 39 and 41 and cf. p. 44, ll. 50 ff. BAUMG., however, explains it as an addition by the translator who, not recognizing the parallelism between 16^a and ^b in אל , tried to help it out. TOV also doubts the originality of Θ 's text on the ground that *throne* is used nowhere else of a person. In this, however, he has not taken account of Is. 22, 23 (כסא נבר) which was probably in the mind of the author of 16^{b,c}.
- 12 (11) After v. 11 Θ adds:—
 ὅς ἐστιν ἡδύς ἐν οἴνων διατριβαῖς,
 ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ὀχυρισμασιν καταλείψει ἀτιμίαν.
 I renders this literally, *qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquat contumeliam.* According to EW. (p. 141) the Hebrew original was perhaps:—
 מתענג במשתי יין בצאתו יעוב קלון
 DEL. (p. 543) renders:—
 יעוב קלון במצורתי:
 The strangeness of the Greek expressions point to a Hebrew original, i. e. to an illustrative quotation on the margin of the MS from which the Greek was translated. This was not, however, an exemplifying gloss on v. 11^b but stood in some relation or other to v. 12. BAUMG. rightly finds it noteworthy that ἐν ὀχυρισμασιν occurs again in v. 12^b, and DEL. is certainly on the right track in presupposing *במצורתי* (cf. *מצור* in v. 12) as its Hebrew equivalent. But whether Θ 11^{c,d} is an attempt to restore v. 12 in אל after it had become illegible and unintelligible (cf. above, p. 71, l. 28), or is simply a gloss caused by *מצור*, we cannot venture to decide.
- (13) After v. 13 Θ adds:—
 οὐ βλέπων λεῖα ἐληθήσεται,
 ὃ δὲ συναντῶν ἐν πύλαις ἐκθλίψει ψυχάς.
 According to EW. (p. 143) the Hebrew original was:—
 רך עין ירחם ומקדם בשערים יציל נפשות:
He who is kind hearted, will find compassion; he who is helpful in the gates, will deliver souls. But the rendering of ἐκθλίψει by *יציל* is very arbitrary, and we should rather expect an antithesis. DEL.'s rendering is certainly better, which runs:—
 טוב עין ירחם ונגש בשערים יכבא נפש:
 Here DEL. takes *נגש בשערים* in the sense *he who carries on a law suit* and regards *נפשו* (*crushes himself*) as possible in place of *נפש*. The proverb is most probably based on a Hebrew original, but how it came into its present context is inexplicable.

16

ראשית היטב עשות צדק נבחר ליהוה מנבח:
מבקשי יהוה ימצאו רעת ומישרי לבקש שלום:

DEL.'s rendering of the three last משלים is:—

בל מעשי עניו נלוים לפני יהוה והרשעים ביום רעה יאבדו:
ראשית דרך הטוב עשות צדק ונבחר לאלהים מנבח ובה:
דרש יהוה ימצא רעת בצדקה ודרשיו בישר ימצאו שלום:

5

[For 17^a preferable see above, p. 44, l. 16. — P. H.]

(17) After 17^a G adds three hemistichs:—

μηκος δὲ βίου ὁδοὶ δικαιοσύνης.
ὁ δεχόμενος παιδείαν ἐν ἀγαθοῖς ἔσται,
ὁ δὲ φυλάσσων ἐλέγχους σοφισθήσεται.
and ways of righteousness bring long life.
He who accepts chastisement will be happy,
and he who heeds rebukes will become wise.

10

Ew. regarded this as the original text, out of which the present text was shortened 15
by 17^{b,c,d} being dropped because the combination of the first and the last hemi-
stichs (17^a and ^c) formed a suitable משל. That the intervening lines in G are based
on a Hebrew original can hardly be doubted. DEL. raised the objection against
their genuineness in the present context that all the ideas in the additional 20
hemistichs had already occurred, but this argument would apply to many passages
in H. A more valid objection might be found in the fact that we have in G a
double translation of H 17^b. Consequently G's arrangement of v. 17 in three
double hemistichs could only be made when the double translation of 17^b
was already in existence; otherwise one hemistich would have been lacking. Ac-
cording to Ew. (p. 167) the Hebrew original of G 17^{b,c,d} was:— 25

וארך ימים דרך צדקה
לקח מוסר יהיה בטוב ונצח הנוכחות יחנם

Similarly DEL.:— ארך ימים דרך צדק לקח מוסר יהיה בטוב ולשמע תוכחת יחנם

The original translation of 17^b was, as LAG. recognized, the hemistich standing 30
second in all texts (17^b in G): — ἀγαπῶν δὲ ζωὴν αὐτοῦ φείσεται στόματος
αὐτοῦ, (for στόματος αὐτοῦ = דרכו = דרכו cf. Sir. 14, 1). The immediately
preceding, more exact translation certainly read originally δὲ before φυλάσσει,
but this had to be struck out when the three preceding hemistichs had been in-
serted after 17^a so that δὲ φυλάσσει came to stand at the beginning of the first
hemistich of a משל (BAUMG.). 35

(26) In place of 26^b G has two hemistichs, the first of which, καὶ ἐκβιάζεται ἑαυτοῦ 40
τὴν ἀπώλειαν *i. e.*, as was pointed out by HITZIG, פירו instead of H (פיהו), is to
be regarded as the translation of H. According to LAG. the following hemistich
(ὁ μέντοι σκολιὸς ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ στόματι φορεῖ τὴν ἀπώλειαν) also emanated from
the first translator, "who, in the fashion of a midrash, developed statement and 40
contradiction out of the hemistich." But there is no contradiction in the exact
sense in this case; besides, the same translator, after having read פירו for H
פיהו in 26^b, could not read פיהו in 26^c. This third hemistich can, therefore, only be
the gloss of some one who intended to give a more exact translation of 26^b,
based on the reading פיהו. 45

(30) The superfluous third hemistich, οὗτος κἀμίνος ἐστιν κακίας (= דבר הרעה), originally 50
belonged, it may be supposed, to v. 27^a, where it was superseded by ὁρῶσται
ἑαυτῷ κακί, *i. e.* כרה רעה (JÄG., LAG.).

17 (5) After v. 5^b G reads a third hemistich:— οὐ δὲ ἐπιπλαχνιζόμενος ἐλεηθήσεται. 50
In this case the addition of an antithesis after the fashion of a midrash is con-
ceivable (see above, l. 40), and it may even, perhaps, have stood already in the
Hebrew text of the translator (according to DEL. = ונהם עליו ירהם).

19 The first משל forms an independent whole which no doubt goes back to a Hebrew original. EW's restoration of that original (p. 183) runs:—

רעה טוב ליוזע תקרב ואיש תבונה ימצאנה:

DEL's rendering probably comes nearer the original text:—

שכל טוב יקרב ליוזעיו ואיש תבונה ימצאנו:

5

The second משל is very difficult, and the above translation is only an attempt. The text is evidently very corrupt. Only one thing seems certain, namely that the last hemistich is intended to correspond to the superfluous third hemistich in אl v. 7, although the corruption of לא ימלט into לא המה can hardly be explained. But the principal difficulty lies in the fact that this last hemistich contains 10 neither a sequel nor an antithesis to the preceding, probably owing to the corruption of the latter. EW. (p. 184) conjectured that the original ran:—

רעה רבים יזוע ומרבה אמרים לא ימלט:

He who has too many friends has much evil;

and he who pursues words will not be saved.

15

i. e., *he who pursues the empty words of hypocritical friends.* But this interpretation is artificial and forced in the highest degree. Nor is DEL's restoration, proposed on p. 14 of the introduction to his Commentary, any better:—

מרע רבים ישלם רע מרבה אמרים לא ימלט

He who is the friend of many will be rewarded with evil;

he who pursues words will not be saved.

20

On p. 307 of DEL's Commentary this last hemistich is explained to mean that courting the friendship of as many as possible is a pursuit of words which mean nothing and lead to nothing. On p. 545 DEL. gives as a literal translation of the last but one hemistich:— 25

20 (14) VV. 14-19 are lacking in Θ; in Cod. 23 of II-P and some minuscules (*cf.* above, p. 80, l. 41) they are added from Θ. The omission of these verses is probably due to the insertion of vv. 20-22 in Θ after v. 9 (so TOV).

30

21 (5) V. 5 is lacking in Θ for no apparent reason; the addition in Cod. 23 of H-P and 6 minuscules is taken again from Θ (*cf.* above, l. 28).

(18) V. 18^b ^ Θ; the addition in Cod. 23 of II-P and some minuscules καὶ ἀντὶ ἐσθῆων ἀσύνθετος (*alii* ἀσύνθετος or παράνομος), which corresponds exactly to אl, is according to LAG. due to a later hand. 35

22 (6) V. 6, ^ Θ, is added again from Θ in Cod. 23 of H-P and some minuscules.

(8) After v. 8 Θ adds two hemistichs:—

ἄνδρα λαρόν καὶ δότην ἐλόγει ὁ θεός,

ματαιότητα δὲ ἔργων αὐτοῦ συντέλει.

40

The first hemistich is a more exact (and therefore probably later) though not entirely literal translation of v. 9^a, i. e., a doublet of the freer translation which follows. The second hemistich, on the other hand, is a doublet of the translation of v. 8^b, the only difference being that the translator read, and rendered by ματαιότητα, some other word than אl שבת. LAG. conjectured that he read הקט, 45 which, however, is unknown to the OT; BAUMG. thought that it was הקל, which is graphically difficult; EW. was probably right in supposing that it was שוא; *cf.* ψ 25 (אl 26), 4 &c.

(9) After v. 9 Θ again has two additional hemistichs:—

νίκην καὶ τιμὴν περιποιεῖται ὁ δῶρα δούς,

τὴν μέντοι ψυχὴν ἀφαιρεῖται τῶν κεκτημένων.

50

The first hemistich, according to EW. (p. 201), ran in the original: נצה וכבוד יקנה נתן מתן *He who gives gifts, gains honor and glory.* DEL. (p. 354) presupposed

- 17 (6) After v. 6 Θ^V &c. (in Θ^A &c. after v. 4) adds this double hemistich:—

τοῦ πιστοῦ ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων,
τοῦ δὲ ἀπίστου οὐδὲ ὀβολός.

*To the faithful belongs the whole world of treasures;
but to the unfaithful not an obolos.*

5

LAG. considers this distich to be a transformation of v. 7; it was read:—

לא נרה לנבל אף כי לנדיב שפעת יתר;

and in translating it the order of the hemistichs was inverted. But this hypothesis is so artificial that it has rightly met with no acceptance. It is another question whether this verse ever had a Hebrew original. EW. (p. 171) thought it 10 had, and translated back (reading ἀπλήστου for ἀπίστου, following 28, 25):—

יֵאִישׁ אַמוֹנִים כֹּל תְּקִינֵית הוּן וְלִרְחֵב נַפֶּשׁ אֵין נְרָה;

DEL., on the other hand, rendered:—

למאמין כל אוצרות עולם ולאשר אינני מאמין אף לא אנוהה;

But both translations cover up the strangeness of the expression ὁ κόσμος τῶν 15 χρημάτων, EW. rendering κόσμος by the obscure הנגיה [cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 85, l. 39. — P. 11.], while DEL. arbitrarily inverts *nomen regens* and *nomen rectum*. TOV may be right in maintaining that the form is Greek. A reason for the addition cannot be discovered, unless it be that πιστά re-occurs in v. 7.

- (21) Θ reads, as a third hemistich, ὑλός δὲ φρόνιμος εὐφραίνει μητέρα αὐτοῦ. Regarding 20 this antithesis to 21^b, our opinion is the same as in the case of the addition to 17,5 (see above p. 79, l. 52). In Hebrew this hemistich would run:—

וּבֶן חָכִים יִשְׂמַח אָבוֹ (cf. 10, 1).

- 18 (8) Instead of v. 8 Θ has, as JÄG. recognized, a variant to the translation of 19, 15. 25 The thought is akin to that of \mathfrak{M} 18,9 but not to 18,9 in Θ . The anticipation of 19,15 in this passage is, therefore, just as inexplicable as the omission of 18,8; this latter verse joins well to 18,7 and can hardly be a later addition.

- (22) After v. 22 Θ adds the following double hemistich:—

ὃς ἐκβάλλει γυναῖκα ἀγαθὴν ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ,
ὃ δὲ κατέχων μοιχαλίδα ἄφρων καὶ ἄσεβης.

*He who casts off a good wife casts off good,
and he who retains an adulteress is foolish and godless.*

LAG. rightly considers this משל to be a transformation of v. 22, which was added 35 to the Hebrew text. \mathfrak{M} מצא אשה טובה מצא טוב suggested to the glossator the word-play טוב מוציא טובה מוציא טוב; and, as TOV remarks, ^b is the natural antithesis. Quite uncalled for is EW.'s hypothesis that this verse was added by a later hand in order to reduce the apparently too great praise of wives. DEL. recognized that the glossator was led by \mathfrak{M} מצא אשה טובה, nevertheless he translated:—

מְנַרְשׁ אִשָּׁה טוֹבָה מְנַרְשׁ טוֹבָתוֹ וּבַחֲזוֹק בְּנָאֶפֶת קָל הוּא וְרִשָּׁע 40

- (23 ff.) VV. 18,23-19,2 are lacking in Θ ; in Cod. 23 of 11-P and some minuscules they have been added from Θ .

- 19 (7) After v. 7^{a,b} Θ adds two משלים:—

ἐννοια ἀγαθὴ τοῖς εἰδόσιν αὐτὴν ἐγγεῖ,
ἀνὴρ δὲ φρόνιμος εὐρήσει αὐτήν.

ὃ πολλὰ κακοποιῶν τελεσιουργεῖ κακίαν,
ὃς δὲ ἔρεθίζει λόγους οὐ σωθήσεται.

Good consideration is near to those who understand it, (or, who care for it; cf. Gen. 39,6); | and an intelligent man will find it. || He who works much evil, | finally consummates evil, | and he who irritates to violent words (or rather, irritates with words, following, with DEL., BAUMG., the reading of Θ Compl., λόγους) will not escape.

- 24 Several indications, like $\sigma\lambda\acute{o}\varsigma$ in the first hemistich and $\omega\sigma\pi\epsilon\rho$ $\phi\lambda\acute{o}\xi$ = כָּאֵשׁ in the tenth, point to a Hebrew original, which is restored by DEL., beginning from the third hemistich, as follows:—

כל לשון אל תאמר שקר למלך	ומלשינו אל יצא כל שקר:	
חרב לשון מלך ולא בשר	ובל אשר נתן בידה ישכר:	5
אם יקרה אפו	יאכל אדם עם נדיהם	
ויגרם עצמותיהם	ויקרה כשלהבת	
עד כי יהיו מאכל לבני נשר:		

But the last line here says the opposite of the Greek text; we should probably render: *לבתי היות*.

In his *Jahrbücher für Bibl. Wiss.*, 11 (1863) pp. 18 ff., Ew. regarded these verses as an original element in Proverbs, adding a retranslation into Hebrew; but in the second edition of his *Salomonische Schriften* (Göttingen, 1867) there is not a word about them, so he seems to have himself given up all belief in their originality. Certainly, both the structure, with its lack of exact parallelism 15 or clean cut antithesis, and the thought, with its wild and in part absurd exaggerations in the sixth hemistich, are at variance with the spirit of the Hebrew Book of Proverbs. BAUMG. finds additional arguments against the originality of this section in the prolix development of the same thought and in the fact that these verses are omitted in the other Versions. 20

- 25 (9) The omission of ρ^a in Ⲙ is to be explained by *homoteleuton*: the translator passed over from רעך at the end of v. 8 to רעך at the end of v. 9.

- (10) Ⲙ adds after 10^b, *The hostility and enmity to thee will not pass away*, four hemistichs:—

$\acute{\alpha}\lambda\lambda' \epsilon\sigma\tau\alpha\iota \sigma\omicron\iota \iota\sigma\eta \theta\alpha\nu\acute{\alpha}\tau\omega\upsilon.$	25
$\chi\acute{\alpha}\rho\iota\varsigma \kappa\alpha\iota \phi\iota\lambda\acute{\iota}\alpha \epsilon\lambda\epsilon\upsilon\theta\epsilon\rho\omicron\iota,$	
$\acute{\alpha}\varsigma \tau\acute{\eta}\rho\eta\sigma\omicron\nu \sigma\epsilon\alpha\upsilon\tau\acute{\omega}, \text{ } \dot{\iota}\nu\alpha \mu\eta \acute{\epsilon}\rho\omicron\nu\epsilon\acute{\iota}\delta\iota\sigma\tau\omicron\varsigma \gamma\acute{\epsilon}\nu\eta,$	
$\acute{\alpha}\lambda\lambda\acute{\alpha} \phi\acute{\upsilon}\lambda\alpha\zeta\omicron\nu \tau\acute{\alpha}\varsigma \delta\delta\omicron\upsilon\varsigma \sigma\omicron\upsilon \epsilon\upsilon\sigma\upsilon\nu\alpha\lambda\lambda\acute{\alpha}\kappa\tau\omega\varsigma,$	
<i>but will be to thee like unto death.</i>	

Favor and friendship make free; 30

preserve them for thyself, that thou mayest not incur reproaches.

Guard thy ways rather, easy of intercourse.

Ew. thinks from the bad Greek of these verses that they have been translated from Hebrew, but attempts no retranslation. According to DEL. the original ran as follows:—

כי תהיה לך כמות:	תן ורעות יעשו חורים	35
ותנצנצם פן תבלם:	אך שמר דרכיך כבצבנות נפש:	

- (20) After v. 20 Ⲙ adds this *משל*:—

$\omega\sigma\pi\epsilon\rho \sigma\acute{\eta}\varsigma \acute{\epsilon}\nu \text{ } \dot{\iota}\mu\alpha\tau\acute{\iota}\omega \kappa\alpha\iota \sigma\kappa\acute{\iota}\omega\lambda\eta\zeta \acute{\epsilon}\zeta\acute{\upsilon}\lambda\omega,$	
$\sigma\upsilon\tau\omega\varsigma \lambda\acute{\upsilon}\pi\eta \acute{\alpha}\nu\delta\rho\acute{o}\varsigma \beta\lambda\acute{\alpha}\pi\tau\epsilon\iota \kappa\alpha\rho\delta\acute{\iota}\alpha\nu.$	40
<i>As the moth in a garment and the worm in wood,</i>	
<i>so grief eats out the heart of man.</i>	

It can hardly be doubted that this *משל* is based on a Hebrew original, though it may have been added later on account of its affinity in thought with v. 20.

EWALD (p. 224) translates:— *כִּם בַּנְּדָר קָרַב בַּעַן* ותונת איש כבת לבו 45
and DELITZSCH:— *כָּשׁ בַּנְּדָר וְכַרְקַב לַעַן* כן תונת איש מכלה לבו

- 26 (11) After v. 11 Ⲙ adds a *משל* which was recognized by JÄG. to be identical with Sir. 4,21 (in Sir., however, these lines are joined to v. 20 with $\epsilon\sigma\tau\iota\nu \gamma\delta\rho$):—

$\epsilon\sigma\tau\iota\nu \alpha\iota\sigma\chi\acute{\upsilon}\nu\eta \acute{\epsilon}\pi\acute{\alpha}\rho\omicron\upsilon\sigma\alpha \acute{\alpha}\mu\alpha\rho\tau\acute{\iota}\alpha\nu,$	50
$\kappa\alpha\iota \epsilon\sigma\tau\iota\nu \alpha\iota\sigma\chi\acute{\upsilon}\nu\eta, \delta\delta\acute{\epsilon}\alpha \kappa\alpha\iota \chi\acute{\epsilon}\rho\iota\varsigma.$	

There is a shame which brings sin,
and there is a shame which leads to honor and favor.

22 as Hebrew original: — הוֹר הַקָּרֵן לְאִישׁ מִתֵּן, but considered this hemistich a variant translation of v. 19^b; BAUMG., on the other hand, thinks it is a gloss to 18,16. Following HITZ, the second hemistich has been generally regarded as a variant translation of 1,19 (אִתּוֹ נִפְשׁ בְּעָלָיו חָקָה). But this cannot possibly mean *and conquers the soul of him who receives the gift* (Ew.); it can only mean *but* (μέντοι) 5
it snatches away the life of its possessor (Θ wrongly takes בעָלָיו as a real plural; see, however, above, p. 34, l. 31). In 1,19 this is at once plain, for there the seeking of illegal gain is the grammatical subject; בעָלָיו refers to him who is guilty of this striving after unjust lucre. In this passage, on the other hand, it must refer to him who seeks to give bribes and thus endangers his life, viz., if he 10
is caught by a just judge. It cannot refer to him who receives bribes; cf. above, Ew.'s translation (p. 81, l. 52) and 3 *animam autem aufert accipientium*. It cannot be denied that this interpretation is somewhat artificial; nevertheless it is far more probable than to supply, with DEL., as subject to ἀφαιρείται, *covetousness* in opposition to munificence. 15

(11) For the hemistich missing in A after v. 11^a cf. above, p. 54, ll. 44 ff.

(14) After v. 14 all texts of Θ read the following addition:—

εἶσιν ὁδοὶ κακαὶ ἐνώπιον ἀνδρός,

καὶ οὐκ ἄγαπᾷ τοῦ ἀποστρέψαι ἀπ' αὐτῶν·

ἀποστρέφειν δὲ δεῖ ἀπὸ ὁδοῦ σκολιᾶς καὶ κακῆς.

There are evil ways before a man | and he hates to turn from them; | but from a crooked and evil way one ought to turn. Form and thought show that we have here no verse but a prosaic gloss (to v. 14?). Nevertheless it is probable, especially on account of ἐνώπιον ἀνδρός, that the gloss lay before Θ in a Hebrew garb. According to DEL. the Hebrew original ran: — 25

יֵשׁ רַבִּימִים רְעִים לִפְנֵי אִישׁ וְלֹא יִחַפֵּז לִפְנֵי מַחֵם כִּי הֵיאָה לוֹ לִפְנֵי מַחֵם כִּי יִחַפֵּז וְרַעִי.

23 (23) V. 23 is lacking in Θ. Its originality, at least in the present context, is certainly dubious, since it breaks the connection between vv. 22 and 23 ff. In Θ^{Compl.} &c. this verse is added as usually from Θ. 30

24 (22) After v. 22 Θ adds several hemistichs, ten to eleven in number according as the verse is divided:—

λύγον φυλασσόμενος υἱὸς ἀπιωλείας ἐκτός ἐσται,

δεχόμενος δὲ ἐδέξατο αὐτόν.

μηδὲν ψεύδος ἀπὸ γλώσσης βασιλεῖ λεγέσθω,

καὶ οὐδὲν ψεύδος αὐτοῦ ἀπὸ γλώσσης μὴ ἐξέλθῃ.

μάχαιρα γλώσσα βασιλέως καὶ οὐ σαρκίνη·

ὅς δ' ἂν παραδοθῇ, συντριβήσεται.

ἐὰν γὰρ ὀξύθυγ ὁ θυμὸς αὐτοῦ,

σὺν νεύροις ἀνθρίππους ἀναλίσκει,

καὶ ὅσα ἀνθρώπων κατατρώγει,

καὶ συγκαίει ὡσπερ φλόξ,

ὥστε ἄβρωτα εἶναι νεοσσοῖς αἰετῶν.

A son who keeps the word of God will be kept from destruction.

..... (beyond translation)

By no tongue shall a lie be said to the king,

and no manner of lie shall pass his tongue.

The king's tongue is a sword and not of flesh,

and whoever is given over to it will be shattered.

For when his wrath is violently excited,

it consumes men and their sinews.

And gnaws in pieces the bones of men,

and burns them up as with fire,

so that they are uneatable for young eagles.

5

10

15

20

25

30

35

40

45

50

- 29 (7) \mathcal{G} translates \mathbb{A} 7^b twice (JÄG.): the second translation καὶ πτωχῷ οὐχ ὑπάρχει νοῦς ἐπιγνώμων and *a beggar has no judicious understanding* presupposes \mathcal{B} in the beginning for \mathbb{A} רשע. This change, however, must not be considered, with JÄG., as a transcriptional error, but, with LAG., as an intentional alteration (*cf.* 5 above, p. 70, l. 16). It is an example of the frequent playing with texts on the formula, *Read not this but that*, and does not involve any real textual variant. We may therefore pass over BAUMG.'s remark that \mathcal{B} may be a misunderstanding of the abbreviation רש for רשע, and that the second rendering is in accordance with the translator's usual method rather than the first.
- (25) The third and fourth hemistichs in \mathcal{G} : 10

ἀσέβεια ἀνδρὶ δίδωσιν σφάλμα,
ὃς δὲ πέποιθεν ἐπὶ τῷ δεσπότῃ σωθήσεται.

are evidently a parallel to v. 25^{a,b}:

φοβηθέντες καὶ αἰσχυνθέντες ἀνθρώπους ὑπεσκελίσθησαν·
ὁ δὲ πεποιθὼς ἐπὶ Κυρίῳ εὐφρανθήσεται.

15

According to LAGARDE both translations are by the first translator who, after having joined 25^a to 25^b, translated the whole v. 25 a second time. But it is difficult to see what led him to do anything of the kind. It is much more natural to suppose that the object of the second translation, *i. e.* \mathcal{G} 25^{c,d}, was a more exact rendering of \mathbb{A} . LAG. himself admits that ἀσέβεια is intended to render 20 ארם כרתת *fear of man* as opposed to θεοσέβεια.

- 26 In the recently found Hebrew fragments of Sir. these words run as follows:—
 כִּי יֵשׁ בִּשְׁתַּת מִשְׁאַתָּה עֵוֹן וְיֵשׁ בִּשְׁתַּת כְּבוֹד וְחַן
 SCHECHTER and TAYLOR, *The Wisdom of Ben Sira* (Cambridge, 1899) print on p. 4 of their Hebrew text: — כִּי יֵשׁ בִּשְׁאַתָּה וְחַן. In the original manuscript the א is crossed out and not simply marked as *delendum* by a superimposed dot (cf. Crit. Notes on the Psalms, p. 80, l. 33). This א is, of course, nothing but a transcriptional error due to the א in the following מִשְׁאַתָּה. I would therefore read simply בִּשְׁתַּת. The two dots above the ש and כ in the original are placed a little more toward the left; they represent, of course, the הולם of the initial כ and the diacritical point of the ש (contrast GES.-KAUTZSCH, § 8, g). Both dots as well as the 10 לול under the ש were added by a later hand to avoid all possible misunderstanding. SCHECHTER and TAYLOR translate this מִשְׁל on p. xviii:—
*For there is a shame (?) that ladeth with iniquity;
 and there is a shame that is honor and grace.*
 For מִשְׁאַתָּה עֵוֹן they refer (on p. xviii) to Lev. 22, 16: וְהִשְׂאוּ אוֹתָם עֵוֹן אֲשֶׁמָּה and 15 to Zeph. 3, 18: מִשְׁאַתָּה עֲלֶיהָ הִרְפָּה [מִשְׁאַתָּה, or rather מִשְׁאַתָּה (cf. above, p. 34, l. 44) is fem. part. Hif. of נָשָׂא to pronounce (cf. Crit. Notes on Numbers, p. 57, l. 8) for מִשְׁאַתָּה = *mansī'tu, mansī'(a)tu*; cf. GES.-KAUTZSCH, § 53, o. — P. H.] In the Notes on the Text (p. 41) SCHECHTER and TAYLOR remark on בִּשְׁאַתָּה: "The dot indicates that the letter is to be canceled. For כְּבוֹד וְחַן, cf. פ 84, 12." Cf. also RYSEL in 20 *Theol. Studien und Kritiken*, 1900, p. 375. We cannot explain why this quotation was introduced in this passage; TOV suggests that it may be due to a Christian scribe.
- 27 (20) After v. 20, and in very loose connection with it, G adds:— 25
 βδέλυγμα Κυρίῳ στηρίζων ὀφθαλμόν,
 καὶ οἱ ἀπαιδευτοὶ ἀκρατεῖς γλώσση.
*He who stares with his eye is an abomination to JHWH;
 and fools are of impudent tongue.*
 Ew. (p. 235) and DEL. agree in retranslating (cf. 16, 30):— 30
 תִּיעֲבַת יְהוָה לְעֵצָה עֵינָיו וּבְסוֹלִים עֵי לִשְׁוֹן
 Here and in v. 21, if anywhere, we may have some original lines of Proverbs which have been lost in H.
 (21) After v. 21 G adds:— 35
 καρδιά ἀνόμου ἐκζητεῖ κακά,
 καρδιά δὲ εὐθύς ζητεῖ γνῶσιν.
*The heart of the wicked seeks evil;
 but an honest heart seeks after knowledge.*
 Ew. (p. 236) retranslates these lines as follows:—
 לֵב רָשָׁע יִבְקֵשׁ רָעוֹת וְלֵב יִשְׂרָאֵל יִדְרֵשׁ דַּעַת:
 while DELITZSCH renders:— 40
 לֵב רָשָׁע מִבְּקֵשׁ רָע וְלֵב יִשְׂרָאֵל מִבְּקֵשׁ דַּעַת:
 On the probable genuineness of this מִשְׁל cf. above on v. 20 (l. 32).
- 28 (10) On the fourth hemistich which G adds, καὶ οὐκ ἐισελεύσονται εἰς αὐτὰ, cf. above, p. 65, ll. 25 ff. So much is certain that this hemistich is not "a third corruption 45 of H 10^c" but an expansion of v. 10^c into a מִשְׁל, which may be even original.
 (17) After v. 17 G adds a variant of 29, 17 and 18^a. But the difference between the third hemistich in the addition here (28, 17^c) and 29, 18^a is so great that it is doubtful whether they are renderings of the same original. In G^v 28, 17^c runs as follows:— οὐ μὴ ὑπακούσης (G^{sca} ὑπακούσει, which DEL. translates: לֹא יִשְׁמַע 50 עַם פְּרִיעֵי עַם) ἔθνεϊ παρανόμῳ *listen not to godless people*. On the other hand 29, 18^a runs: οὐ μὴ ὑπάρξῃ (G^a ὑπάρξει) ἑξηγητῆς ἔθνεϊ παρανόμῳ *give thyself not away as a leader for godless people*.

The Polychrome Bible

in English

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

- The Book of Leviticus.** Translated by The Rev. S. R. DRIVER, D. D., Regius Professor of Hebrew, and Canon of Christ Church, Oxford. viii and 107 pages, printed in three colors (55 pages of Translation and 52 pages of Notes). With four full-page illustrations (one of them in colors) and four illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of Joshua.** Translated by The Rev. W. H. BENNETT, M. A., Professor of Old Testament Languages and Literature at Hackney and New Colleges, London, formerly Fellow of St. John's College, Cambridge. viii and 94 pages, printed in nine colors (43 pages of Translation and 51 pages of Notes, including an illustrated Excursus on the el-Amarna Tablets and an Alphabetical List of Geographical Names). With eleven full-page illustrations (one of them in colors) and 25 illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of Judges.** Translated by The Rev. G. F. MOORE, D. D., Professor of Hebrew, Andover Theological Seminary. xii and 99 pages, printed in seven colors (42 pages of Translation and 57 pages of Notes). With seven full-page illustrations (including a Map of the Twelve Tribes, in colors) and 21 illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of the Prophet Isaiah.** Translated by The Rev. T. K. CHEYNE, D. D., Oriel Professor of the Interpretation of Holy Scripture at Oxford, and Canon of Rochester. xii and 216 pages, printed in seven colors (128 pages of Translation, 88 pages of Notes). With nine full-page illustrations and 28 illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net.*)
- The Book of the Prophet Ezekiel.** Translated by Prof. C. H. TOY, D. D., LL. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, and Lecturer on Biblical Literature in Harvard University. viii and 208 pages (89 pages of Translation and 119 pages of Notes). With nine full page illustrations (including a Map of Western Asia, time of Nebuchadnezzar) and 102 illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net.*)
- The Book of Psalms.** Translated by Prof. JULIUS WELHAUSEN, D. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, University of Göttingen, and Dr. HORACE HOWARD FURNESS, Philadelphia. xii and 238 pages (161 pages of Translation and 77 pages of Notes, including an Illustrated Appendix on the Music of the Ancient Hebrews). With eight full-page illustrations (one of them in colors) and 58 illustrations in the Notes. Cloth, (*ℳ* 10.00 *net.*)

Each in a substantial and attractive cloth binding in uniform style.

PUBLISHED BY

DEUTSCHE VERLAGS-ANSTALT

Stuttgart.

JAMES CLARKE & CO.

13 & 14 FLEET STREET

London, E. C.

DODD, MEAD, & CO.

372 FIFTH AVENUE

New York.

Addenda.

PP. I.L. CC. VV.

31, 36

[Add:—] J. D. MICHAELIS, *Lesarten der Consonanten sowohl als der Punkte, welche er in der deutschen Übersetzung dem gedruckten Text vorgezogen hat oder gleich schätzt* in *Neue orientalische und exegetische Bibliothek*, Part 7, pp. 168ff. — P. H.] 5

32, 26 (1, 1)

On the strophic division of the Prologue to Proverbs *cf.* the views of D. H. MÜLLER in his *Strophenbau in den Proverben* (Vienna, 1901) pp. ii ff. He divides 1, 8-19 into a two line introduction and two five line stanzas, substituting for אל תבא in 10^b [אמר] אה יאמר] 10 from 10^c. It is true that אל תבא is an awkward anticipation as it is not stated to what end the sinners try to mislead us. This warning is not introduced before the beginning of the second stanza (vv. 15 ff.).

Ibid., pp. 4 ff. c. 5 is divided into three seven line stanzas and 15 one final three line stanza, the introduction (vv. 1, 2) being considered a part of the first stanza.

Ibid., pp. vii ff. c. 8 is divided into three double stanzas and one final single stanza, each of five lines. To obtain this he omits v. 11 (as the gloss of a reader from 3, 14f.), 13^a (so, 100, BICKELL), 29^a, 30^{bx} ('ואהיה שעש'), 33^b (ואליתפרי'). 33^a follows 32^a, then 34^a and 32^b, then 34^{b,c} &c.

33, 13 (6)

[Contrast my paper *The Beginning of the Babylonian Nimrod Epic* in vol. 22 of the *Journal of the American Oriental Society* (New Haven, 1901). 25

40 (8)

Cf. DUHM's commentary on Jeremiah (Tübingen, 1901) p. 365.

35, 22 (2, 7)

See Dr. K. J. GRIMM's paper on הושיע in 38, 21 (5, 18) *Cf.* p. 75, l. 36. JAOS 22.

52, 15 (19, 8)

Cf. also Hos. 12, 3 יעקב כרכבו על יעקב ולבקר על ישראל. ורוב ליהוה עם ישראל ולבקר על יעקב כרכבו; see Dr. K. J. GRIMM's dissertation *Euphemistic Liturgical Appendixes* 30 in the OT (Baltimore, 1901) p. 76; *cf.* also GES.-KAUTZSCH, § 114, p.

62, 16 (26, 8)

GEO. BEER in his review of TOV's Commentary on Proverbs (*Theol. Literaturzeitung* 26, 287 (May 25 '01) suggests מרנלאת, מרנלאת = μαρμαρίδης *pearl* for מרנלאת (he who honors a fool is like a man who mixes up pearls with stones). He raises the question whether 35 μαρμαρίδης is not a Semitic loanword.

48 (23)

The Syriac term for *litharge* is ܠܝܬܝܪܓܝܬܐ. — P. H.]

PRINTING BY W · DRUGULIN

PAPER FROM FERD · FLINSCH

Leipzig

{All rights reserved}

The Polychrome Bible

in Hebrew

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

1. *Genesis*, by C. J. BALL, Oxford. 120 pp. in eight colors, 1896. . . . *ℳ* 7.50
3. *Leviticus*, by S. R. DRIVER, Oxford. 32 pp. in three colors, 1894. . . . *ℳ* 2.50
4. *Numbers*, by J. A. PATERSON, Edinburgh. 67 pp. in 8 colors, 1900 *ℳ* 5.50
6. *Joshua*, by W. H. BENNETT, London. 32 pp. in eight colors, 1895 *ℳ* 3.00
7. *Judges*, by Geo. F. MOORE, Andover. 72 pp. in seven colors, 1900 *ℳ* 6.00
8. *Samuel*, by K. BUDDE, Marburg. 100 pp. in nine colors, 1894. . . . *ℳ* 6.50
10. *Isaiah*, by T. K. CHEYNE, Oxford. 208 pp. in seven colors, 1899. . . . *ℳ* 12.50
11. *Jeremiah*, by C. H. CORNILL, Breslau. 80 pp. in black and red, 1895 *ℳ* 5.00
12. *Ezekiel*, by C. H. TOY, Cambridge, Mass. 118 pp., 1899. . . . *ℳ* 7.50
14. *Psalms*, by J. WELLSHAUSEN, Göttingen. 96 pp. in black and red, 1895 *ℳ* 6.00
15. *Proverbs*, by E. KAUTZSCH, Halle. 86 pp. in black and red, 1901 *ℳ* 5.50
17. *Job*, by C. SIEGFRIED, Jena. 50 pp. in four colors, 1893. . . . *ℳ* 3.50
18. *Daniel*, by A. KAMPHAUSEN, Bonn. 43 pp. in black and red, 1896 *ℳ* 3.00
19. *Ezra-Nehemiah*, by H. GUTHE, Leipzig. 72 pp. in ten colors, 1901 *ℳ* 6.00
20. *Chronicles*, by R. KITTEL, Leipzig. 82 pp. in five colors, 1895. . . . *ℳ* 6.00

In press:

5. *Deuteronomy*, by GEORGE ADAM SMITH, Glasgow.
9. *Kings*, by B. STADE and F. SCHWALLY, Giessen.

These volumes may also be had in substantial and attractive cloth bindings, in uniform style, with gilt tops. The price of these bindings is *ℳ* 1.50 *net*.

Edition de luxe.

In compliance with a desire expressed by several distinguished bibliophiles, an *édition de luxe* has been prepared, printed on the most costly heavy plate paper, in folio, with broad margins, limited to 120 copies signed and numbered by the General Editor. Special prospectus of this large-paper edition with sample pages will be sent free on application. The prices of the *édition de luxe* are *ℳ* 20 per volume for *Leviticus*, *Numbers*, *Joshua*, *Judges*, *Jeremiah*, *Proverbs*, *Daniel*, and *Ezra-Nehemiah*; *ℳ* 30 for *Psalms* and *Chronicles*; *ℳ* 40 for *Genesis*, *Samuel*, and *Ezekiel*; and *ℳ* 60 for *Isaiah*.

Of *Jeremiah*, *Ezekiel*, *Psalms*, and *Daniel* there is also a large-paper edition, limited to 50 copies, printed on *hand-made paper*. The prices of these copies on hand-made paper are the same as the prices of the copies on plate paper.

Subscriptions for the *édition de luxe*, at the special price of *ℳ* 400 for the entire work, may be left with any bookseller at home and abroad.

PUBLISHED BY

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

Leipzig

THE JOHNS HOPKINS PRESS
Baltimore

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE
London, W. C.

— List of Contributors —

- Genesis: C. J. BALL (Oxford).
Exodus: H. E. RYLE (Cambridge).
Leviticus: S. R. DRIVER and H. A. WHITE² (Oxford).
Numbers: J. A. PATERSON (Edinburgh).
5 Deuteronomy: Geo. A. SMITH (Glasgow).
Joshua: W. H. BENNETT (London).
Judges: Geo. F. MOORE (Andover).
Samuel: K. BUDE (Marburg).
Kings: BERNHARD STADE (Giessen) and F. SCHWALLY (Strassburg).
10 Isaiah: T. K. CHEVNE (Oxford).
Jeremiah: C. H. CORNILL (Breslau).
Ezekiel: C. H. TOY (Cambridge, Mass.).
Hosea: ALBERT SOCIN³ (Leipzig) and KARL MARTI (Bern).
Joel: FRANCIS BROWN (New York).
15 Amos: JOHN TAYLOR (Winchcombe).
Obadiah: A. HARPER (Melbourne, Australia).
Jonah: FRIEDRICH DELITZSCH (Berlin).
Micah: J. F. McCURDY (Toronto).
Nahum: ALFRED JEREMIAS (Leipzig).
20 Habakkuk: W. H. WARD (New York).
Zephaniah: E. L. CURTIS (New Haven).
Haggai: G. A. COOKE (Oxford).
Zechariah: W. R. HARPER (Chicago).
Malachi: CLAUDE G. MONTEFIORE and I. ABRAHAMS (London).
25 Psalms: J. WELLHAUSEN (Göttingen).
Proverbs: AUGUST MÜLLER⁴ and EMIL KAUTZSCH (Halle).
Job: C. SIEGFRIED (Jena).
Song of Songs: R. MARTINEAU⁵ (London) and J. P. PETERS (New York).
Ruth: C. A. BRIGGS (New York).
30 Lamentations: MORRIS JASTROW, Jr. (Philadelphia).⁶
Ecclesiastes: PAUL HAUPT (Baltimore).
Esther: T. K. ABBOTT (Dublin).
Daniel: A. KAMPHAUSEN (Bonn).
Ezra-Nehemiah: H. GUTHIE (Leipzig) and L. W. BATTEN (New York).
35 Chronicles: R. KITTEL (Leipzig).

² Died vii/30 '98. • ³ Died vi, 24 '99. • ⁴ Died ix, 12 '92. • ⁵ Died xii, 14 '98.

⁶ Professor A. KUENEN who had agreed to do the Book died xii, 10 '91.

1 1012 00007 1649